

«Договори і постанови...»

Прашч и вольносттей войско-
пыхъ мѣри Яснѣ вельможнѣмъ
Его милости Паномъ Филиппомъ
Орлиномъ капитаномъ избран-
нымъ войска Запорожскаго
Гетманомъ, и мѣри Енераль-
ными особами, Полковника-
ми, и пшмиъ же войскомъ За-
порожскимъ сполною зъ обо-
ихъ сторонъ обрядомъ

РОССІИ 1710.

«Договори і постанови...»

ДОГОВОРИ І ПОСТАНОВИ

Упорядник О. Алфьоров

Київ Темпора 2010

До 300-річчя
обрання Пилипа Орлика
Гетьманом Війська Запорозького

PACTA ET CONSTITUTIONES

LEGUM LIBERTATUMQUE INTER EXERCITUS ZAPOROVIANENSIS ILLUSTRISSIMUM
DOMINUM DOMINUM PHILIPPUM ORLIK, NEOELECTUM DUCEM EXERCITUS
ZAPOROVIANENSIS, ET INTER GENERALES, COLONELLOS, NEC NON EUNDEM
EXERCITUM ZAPOROVIANENSEM, PUBLICO UTRIVSQUE PARTIS LAUDO CONVENTA
AC IN LIBERA ELECTIONE FORMALI IURAMENTO AB EODEM ILLUSTRISSIMO DUCE
CORROBORATA, ANNO DOMINI 1710, APRILIS 5, AD BENDERAM

УДК 94:342.4 (477)
ББК 63.3 (4Укр)
О-66

«PACTA ET CONSTITUTIONES...» подаються за: «Чтения в императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете: Заседание 31-го мая, 1847 года» – М. – 1847. – Т. I. – Ч. III. Иностранные материалы. – С. 1–18.

«Договор и постановление между Гетманом Орликом и войском Запорожским в 1710 году» подаються за: «Источники Малороссийской истории, собранные Д. Н. Бантышем-Каменским и изданные О. Бодянским» – М. – 1859. – Ч. II. 1691–1722. – С. 242–255.

*Розчитка тексту та упорядкування: О. Алфьоров,
Науковий рецензент: д. і. н. О. Однороженко*

*Редактор: Юлія Олійник
Коректор: Ірина Давидко
Дизайн та верстка: Микола Койдан*

О-66 Договори і постанови. // Упорядник О. Алфьоров. – Наукове видання. – Київ, Темпора, 2010. – 152 с., іл.
ISBN 978-966-8201-98-1

Книга подає документи «Договорів і постанов...» – т. зв. «Бендерської теки», відомої в українській історіографії теж як «Бендерська конституція» або «Конституція Пилипа Орлика». Видання містить архівні фотокопії текстів, їх розчитку та переклад. Сюди увійшли також ратифікаційний акт Карла XII та лист Карла XII до кошового отамана Якима Богуща. Додаток містить факсимільне зображення опублікованих у XIX ст. латиномовного та російськомовного варіантів документів.

Книга розрахована на науковців та всіх, хто цікавиться історією України.

УДК 94:342.4 (477)

ББК 63.3 (4Укр)

© Алфьоров О. Упорядкування, 2010

© Темпора, 2010

ISBN 978-966-8201-98-1

Серед української документальної спадщини «Договори і постанови» 1710 року займають особливе місце: по-перше, це матеріали, які відносяться до політичної діяльності «мазепинців» – української самостійницьки налаштованої еміграції XVIII ст., а по-друге, вони стали основою для створення уже в ХХ ст. погляду на Пилипа Орлика як попередника Шарля Монтеск'є, а особливо – міфу про “першу в світі конституцію”. Цей історичний міф, можливо, мав своє пояснення у політичній чи публіцистичній діяльності українських емігрантів ХХ ст., проте не знайшов свого наукового підтвердження.

Власне, сам термін «конституція» щодо назви «Договорів і постанов» необхідно сприймати лише як похідний від назви латинського варіанта документа («*Pacta et Constitutiones Legum Libertatumque Exercitus Zaporoviensis*») і такий, що далєбі не визначає його змісту як «конституції» у модерному політико-правовому розумінні. Саме по собі обмеження самодержавної влади монарха органом влади квазіпарламентського типу (Генеральною радою) та прообраз відокремлення судової влади від впливу гетьмана не були винайдені українцями XVIII ст., а тим паче не означають установчий характер документа. За своїм змістовим наповненням «Договори і постанови» радше є своєрідним аналогом «*Pacta Conventa*», відомого у східноєвропейській правовій практиці документа, – договору, що визначав характер і структуру відносин між монархом-сувереном та нобілітетом. Тут, в українському варіанті, такий суспільний договір суттєво обмежував владу гетьмана і значну частину повноважень передавав Генеральній старшині та Генеральній раді. Виникнення ж поняття конституції в його модерному розумінні з'явиться в Європі лише згодом, з настанням епохи Просвітництва й остаточним зламом політичних бар'єрів між суспільними верствами, – і кожен такий документ того часу (*Articles of Confederation and Perpetual Union*, *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*, *Konstytucja Trzeciego Maja*) ставав лише підвалиною на шляху до утвердження тих уявлень про громадянина, його права і обов'язки, які так потрясли людство вже в ХІХ та ХХ ст.

Проте все це далєбі не применшує значення «Договорів і постанов» для української історико-політичної думки. Цей документ, який під тиском обставин змусив різні суспільні сили шляхом поступок досягнути компромісу, чи не вперше реально встановлював і оформлював на папері правила взаємостосунків між різними чинниками українського державотворчого процесу початку XVIII ст. – і в цьому розумінні «Договори і постанови» стали своєрідним підсумком державотворчої діяльності українських гетьманів XVII ст. Крім того, це є документ, який легалізував продовження курсу гетьмана Івана Мазепи на визволення Української козацької держави з-під панування російського царя та укладення договорів з іншим монархом, який би гарантував права і вольності Війська Запорозького.

Не будемо забувати також, що «Договори і постанови» так і залишилися лише теоретичними намірами – їм не судилося бути втіленими на практиці, оскільки післямазепинська політична еміграція не змогла повернутися до влади в Україні, а ті українські гетьмани, що постали в Гетьманщині XVIII ст., вже могли лише покійрно йти в руслі російської імперської політики. Якою була б доля Української держави, якби «Договори і постанови» зреалізувалися? – Наука історія не знає якбитології – тож залишимо подібні припущення красному письменству.

У кожному разі, детальний науковий історико-правовий аналіз цієї унікальної пам'ятки українського державотворення ще чекає на свого дослідника і, щиро сподіваємося, дасть усім нам можливість по-новому подивитися на практичну діяльність наших попередників на шляху утвердження Української держави.

Від упорядника

Серед усього різноманіття української архівної спадщини, значна частина якої, на жаль, перебуває поза межами України, особливе місце належить документам, які тією чи іншою мірою визначають засади формування та спроб практичного втілення ідеї української державності.

До таких унікальних пам'яток відносяться й «Договори і постанови» – документ, копія якого зберігається у фонді «Справи про Україну» Російського державного архіву давніх актів та нещодавно була знайдена і представлена нами в Україні*. В українській історіографії «Договори і постанови» більше відомі як «Бендерська конституція» (за місцем її написання)**, «Пакти й Конституції законів і вольностей Запорізького війська» (згідно з адаптованим перекладом назви документа з латини)*** та «Конституція Української Гетьманської держави»****. У науково-популярній літературі цей документ став відомий також як «Конституція Пилипа Орлика», очевидно, тому, що його написання й укладення в 1710 р. пов'язане з діяльністю гетьмана Пилипа Орлика, який очолив еміграційний український уряд.

***

Уперше «Договори і постанови» були опубліковані в 1847 р. – це був їх латиномовний варіант, який внаслідок різних причин не викликав великого резонансу серед істориків****. У 1859 р. було опубліковано варіант цього документа, написаний староукраїнською мовою*****. Саме цією публікацією Д. М. Бантиша-Камен-

* Российский государственный архив древних актов (далі – РГАДА). – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 9.

** Універсали гетьмана Івана Мазепи (1687–1709). – К. – Львів, 2006. – Ч. II. – С. 635–647.

*** Кресін О. В. «Пакти й конституції законів і вольностей Запорізького війська...» 1710 р. // Український історичний журнал. – К., 2005. – № 2. – С. 192–203.

**** Конституція Української Гетьманської держави. Староукраїнською, латинською, українською та англійською мовами / Переклад, примітки М. Трофимчук. – Львів–К., 1996. – 160 с.

***** Чтения в императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете. – М., 1847. – Т. I. – Ч. III: Иностранные материалы. – С. 1–18.

***** Источники Малороссийской истории, собранные Д. Н. Бантышем-Каменским и изданные О. Бодянским. – М., 1859. – Ч. II. 1691–1722. – С. 242–255.

ського і послуговувались у подальших працях історики при аналізі та передруках, не звертаючись до самого документа, який, до всього, почали вважати втраченим.

Публікація знайденої копії «Договорів і постанов» дозволяє позбутися текстових помилок та русизмів, присутніх у першому та подальших виданнях. Документ написаний староукраїнською мовою та складається з преамбули, 16 статей і присяги гетьмана, має обсяг 40 сторінок. Кожна сторінка розділена вертикальною лінією на дві частини, з яких більша містить власне текст копії «Договорів», а менша – переклад російською мовою окремих малозрозумілих для росіянина українських слів. Увесь документ було переписано одним почерком, який можна датувати останньою чвертю XVIII ст. Судячи з усього, за роботою переписувача спостерігала ще одна особа, яка власноруч внесла переклади російською двох слів. Окремі правки, очевидно, було зроблено вже після підготовки копії переписувачем, можливо, під час її ретельної звірки або підготовки до наукового аналізу, що свідчить про уважне ставлення до пам'ятки.

До тексту «Договорів і постанов» додаються ще копії двох документів, які за змістом, на думку упорядників кінця XVIII ст., становили єдиний комплекс і які сьогодні ми можемо назвати «Підтвердження Договорів і постанов королем Швеції Карлом XII» та «Лист Карла XII до кошового отамана Запорозької Січі Якіма Богуща». Обидва документи датовано 10 травня 1710 р. Підтвердження шведського монарха так само було переписано з поданням перекладу незрозумілих для росіянина слів. Лист короля до кошового Січі, як зазначається в документі, є перекладом з польської мови, здійсненим, імовірно, самим переписувачем, після чого вже згадана друга особа зробила своє доповнення: навпроти слова «зрадливого» на полях дописала «обманчивого». Ця правка дає підстави припускати, що залучені до обробки документів чиновники були вихідцями з України: перший при перекладі з польської послуговувався українським словом, а вже другий його переклав.

У цілому копія «Договорів і постанов» та два долучені до неї документи зайняли повних 46 сторінок. На першій та останній сторінці проставлено печатку Державного архіву Міністерства іноземних справ, що свідчить про цілісність усього комплексу документів. Працівники російського архіву пронумерували всі сторінки арабськими цифрами за кількістю аркушів та їхніх зворотів, додавши скорочення «об» – тобто «зворот» (від російського «оборот»). На першій сторінці в лівому кутку проставлено число 277, що, очевидно, відповідає номеру попереднього зберігання справи – ще до того, як вона потрапила в російський архів. Зауважимо, що написання тут цифри «7» відповідає почерку тієї особи, яка переписувала документ (зокрема, якщо порівняти цифру «7» з написанням дати під копією листа до Якіма Богуща).

Аналіз письма знайдених документів дає можливість спробувати реконструювати історію їхнього надходження до російських архівів, копіювання та перекладу.

Як уже зазначалося, почерк, яким здійснено перепис, датується останньою чвертю XVIII ст. Очевидним також є й те, що замовником опрацювання цих документів була російська влада. У цьому контексті варто відзначити той факт, що від моменту написання та укладання цих документів (1710 р.) пройшло щонайменше 60–70 років, а отже, з правової та політичної точки зору вони вже втратили свою актуальність. Нагадаємо також, що коли в 1775 р. російські війська зруйнували Запорозьку Січ, до рук царських урядовців потрапив і січовий архів. Саме лист Карла XII до січовиків (кошового отамана Якіма Богуша) і вказує, що скопійовані документи колись зберігалися на Січі. Очевидно, виявивши у козаків раніше невідомі документи міжнародного значення, імперська влада так зацікавилася ними, що наказала зробити копії. Особливу увагу було приділено тим паперам, збереження яких ніяк не вкладалось у декларовану схему «вірнопідданства запорожців». Існування подібних документів у січових архівах свідчило про їх велике значення для запорожців. А для імперії – це був черговий доказ козацького сепаратизму, якого в північній столиці побоювалися найбільше. Чи зверталось з якоїсь нагоди січове товариство до «Договорів і постанов», – нам не відомо, але той факт, що вони таємно зберігалися в кошовому архіві, наводить на думку про можливість використати їх при більш-менш сприятливій нагоді.

***

Ця публікація подає, окрім факсимільного варіанта тексту, також його розчитку та переклад. При підготовці перекладу ми намагалися зберегти тогочасну термінологію та стиль, маючи на меті передати текстологічно уявлення про рівень і характер документації Української козацької держави кінця XVII – початку XVIII ст. Такий підхід дозволяє також не лише вичерпно представити пам'ятку, а й зробити її зручною для використання як науковцями, так і всіма тими, хто цікавиться українською старовиною.

***

Спробуємо стисло охарактеризувати основні положення «Договорів і постанов». Значимо, що в документі фігурують три назви козацької держави: *Військо Запорозьке* – офіційна назва, що була прийнята ще за часів Богдана Хмельницького; *Мала Росія* – назва, що походить з візантійської церковної традиції і первісно позначала територію довкола Києва («Внутрішньої Русі»), в козацькі часи ця назва закріпилася за Лівобережжям; *Україна* – назва, що є аналогом назви «Мала Росія» і первісно позначала ту ж саму територію Київської землі, а в козацькі часи зазвичай використовувалася на означення Правобережжя. Відповідно, в «Договорах і постановах» назва *Україна* відіграє також претензійну роль, оскільки саме під цією назвою фігурує Правобережний Гетьманат, територія якого згідно з Андрусівським договором 1667 р. між Московською державою та Річчю Посполитою відійшла до Корони Польської.

Преамбула. У вступній частині йдеться про вищість та всемогутність Божественної влади й пояснення втрати козаками власної державності як карі за

«примноження неправди та беззаконня». Укладачі «Договорів» подають стисло історію козацтва, називаючи предків козаків – козарами. Епізод із «завоюванням» козацької держави Болеславом Хоробрим належить до подій XI ст. і викладає літописний сюжет, коли князь Святополк Володимирович у боротьбі за батьківський спадок привів у Руську землю польського короля Болеслава I*. До цієї звістки, до речі, апелювали й польські хроністи, обґрунтовуючи права польських королів на руські землі. Незрозумілою є теза про короля Стефана Баторія як підкорювача козацтва – адже саме за його правління «Постановою щодо низовців» 16 вересня 1578 р. було легалізовано реєстрове козацтво, і цей документ став основою при підтвердженні козацьких прав і вольностей в XVII та XVIII ст.**

Визволителем козацького народу з-під польського панування автори «Договорів» називають гетьмана Богдана Хмельницького, зазначаючи при цьому його тісні зв'язки зі шведським королем Карлом X та кримським ханом. Згадка про цих правителів, безперечно, викликана відновленням військового союзу козаків із шведами й татарами у 1708–1710 рр. Цікавим є погляд на перехід Війська Запорозького у московське підданство – основними причинами цього кроку названо єдиновірство сусідньої держави й надання московськими царями гарантій збереження прав та вольностей. При цьому «Договори і постанови» наголошують, що цей перехід у 1654 р. відбувся добровільно і що московити ніколи не завойовували козаків. Порушення українсько-російських угод пов'язується зі смертю гетьмана Б. Хмельницького і початком підступних намірів Московської держави скасувати козацькі права та вольності, самих козаків перетворити на регулярне військо, Гетьманщину розділити на губернії, а Запорозьку Січ знищити. Такі звинувачення були небезпідставні – у 1705 р. до Івана Мазепи дійшли відомості, що Петро I планує розпочати перетворення козацьких полків на регулярні частини*** (не дивно, що після переходу гетьмана на бік Карла XII землі Гетьманщини дуже швидко – уже в грудні 1708 р. – увійшли до складу новоствореної Київської губернії****). Усе це, за поясненням «Договорів», і стало причиною виступу козаків проти Московського царства.

Проте ані поразка шведсько-українського війська під Полтавою, ані смерть козацького керманіча не зупинили прихильників ідеї звільнення поневоленої Вітчизни від подальшої боротьби. Преамбула вказує на те, що козаки постановили між собою обрати нового гетьмана. На урочистій раді гетьманська булава одностайно та згідно з традиціями була передана генеральному писарю Пилипу Орлику. На новообраного гетьмана покладались обов'язки продовжити боротьбу за визволення України й відновлення козацьких прав та вольностей. Прикінцеві позиції

* Полное собрание русских летописей. – Л., 1989. – Том XXXVIII: Радзивилловская летопись. – С. 62.

** Щербак В. Реєстрові козаки на державній службі // Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. – К., 2006. – Т. I. – С. 77;

*** Таирова-Яковлева Т. Г. Мазепа. – М., 2007. – С. 175.

**** РГАДА. – Ф. 9. – Відділ II. – Кн. VIII. – Арк. 195.

преамбули пояснюють ще одну причину укладання «Договорів і постанов» – не дати гетьманові захопити абсолютну владу, а також зобов'язати дотримуватися домовленостей при управлінні державою. Окрім того, зазначено, що «Договори» будуть чинними та незмінними і за наступних гетьманів.

А. Стаття I. Православна церква традиційно відіграла в житті тогочасної України важливу роль, тож перша стаття наголошує, що саме до православ'я через Константинополь долучились попередні володарі українські й відступатись від неї не можна. Київська митрополія має відновити свій статус, а отже, вийти з підпорядкування московського патріарха, куди вона потрапила у 1685 р. шляхом інтриг. Згідно з «Договорами», гетьман мусив піклуватися про надання Константинопольським патріархом екзархату для Київської митрополії. З відновленням прав української православної церкви саме на неї покладался обов'язок піклуватися про освіту («цвиченьє в науках»).

В. Стаття II. Стаття складається з чотирьох пунктів, які стосуються кордонів Гетьманщини та військовополонених, а саме:

1. Відновлення державних кордонів Війська Запорозького відповідно до її територій часів Богдана Хмельницького.
2. Підписання з Московською державою та Туреччиною договорів про розмежування кордонів та їх непорушність.
3. Іноземним гарантом цілості Гетьманщини має стати король Швеції Карл XII.
4. Повернення бранців, які в результаті Північної війни та боротьби за відновлення незалежності Війська Запорозького опинились у Московському царстві та Шведському королівстві.

Г. Стаття III. Відновлення військового союзу та братерських відносин з Кримським ханством, яке завжди було союзником козаків. Нагадаємо, що ще у 20-х роках XVII ст. такий офіційний союз мав місце, у результаті чого Кримська держава здобула на короткий час незалежність від Туреччини*. Не можна також переоцінити роль татарської кінноти у ході козацьких війн. У 1710 р. військовий союз козаків із Кримським ханством було відновлено за зразками домовленостей Богдана Хмельницького та Іслама III Гірея.

Д. Стаття IV. Підтверджуються старі території Війська Запорозького Низового і гарантується їхня автономія у внутрішньому управлінні. Згадуються міста й фортеці по Самарі та Дніпру – московські укріплення, збудовані на козацьких землях в останній чверті XVII ст.**, – які мали бути звільнені від московських залог. Наголосимо, що виконання цієї статті хоча й покладалося на гетьмана та шведського короля, але лише тоді, коли січовики самостійно не зможуть опанувати ситуацію на своїх землях.

* Дашкевич Я. Персько-українські дипломатичні контакти у 1610–1620-х роках // Україна дипломатична: Науковий щорічник. – К., 2004. – Вип. IV. – С. 161.

** Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. – К., 1991. – Т. III. – С. 297.

Е. Стаття V. Ідеться про відновлення прав січовиків на місто Трахтемирів, яке з часу складання першого офіційного реєстру (1578 р.) належало запорожцям і де знаходився їхній арсенал та шпиталь*. Стаття говорить про передачу до Січі двох сотень Полтавського полку – Переволочнянської та Келебердянської – і всіх млинів по Ворсклі. Прибутки з окреслених територій мають піти на утримання старих, німецьких та поранених козаків. Ця стаття гарантувала соціальний захист козакам, які не могли себе утримувати. На державу покладалась обов'язки будівництва і, вочевидь, подальшої підтримки шпиталю.

С. Стаття VI. У статті подаються за взірць державних устроїв монархії, де монарх править за допомогою ради найвищих посадовців, які мають своїм обов'язком давати поради суверену та не боятися висловлювати йому свою думку. Наголошується, що такий спосіб управління був віддавна притаманний Війську Запорозькому, аж доки деякі гетьмани не заходилися правити в Гетьманщині самодержавно. Це призвело до великих кривд, зловживань та утисків, а також до неповаги та нехтування статусу Генеральної старшини. Турбуючись про права і вольності козаків, стаття визначає чинники, які повинні суттєво обмежити владу гетьмана та окреслити коло осіб, які відповідатимуть за прийняття державних рішень.

Найпершими радниками Гетьмана визначаються: генеральна старшина (генеральний обозний, генеральний суддя, генеральний писар, генеральний підскарбій, генеральний хорунжий, генеральний бунчужний, два генеральних осавули), полковники та генеральні радники, що обираються за згодою Гетьмана. Без погодження з цими посадовцями Гетьман не мав права на самостійні дії.

Варто звернути увагу на утворення нового старшинського прошарку – генеральних радників, які вибиралися зі значного товариства і були особистими представниками Гетьмана в полках. Адже саме їх мали обирати за погодженням з Гетьманом, на відміну від полковників, яких обирало козацтво полків, а Гетьман лише затверджував на уряді. Таким чином, генеральні радники ставали інструментом гетьманського впливу на державні рішення.

Генеральна рада скликалася тричі на рік – на Різдво, Великдень та Покрову. До Генеральної ради мали входити: генеральна старшина, полковники з полковою старшиною, генеральні радники, сотники та делегати від Запорозької Січі.

З. Стаття VII. Декларується існування судової влади, яка мала б виносити вирок у разі образи честі гетьмана чи скоєння якогось іншого злочину, і забороняється гетьману чинити суд своєю владою.

И. Стаття VIII. У статті застерігається, щоб найвищі посадовці держави виконували покладені на них обов'язки самостійно, не залучаючи до державних справ сторонніх, зокрема домашніх та близьких.

* Słownik geograficzny królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa, 1892. – Т. XII. – С. 454.

Є. Стаття ІХ. Передумову до виникнення цієї статті, яка стосувалася регулювання економіки Війська Запорозького та її державної скарбниці, слід шукати в подіях 1709 р. Коли помер гетьман І. Мазепа, по ньому залишилася гетьманська скарбниця, але достовірно визначити, були це його особисті кошти чи державні, не було можливості. За гроші розпочалася суперечка між козацькою старшиною та єдиним спадкоємцем І. Мазепа, його племінником Андрієм Войнаровським. Комісія, яку було утворено для вирішення цього питання, присудила золото покійного гетьмана Войнаровському*. Тож у подальшому старшина бажала себе убезпечити від подібних ситуацій – очевидно, саме тому урядові функції генерального підскарбія було прописано окремою статтею.

Генеральний підскарбій обирався Генеральною радою. Хоча ця позиція не досить ясно сформульована, бо говориться лише про обрання загальним рішенням. Та зауважимо, що це взагалі єдина згадка про процедуру обрання генеральної старшини. Згідно з «Договорами», кандидатом у генеральні підскарбії може стати людина не тільки значна, заслужена та добросовісна, а що найголовніше – багата. У підпорядкуванні генерального підскарбія перебували по два полкових підскарбії від кожного полку, які обирались на місцях так само з представників визначних та заможних сімей.

Стаття розмежовувала прибутки гетьмана та полковників і державну та полкову скарбницю. Вищі посадовці Війська Запорозького мають утримуватися лише за рахунок власного майна та «рангових» маєтностей, наданих на час посідання уряду.

І. Стаття Х. Для запобігання відтоку населення внаслідок зловживань з боку урядників та нанесення таким чином збитків економіці Гетьманщини стаття зобов'язувала гетьмана не допускати корупціонерів до влади. Сам гетьман мав суворо дотримуватися чесності й порядності у призначенні на уряди та наданні посад. Зазначається, що чиновники повинні обиратися «вільними голосами», а гетьман лише затверджує їх на посадах.

АІ. Стаття ХІ. Скасовувала оподаткування для незахищених верств населення, що походили з козацького стану, а саме – вдів та сиріт. Під захист держави підпадає і саме козацьке господарство.

ВІ. Стаття ХІІ. Створення генеральної ревізії, про яку йдеться в статті, було вкрай необхідним заходом у Гетьманщині. Складна система землеволодіння призводила до численних конфліктів між власниками. Наголосимо, що після ревізії володіння маєтностями мало бути підтвержене Генеральною радою разом із Гетьманом.

ГІ. Стаття ХІІІ. Уперше гетьманською столицею фіксується Київ. До того функції центрального міста Гетьманщини виконували Чигирин, Гадяч, Немирів та Батурин. На момент підписання «Договорів і постанов» столицею Війська

* Субтельний О. Мазепинці. Український сепаратизм на початку XVIII ст. – К., 1994. – С. 60.

Запорозького, яке лишалося під владою Московського царства, було визначено Глухів. «Договори» гарантували непорушність магдебурзького права (самоврядування) українських міст, яке гетьман мав надалі підтвердити.

ДІ. Стаття XIV. Скасовувалася система безкоштовного обслуговування представників влади, які, прикриваючись державними справами під час своїх приватних роз'їздів країною, вимагали в населення надавати їм підводи й відряджати з ними провідників.

ЕІ. Стаття XV. Компанійці (кіннота) та сердюки (піхота) – наймані війська, які безпосередньо були підконтрольні гетьману. Постої таких військ на території того чи іншого полку призводили до вагомих економічних втрат з боку цивільного населення. З цього часу всі витрати на їх розміщення та утримування лягали на державну скарбницю.

СІ. Стаття XVI. Ярмарки були чи не єдиним джерелом для придбання товарів та збуту власної продукції. Обтяження ярмарковими податками не залишало можливості місцевим селянам брати в них участь. Інколи право на збір податків могли викупити приватні особи, які підвищували розмір податків та вводили нові правила сплати за торгівлю. «Договори» надавали економічний захист дрібній торгівлі в Гетьманщині. Ця стаття визначає також, що «Договори і постанови» мають бути підписані гетьманом, який виступатиме гарантом їх непорушності й тут же складе і власноруч підпише та скріпить печаткою присягу на вірність.

Після цієї статті «Договори і постанови» подають текст присяги новообраного гетьмана Пилипа Орлика.

***

Щиро сподіваємося, що представлені в цьому виданні документи слугуватимуть справі української історичної науки та стануть у нагоді науковцям і поціновувачам української документальної спадщини.

Виявлення «Договорів і постанов» у Російському державному архіві давніх актів стало можливим завдяки фінансовій підтримці Програми ім. Ковальських з дослідження Східної України (Канадський інститут українських студій, Університет Альберти).

Висловлюємо особисту подяку д.і.н. Володимиру Борисенку (Київ), PhD Зенону Когуту (Едмонтон, Канада) та директору «Музею Гетьманства» Галіні Яровій (Київ).

Особлива подяка д.і.н. Олегу Однороженку (Харків), без допомоги якого ця праця ще б не скоро побачила світ.

Короткий текстологічний аналіз

У цьому виданні представлені документи, які в цілому умовно можна назвати «Бендерською текою», а саме: «Договори і постанови...», лист Карла XII до Війська Запорозького та лист Карла XII до кошового отамана Якіма Богуша.

Україномовна належність документів засвідчується численними фонетичними, морфологічними, словотворчими, лексичними та синтаксичними явищами. Так, наприклад, літера *ѣ*, як правило, вживається за етимологічним принципом (у нашому випадку, можливо, не без впливу тогочасної російської орфографії), проте ця літера позначає звук [i], що засвідчують такі форми, як *тыхѣ* (замість *тѣхѣ*), *тымѣ* (замість *тѣмѣ*), *Гордѣнко* (замість *Гордиенко*), *мирилѣ* (замість *мѣрилѣ*), *термѣну* (замість *термину*), *купѣти* (замість *купити*), *найбарзѣй* (замість *найбарзій*), *завѣдовали* (замість *завиводали*), *постерѣгати* (замість *постеригати*) та багато ін. Хоча етимологічні [o], [e] в новозакритих складах послідовно передаються за етимологічним принципом літерами *о*, *е*, що, зрештою, було також характерно для тогочасних пам'яток української мови, проте в тексті документів ми зафіксували форми, які містять українські рефлекси: замість очікуваного *только* послідовно вживається український відповідник *тыл[ѣ]ко*, а назва *Шиптакувская сотня* засвідчує вживання [y] на місці етимологічного [o]. Характерне українське укання відображено у формах типу *сусѣдскую*, *подсусѣдковѣ* та ін. Суто українським є представлене в аналізованих текстах явище сплутування літер *ы* та *и* у словах *грѣхи*, *отваги*, *працы*, *тылько* та ін.

Із морфологічних явищ типовими українськими є форми називного відмінка множини іменників-агентивів чоловічого роду із закінченням *-ове* (*панове* полковники); іменники середнього роду, що в церковнослов'янській мові мали фіналь – *ІЄ*, у тексті документів подаються за українською народнорозмовною традицією як *накованя*, *захованя*, *утисканя*, *знищення*; дієслівні форми майбутнього часу на *-мутъ* (*знайдоватимутся*, *належатимуть*, *отписуватимутся*, *старатимется*), форми наказового способу на зразок *нехай будуть*, інфінітивні форми із суф. *-ова*: *шановати*, *совѣтовати*, *завѣдовати* та *знайдоватися* та ін. Україномовну належність документів підтверджує багата й численна специфічна українська лексика, яка була

широковживана в українській літературній мові кін. XVII – поч. XVIII ст. (*свѣцкой, іншого, значне товариство, потреба, скарбъ* та ін.

Під впливом латинської мови в аналізованих текстах, як і в українській літературній традиції загалом, особливо в офіційному стилі, для надання урочистості присудок вживається в кінці сурядних та підрядних речень.

На нашу думку, аналізовані документи були спеціально підготовлені для російськомовного читача. Про це свідчить уже саме розташування тексту на аркуші, третину якого відведено для запису церковнослов'янських чи російськомовних відповідників специфічних лексем, характерних для ділового стилю української літературної мови кін. XVII – поч. XVIII ст.

Усього в тексті «Бендерської теки» є 538 глос. Переписувач тлумачить слова, які, очевидно, на його думку, будуть незрозумілі російському читачеві. Це як українські, так і латинські, польські або чеські за походженням лексеми. Пор.: лат. – *декларації, декретомъ, елекції, коллигації, ординанс, реляція, суццессорове, супликовати, тріумфувати*; пол. – *владза, ведлуг, здане, найбарзѣй, овшемъ*; чес. – *валечний, зась, обварованы, поуфалость, skutokъ, снаднѣйшого, уближенъе, уражатися, уставычно* та ін.

Найімовірніше, переписувач був українцем родом або в кожному разі українська мова йому була настільки близькою, що в багатьох випадках він не подає відповідників специфічно українських лексем, значення яких було для російськомовного читача невідомим. Пор.: *вымагати, кгрунтъ, здавня, значне товариство, знайдоватимутся, млынами, належатимуть, пустошити, скарбъ* та ін.

Аналізовані тексти є копіями з ранішого україномовного документа. Очевидно, переписувач не ставив собі за мету подати точну копію документа, який він переписував, а навпаки, свідомо чи несвідомо він адаптував текст першоджерела до російської мовної традиції першої пол. XVIII ст. Про це свідчать численні випадки варіантності написань, зокрема закінчень родового відмінка однини прикметників чоловічого та середнього родів на зразок *вельможного* та *вельможнаго* (у тексті аналогічного документа, який подається у цьому виданні в «Додатках» – «Договор и постановление между Гетманом Орликом и войском Запорожским в 1710 году», така дублетність практично відсутня); паралельне вживання українських та церковнослов'янських (російських) відповідників (*ярма Московского* та *ига Московского*). Прикметним є вживання власних назв, зокрема власних назв країн. Так, за тогочасною українською традицією всі навколишні держави у документі йменуються «окрестные Панства», у т. ч. й «Панство Крымское», однак Росію називає «Государством Московскимъ». Паралельне вживання назв *украинские города, на Украинѣ, въ Украину* та *ку отчизнѣ Малороссійской Матцѣ нашої, народъ Малороссійскій, отчизна наша малая Россія, народъ Козацкій* характерне для джерел 10-х років XVIII ст. Єдиний раз, причому на початку, в своєрідній преамбулі, у документі вжито формулу *подъ самодержавную руку великихъ Государей Царей и великихъ Князей,*

повелителі **Російських**, хоча у всіх інших випадках ані топонім Росія, ані похідні від нього утворення не вживаються, а замість них за традицією кін. XVII – поч. XVIII ст. переписувач використовує «Государство Московское», «самодержцями Московскими».

* * *

Таким чином, документи т. зв. «Бендерської теки» можна беззастережно кваліфікувати як україномовні, типові для офіційно-ділового стилю української літературної мови кін. XVII – поч. XVIII ст.

Д.ф.н. Любомир Белей

ДОТВОРЫ И ПОСТПАНОВЛЕНЯ

Договоры и постановления

Гражд и вольностей войско-
выхъ мехи Яне вельможныи
Ето милости Паномъ Филиппомъ
Орлиномъ напозбран-
ныи войска Запорожскаго
Гетманомъ, и мехи Сенраль-
ными особами, Полковника-
ми, и пыхъ де войскомъ За-
порожскимъ столномъ зъ обо-
ихъ сторонъ обрадоу

«сестъ» Бисоногородскыи
Гостемномъ

Обыи «с»

Состъ «с»

Утвержденные

При вольной Сенции формаль-
ной присягой отъ того де Яне
вельможнаго Гетмана

«с» «с»

Потвержденные

Рокъ отъ госудества Христова
аше

Годъ

мѣсяца Апреля с

Во имя Отца и Сына и святото
Духа Бога въ Троицѣ святкой
сладимато

Нехай станется на вѣнотомнѣ
войска Запорожскаго и шсего народу
налогосійскаго сладъ и тѣматисъ

«с» «с»

Дитный и не постигиный въ судъ
бахъ спонхъ Ботъ милосердныи

Арк. 1

ДОГОВОРЫ И ПОСТАНОВЛЕНИЯ

ПРАВЪ И ВОЛЬНОСТЕЙ ВОЙСКОВЫХЪ МЕЖИ ЯСНЕ ВЕЛЬ-
МОЖНЫМЪ ЕГО МИЛОСТЮ ПАНОМЪ ФИЛИППОМЪ
ОРИКОМЪ НОВОИЗБРАННЫМЪ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКАГО
ГЕТМАНОМЪ, И МЕЖИ ЕНЕРАЛЬНЫМИ ОСОБАМИ, ПОЛКОВ-
НИКАМИ, И ТЫМЪ ЖЕ ВОЙСКОМЪ ЗАПОРОЖСКИМЪ С ПО-
ЛНОЮ ЗЪ ОБОИХЪ СТОРОНЪ ОБРАДОЮ

УТВЕРЖЕННЫЕ

ПРИ ВОЛЬНОЙ ЕЛЕКЦИИ ФОРМАЛЬНОЮ ПРИСЯГОЮ ОТЪ ТО-
ГОЖЪ ЯСНЕ ВЕЛЬМОЖНАГО ГЕТМАНА

ПОТВЕРЖЕННЫЕ

РОКУ ОТЪ РОЖДЕСТВА ХРИСТОВА А҄УІ.

МЪСЯЦА АПРИЛЯ Е:

ВО ИМЯ ОТЦА И СЫНА И СВЯТАГО ДУХА БОГА ВЪ ТРОИЦѢ
СВЯТОЙ СЛАВИМАГО.

НЕХАЙ СТАНЕТСЯ НА ВѢКОПОМНУЮ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКА-
ГО И ВСЕГО НАРОДУ МАЛОРОССІЙСКАГО СЛАВУ И ПАМЯТКУ.

ДИВНЫЙ И НЕ ПОСТИЖИМЫЙ ВЪ СУДЬБАХЪ СВОИХЪ БОГЪ
МИЛОСЕРДНЫЙ

МЕЖДУ ВЫСОКОРОД-
НЫМЪ ГОСПОДИНОМЪ

ОБЩИМЪ
СОВѢТОМЪ

ИЗБРАНИИ

ГОДА

ДА БУДЕТЬ ПОТОМ-
СТВЕННУЮ

Договори і постанови

Прав та вольностей військових між Ясновельможним Його Милості паном Филипом Орликом,
новообраним Гетьманом Війська Запорозького та між Генеральними особами, полковниками
і тим же Військом Запорозьким на спільній з обох боків раді

Затвержені

При вільній елекції формальною присягою від того ж Ясновельможного Гетьмана

Підтвержені

Року від Різдва Христового 1710

Місяця Квітня 5:

В ім'я Отця і Сина, і Святого Духа, Бога в Трійці Святій славімого.

Нехай станеться на вікопомну Війська Запорозького та всього народу малоросійського славу
та пам'ятку.

Дивний та незбагнений у долях своїх Бог милосердний

Въ дитотпертѣннѣи, протѣдннѣи пч
 Казни, яко пседа отъ погатишъ ви-
 дикото сето сѣтѣа, на протѣдннѣи
 протѣдннѣи спосто миклѣ, сдннѣ
 Пандѣа и народи потышасѣтѣ, дру-
 тѣ за трѣжи и беззаконнѣи смикрѣтѣ,
 сдннѣ погатишасѣтѣ, другѣ сповоудѣтѣ,
 сдннѣ позноситѣ, другѣ низпергѣтѣ,
 пачѣ и нагдѣ Валесннѣи стародѣ-
 ннѣи Козацннѣи прѣдѣ сето именопан-
 ннѣи Козарсннѣи, першѣ прѣпознеслѣ
 бннѣи сѣапрѣ несмертѣлннѣи, обшир-
 ннѣи владѣннѣи и отпѣтѣи Си-
 цѣрсннѣи, «отпѣтѣи не пчлннѣи» опре-
 стннѣи народнѣи, лѣкѣ и сажонѣи
 востпосннѣи Пандѣа на мотѣ и на
 землѣ спрашенѣ бннѣи пачѣ далѣцѣ
ре цесарѣ востпосннѣи хотѣлѣи оннѣи
 сѣтѣ пѣне примиритѣи, согратѣи Мал-
ренсннѣи созвои сннѣи споеи
дженѣ Катана, то сѣтѣ Князѣ Ко-
зарсннѣи. Потомѣ сѣтѣи пч
вышннѣи той ре прѣдѣдннѣи сѣдѣа
Богѣ, за жннѣи спѣшнѣи не спѣдѣи
и беззаконнѣи, мнотннѣи казнѣи
наказати потѣи народѣ Козац-
ннѣи понижнѣи смикрѣи, и лѣто не-
пѣннѣи ружннѣи низпергѣи, на оста-
птои военннѣи оруднѣи дерѣвѣи
Польсннѣи срѣзѣ Болеслава храбрѣи
и Стефана Баторнѣи. Королеи

ГосударстваХрабрннѣиперѣтѣБессмертннѣиПольсннѣиноГосударстваВѣснактоБратннѣиБѣлападеннѣи

ВЪ ДОЛГОТЕРПѢНИИ, ПРАВѢДНЫЙ ВЪ КАЗНИ, ЯКО ВСЕГДА
 ОТЪ ПОЧАТКУ ВИДИМОГО СЕГО СВѢТА, НА ПРАВЕДНОМЪ
 ПРАВОСУДІЯ СВОЕГО МИРИЛѢ, ЕДНЫ ПАНСТВА И НАРОДЫ
 ВОЗВЫШАЕТЪ, ДРУГІЕ ЗА ГРѢХИ И БЕЗЗАКОНІЯ СМИРЯЕТЪ,
 ЕДНЫ ПОРАБОЩАЕТЪ, ДРУГІЕ СВОБОЖДАЕТЪ, ЕДНЫ ВОЗ-
 НОСИТЬ, ДРУГІЕ НИЗВЕРГАЕТЪ, ТАКЪ И НАРОДЪ ВАЛЕЧНЫЙ
 СТАРОДАВНЫЙ КОЗАЦКІЙ ПРЕЖДЕ СЕГО ИМЕНОВАННЫЙ
 КОЗАРСКІЙ, ПЕРШЪ ПРЕВОЗНЕСЛЪ БЫЛЪ СЛАВОЮ
НЕСМЕРТЕЛЬНОЮ, ОБШИРНЫМЪ ВЛАДѢНІЕМЪ И ОТВАГА-
 МИ РИЦЕРСКИМИ, КОТОРЫМИ НЕ ТЫЛКО ОКРЕСТНЫМЪ
 НАРОДОМЪ, ЛЕЧЬ И САМОМУ ВОСТОЧНОМУ ПАНСТВУ НА
 МОРѢ И НА ЗЕМЛѢ СТРАШЕНЪ БЫЛЪ ТАКЪ ДАЛЕЦЕ ЖЕ ЦЕ-
 САРЬ ВОСТОЧНЫЙ ХОТЯЧИ ОНЫИ СЕБѢ ВѢЧНЕ ПРИМИРИ-
 ТИ, СОПРЯГЛЪ МАЛЖЕНСКИМЪ СОЮЗОМЪ СЫНОВИ СВОЕ-
 МУ ДОЧКУ КАГАНА, ТО ЕСТЬ КНЯЗЯ КОЗАРСКАГО. ПОТОМЪ
 СЛАВИМЫЙ ВЪ ВЫШНИХЪ ТОЙ ЖЕ ПРАВЕДНЫЙ СУДІЯ БОГЪ,
 ЗА УМНОЖИВШЕСЯ НЕПРАВДЫ И БЕЗЗАКОНІЯ, МНОГИМИ
 КАЗНЬМИ НАКАЗАВШИ ТОТЪ НАРОДЪ КОЗАЦКІЙ ПОНИЗИЛЪ
 СМИРИЛЪ, И ЛЕДВО НЕ ВѢЧНОЮ РУИНОЮ НИЗВЕРГЛЪ,
 НАОСТАТОКЪ ВОЕННЫМЪ ОРУЖІЕМЪ ДЕРЖАВѢ ПОЛЬСКОЙ
 ЧРЕЗЪ БОЛЕСЛАВА ХРАБРАГО И СТЕФАНА БАТОРІЯ КОРОЛЕЙ

ГОСУДАРСТВА

ХРАБРЫЙ

ПЕРВѢ

БЕЗСМЕРТНОЮ

ТОЛЬКО

НО ГОСУДАРСТВУ

ВЕСЬМА ЧТО

БРАЧНЫМЪ

ЕДВА ПАДЕНІЕМЪ

у довготерпінні, праведний у карі, як завжди від початку видимого сього світу, на праведно-
 му мірили правосуддя свого – одні держави та народи вивищує, інші, за гріхи та беззаконня,
 понижує, одні поневолює, інші звільнює, одні підносить, другі скидає. Так і народ звитяжний,
 стародавній, козацький, що раніше називався козарський, перше піднесений був славою без-
 смертною, розлогими володіннями та відвагами рицарськими, якими не тільки на навколишні
 народи, але й на саму Державу східну на морі та на землі страх наводив, так що цезар схід-
 ний, прагнучи його вічно з собою в мирі мати, з'єднав у шлюбному союзі сина свого з дочкою
 кагана, себто князя козарського. Згодом славимий во вишніх той же праведний Суддя, Бог, за
 примножені неправди та беззаконня карами численними покаравши, народ той козацький
 понизив, усмирив і ледь не вічною руїною зверг, а на останок військовою зброєю до Польської
 держави через Болеслава Хороброго та Стефана Баторія, королів

Польскихъ поработили. И либо недо-
 мыслимый и непонятный пь прасосу-
 дн стоекъ Божъ наизъя наказалъ
 согонныхъ нашихъ предковъ нещк-
 ленныхъ пятаки; однакъ не до кон-
 ца протнѣпагенса, ни по пѣии пра-
 судны, а хотяги на пердѣо спобѣду
 помянутой наредъ Козацннй въ подѣ
 пхачато, на потѣ гасѣ паноданя
 польснато пыпроадити, позпитнѣлѣ
 редностното прасослапѣ спяпато,
 отперннхъ прапѣ и полностей. Бой
 спопыхъ стародатннхъ оборонцѣ,
Бохеснато Лепмана сладной тра-
 мяти Бодана Хмелннцнното, спотпо-
 еши помощнѣ Ето всеснльною не прс-
 одолѣнннхъ пособнѣнѣ на Яснѣншато
 Короля Ето мллостп. шпедското, не
смертпешной и вѣннодостпной та-
 мяти Кароля Дрехатато, и спокнннхъ
 сотпособстпденннхъ Панспѣа Крым-
 сното, и пойснн Ваторорѣското ору-
днѣнѣ, а спокнѣ влаторазумннхъ
 промнсснонѣ, працнн и отплатнн
вызполнншн въ польснато поддан-
 стпѣа Войсно Ваторорѣское, и наредъ
 порабощенннхъ и тѣнненнхъ махо-
 росснйскннхъ, поддался въ оннхъ добго-
 помнѣ подѣ самодѣратннѣ етнѣ ве-
 лнннхъ Государей Царей и велнннхъ

хотѣ
наказанннхъ
владѣннѣ
оспободити
защнтнннхъ
хрѣбтнѣ
бесспетнѣой
общннѣ
тѣгдашн
оспободнѣ

Арх. 2

ПОЛЬСКИХЪ ПОРАБОТИЛЪ. И ЛЮБО НЕДОМЫСЛИМЫЙ И НЕ ПОНЯТНЫЙ ВЪ ПРАВОСУДИИ СВОЕМЪ БОГЪ НАКАЗУЯ НАКАЗАЛЪ СОРОДНЫХЪ НАШИХЪ ПРЕДКОВЪ НЕЩИСЛЕННЫМИ ПЛЯГАМИ; ОДНАКЪ НЕ ДО КОНЦА ПРОГНѢВАЮЧИСЯ, НИ ВО ВѢКИ ВРАЖДУЮЧИ, А ХОТЯЧИ НА ПЕРВУЮ СВОБОДУ ПОМЯНУТЫЙ НАРОДЪ КОЗАЦКІЙ ЗЪ ПОДЪ ТЯЖКАГО, НА ТОТЪ ЧАСЪ ПАНОВАНЯ ПОЛЬСКАГО ВЫПРОВАДИТИ, ВОЗДВИГНУЛЪ РЕВНОСТНОГО ПРАВОСЛАВІЯ СВЯТАГО, ОТЧИЗНЫ ПРАВЪ И ВОЛЬНОСТЕЙ ВОЙСКОВЫХЪ СТАРОДАВНИХЪ ОБОРОНЦУ, ВАЛЕЧНАГО ГЕТМАНА СЛАВНОЙ ПАМЯТИ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦКОГО, КОТОРЫЙ ПОМОЩІЮ ЕГО ВСЕСИЛЬНОЮ НЕ ПРЕОДОЛѢННЫМЪ ПОСОБИЕМЪ НА ЯСНѢЙШАГО КОРОЛЯ ЕГО МИЛОСТИ ШВЕДСКОГО, НЕСМЕРТЕЛЬНОЙ И ВѢЧНОДОСТОЙНОЙ ПАМЯТИ КАРОЛЯ ДЕСЯТАГО, И СПОЛНЫМЪ СОПОСОБСТВЕННЫМЪ ПАНСТВА КРЫМСКОГО, И ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО ОРУЖІЕМЪ, А СВОИМЪ БЛАГОРОЗУМНЫМЪ ПРОМЫСЛОМ, ПРАЦАМИ И ОТВАГАМИ ВЫЗВОЛИВШИ ЗЪ ПОЛЬСКАГО ПОДДАНСТВА ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ, И НАРОДЪ ПОРАБОЩЕННЫЙ И УТЫСНЕННЫЙ МАЛОРОССІЙСКІЙ, ПОДДАЛСЯ ЗЪ ОНЫМ ДОБРОВОЛЬНЕ ПОДЪ САМОДЕРЖАВНУЮ РУКУ ВЕЛИКИХЪ ГОСУДАРЕЙ ЦАРЕЙ И ВЕЛИКИХЪ

ХОТЯ
НАКАЗАНИЯМИ
ВЛАДѢНІЯ
ОСВОБОДИТЬ
ЗАЩИТНИКА ХРАБРАГО
БЕЗСМЕРТНОЙ
ОБЩИМЪ
ТРУДАМИ
ОСВОБОДИВЪ

польських, уярмив. І любо незбагненний і неосягненний у правосудді своєму Бог, караючи, покарав рідних наших предків незчисленими лихами. Проте, не до кінця прогнівившись, не навіки ворогуючи, а прагнучи, як за колишньої свободи, народ козацький з-під тяжкого на той час панування польського звільнити, висунув ревного оборонця святої православної віри, прав Вітчизни та стародавніх вольностей військових – звитяжного Гетьмана, славної пам'яті Богдана Хмельницького, котрий за допомогою всесильної безперешкодної підтримки найяснішого короля Його Милості Шведського, безсмертної та вічнодостойної пам'яті Карла Десятого та зі спільним сприянням Кримської держави й зброї Війська Запорозького, а ще й своїм розсудливим промислом, працею й відвагою визволивши з польського підданства Військо Запорозьке і уярмлений та пригноблений народ малоросійський, добровільно піддався з ним під самодержавну руку великих Государів-царів та великих

205

Князей, попечителей Российских,
 надписи; се обявляю сполна
 по грамотам и статьям изобра-
 женных и присягой спещенных
 Государство Московское яко зъ нами
 единотверное, додержити, и паче
 войско Запорожское и народъ Волыный
 Малороссийский при градахъ и полно-
 стяхъ не нарушимо подъ обороною сло-
 евъ захапаетъ хезь по смерти сла-
 ной памяти, потоу Гетмана Бот-
дана Хмельницкого, ктам просе
 Государство Московское многими
 изобретенными способами усиляло
 права и полности войскоуе со-
 бою попещенные, наддержити
 и до конца разрешити, а на народъ
 польный Козацкий соборъ ни когда
 не запреданный, неполныое ямо
вхорити, педи иле проти поиско
 Запорожское въ поку насилство
пертло, пше проти принудено
 было проти и опшатами цехоби
проти и полностей сполна боза-
нити, до копрыхъ оборонъ самъ
бозъ мстителъ пособстватамъ. На-
 последую когда уже споро пестеръ
 за Гетманство славноу памяти
неборника Яске пемкофнаго Юанна

это обявляю

сохранитъ но

когда

еще

попещити

кто

покуда силъ когдасполо тасто

защитити

недавно

пайоннаго

КНЯЗЕЙ, ПОВЕЛИТЕЛЕЙ РОССІЙСКИХЪ, НАДБЮЧИСЯ;
ЖЕ ОБОВЯЗКОВЪ СВОИХЪ ВЪ ДОГОВОРАХЪ И СТАТЬЯХЪ
 ИЗОБРАЖЕННЫХЪ И ПРИСЯГОЮ СТВЕРЖЕННЫХЪ, ГОСУ-
 ДАРСТВО МОСКОВСКОЕ ЯКО ЗЪ НАМИ ЕДИНОВѢРНОЕ,
 ДОДЕРЖИТЬ, И ВѢЧНЕ ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ И НАРОДЪ
 ВОЛЬНЫЙ МАЛОРОССІЙСКІЙ ПРИ ПРАВАХЪ И ВОЛЬНОСТЯХЪ
 НЕНАРУШИМО ПОД ОБОРОНОЮ СВОЕЮ ЗАХОВАЕТЪ ЛЕЧЪ
 ПО СМЕРТИ СЛАВНОЙ ПАМЯТИ, ТОГОЖЪ ГЕТМАНА БОГДАНА
 ХМЕЛЬНИЦКОГО, КГДЫ ТОЕ ЖЪ ГОСУДАРСТВО МОСКОВСКОЕ
 МНОГИМИ ИЗОБРѢТЕННЫМИ СПОСОБАМИ УСИДУВАЛО
 ПРАВА И ВОЛЬНОСТИ ВОЙСКОВЫЕ СОБОЮ ПОТВЕРЖЕННЫЕ,
НАДВЕРЕДИТИ, И ДО КОНЦА РАЗРУШИТИ, А НА НАРОДЪ
 ВОЛЬНЫЙ КОЗАЦКІЙ СОБОЮ НИ КОГДА НЕ ЗАВОЕВАННЫЙ,
 НЕВОЛЬНИЧОЕ ЯРМО ВЛОЖИТИ, ТЕДЫ ИЛЕ КРОТЬ ВОЙ-
 СКО ЗАПОРОЖСКОЕ ВЪ ТОМЪ НАСИЛЬСТВО ТЕРПѢЛО, ТЫЛЕ
КРОТЬ ПРИНУЖДЕНО БЫЛО КРОВІЮ И ОТВАГАМИ ЦѢЛОСТИ
 ПРАВЪ И ВОЛЬНОСТЕЙ СВОИХЪ БОРОНИТИ, ДО КОТОРЫХЪ
 ОБОРОНЫ САМЪ БОГЪ МСТИТЕЛЬ ПОСОБСТВОВАЛЪ. НА
 ПОСЛѢДОКЪ КОГДА УЖЕ СВѢЖО ТЕПЕРЬ ЗА ГЕТМАНСТВА
 СЛАВНОЙ ПАМЯТИ НЕБОЖЧИКА ЯСНЕ ВЕЛЬМОЖНАГО
 ЮАННА

ЧТО ОБЯЗАТЕЛЬСТВЪ

СОХРАНИТЬ НО

КОГДА

СИЛИЛОСЬ

ПОВРЕДИТЬ

ИГО ТОГДА СКОЛЬ ЧАСТО

СТОЛЬ

ЧАСТО

ЗАЩИЩАТЬ

НЕДАВНО

ПОКОЙНАГО

князів, повелителів російських, сподіваючись, що обов'язків своїх, в угодах та статтях писаних і присягою підтверджених, Московська держава, як єдиновірна із нами, дотримується, та вічно Військо Запорозьке і народ вільний малоросійський при правах та вольностях непорушно під обороною своєю збереже. Але по смерті славної пам'яті того ж Гетьмана, Богдана Хмельницького, коли та ж держава Московська численними винахідливими способами змогла права та вольності військові, нею ж підтвержені, пошкодити й вщент зруйнувати, а на народ вільний козацький, нею ніколи не завойований, ярмо невольниче накинути, тоді скільки разів Військо Запорозьке в тому насильство терпіло, стільки ж разів змушено було боронити кров'ю й відвагами цілість прав своїх, обороні яких і сам Бог, месник, сприяв. Наостанок, уже зовсім недавно, за гетьманства славної пам'яті покійного Ясновельможного Івана

Мазетинъ помѣстное Государство —
 Московское, хотѣя свое злое намы-
 реніе въ сущности пришестьи, а позад-
 ѣи злая похвѣлая во мѣсто буре-
 ности и гестеитиѣ, за правѣ мно-
 гіе пѣрныя сѣрѣи, и роженіе на оны^х
 до остаттнего знищеня наштем и
шкратем, за нескисленныя отплати
 и поенныя крѣпныя тѣщи хотѣло
 нестрѣнно Козацкѣ пѣ регулярное
 войско перемѣнитти, Горды пѣ
 область свою добрѣтти права и
полности войсконыя поламатти,
 войско Запорожское низкое испо-
рениитти, и имя пѣ пѣ этиад-
тти, это яшны были и подѣ сее пре-
мя сѣ знаши доподы и посат-
и; пѣ перерегонный слапной па-
мяти Тетманъ Яснѣ полномѣ
Коаннѣ Мазета подпитишисѣ пра-
вдѣ рѣ рѣ за дѣ от-
сизны, праѣ и полности войско-
ныѣ, а деланѣ уседнѣ деланѣ
за днѣ Тетманскаго своего плѣтнѣ
видѣтти, и по смерти своей дѣ вѣ
полной имени своего памяти зо-
статитти пѣ отплатѣ ми
ма нашѣ и войско Запорожское

3

Дѣйствіе)

Благодарности

шкратѣи сѣ

историческѣ

полномѣ

Арх. 3

МАЗЕПЫ ПОМЯНУТОЕ ГОСУДАРСТВО МОСКОВСКОЕ, ХОТЯЧИ СВОЕ ЗЛОЕ НАМЪРЕНИЕ ВЪ СКУТОКЪ ПРИВЕСТИ, А ВОЗДАЮЧИ ЗЛАЯ ВОЗБЛАГАЯ ВОМЪСТО ВДЯЧНОСТИ И РЕСПЕКТОВЪ, ЗА ТАКЪ МНОГІЕ ВЪРНЫЕ СЛУЖБЫ, И РОНЕНИЕ НА ОНЫХ ДО ОСТАТНЕГО ЗНИЩЕНЯ КОШТЫ И УТРАТЫ, ЗА НЕСЧИСЛЕННЫЕ ОТВАГИ И ВОЕННЫЕ КРВАВЫЕ ПРАЦЫ ХОТЪЛО НЕПРЕМЪННО КОЗАКОВЪ ВЪ РЕГУЛЯРНОЕ ВОЙСКО ПЕРЕМЪНИТИ, ГОРОДЫ В ОБЛАСТЬ СВОЮ ОДОБРАТИ ПРАВА И ВОЛЬНОСТИ ВОЙСКОВЫЕ ПОЛАМАТИ, ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ НИЗОВОЕ ИСКОРЕНИТИ, И ИМЯ ТОЕ ВЪЧНЕ ЗГЛАДИТИ, ЧОГО ЯВНЫЕ БЫЛИ, И ПОДЪ СЕЕ ВРЕМЯ СУТЬ ЗНАКИ ДОВОДЫ И ПОЧАТКИ; ТОГДА ПРЕРЕЧОНЫЙ СЛАВНОЙ ПАМЯТИ ГЕТМАНЪ ЯСНЕ ВОЛЬМОЖНЫЙ ИОАННЪ МАЗЕПА ПОДВИГНУВШИСЯ ПРАВДИВОЮ РЕВНОСТІЮ ЗА ЦЪЛОСТЬ ОТЧИЗНЫ, ПРАВЪ И ВОЛЬНОСТЕЙ ВОЙСКОВЫХЪ, А ЖЕЛАЮЧИ УСЕРДНЫМЪ ЖЕЛАНІЕМЪ ЗА ДНІЙ ГЕТМАНСКАГО СВОЕГО ВЛАДЪНІЯ ВИДЪТИ, И ПО СМЕРТИ СВОЕЙ ДЛЯ ВЪКОПОМНОЙ ИМЕНИ СВОЕГО ПАМЯТИ ЗОСТАВИТИ ТУЮЖЪ ОТЧИЗНУ МИЛУЮ МАТКУ НАШУ И ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ

ДЪЙСТВІЕ
БЛАГОДАРНОСТИ

КРВАВЫЕ ТРУДЫ

ИСТРЕБИТЬ
ПОМЯНУТЫЙ

Мазепа, згадана держава Московська, бажаючи остаточно свої злі наміри здійснити і воздаючи злом за добро замість вдячності та респекту* за ті численні вірні служби і збитки на них аж до останнього нищення майна і втрати життя, за незлічену відвагу та військову криваву службу, бажало неодмінно козаків на регулярне військо перетворити, а міста до губерній своїх долучити, права та вольності військові знищити, Військо Запорозьке Низове викоренити, й ім'я те навіки стерти, про що були й досі є очевидними докази та починання. Тоді вищеназваний славної пам'яті Гетьман Ясновельможний Іван Мазепа, рухомий правдивим занепокоєнням за цілість Вітчизни, права та вольності військові та маючи сердечне бажання в дні свого гетьманування бачити, а по смерті своїй для вічної пам'яті імені свого залишити Вітчизну свою, милу матір нашу й Військо Запорозьке

* Респект – пошана, увага.

Гордапос и Низопос не только пь,
 ненагруженых лес и пь разширенный
 и розмноженых полнотехх шпвп
 нугу и изобилугу, удах пь нетрела
 махну оборону наяснтьшато короля
 Ето милости шпедского, Кароля Апа
 напццпото, особилыб Бога псеного
 шроо промышкомь в войскахи спашки
 востпкпшото пь Украинь, постпдугеи
 и наспдугеи Антецеского спого, слап
 ной памяти валекого Яппана бое
 дана Хмельницкого, коптосий вб на
 яснтьшых Королеми шпедскимь
 Ето Королевскомь великестпш соимени
 пшмь Адромь, Каролеми десятильмь
 одинамшскпемь и промышкахи воен
 ныхи пь вшпобавенъ отпкпшкы
 споеи отпч Польснато на птотч касъ
 птпдпото подданства сотхаспкпсх,
 не меншпх лтпч пь замьскахъ сп
 ихъ показу, до розрпдпнх силъ пт
 скихъ сптпгпсптпсх. И хочъ пто не
 кпсптпдпшпнхъ судпч бопш, птпш
 рпшнотпшото неборпшпшкпшото нахптъ
 ренп, за отпснпшкы отпкпшкпшой фор
 тпшкы военной птпдпдрпч, не птпшкп
 не исполнпшкы, лесъ и самото птпшп пь
 Бендерть депретпшкы смертпшкпшкы
 птпшкпшкы; однакы оспротпшкы ое

но
 шпвп
 прсспсх
 храврато
 шпвп
 отпкпшкпшкы
 птпшкпшкы
 нехпшкпшкы
 но

ГОРОВОЕ И НИЗОВОЕ НЕ ТЫЛКО ВЪ НЕНАРУШИМЫХЪ
 ЛЕЧЬ И ВЪ РАЗШИРЕННЫХ И РОЗМНОЖЕННЫХЪ
 ВОЛЬНОСТЕХЪ КВѢТНУЧУЮ И ИЗОБЫЛУЮЧУЮ, УДАЛСЯ
 ВЪ НЕПРЕЛАМАННУЮ ОБОРОНУ НАЙЯСНѢШАГО КОРО-
 ЛЯ ЕГО МИЛОСТИ ШВЕДСКОГО, КАРОЛЯ ДВАНАТЦЯТОГО,
 ОСОБЛИВЫМЪ БОГА ВСЕМОГУЩОГО ПРОМЫСЛОМЪ ЗЪ ВОЙ-
 СКАМИ СВОИМИ ВСТУПИВШОГО ВЪ УКРАИНУ, ПОСЛѢДУЮЧИ
 И НАСЛѢДУЮЧИ АНТЕЦЕССОРА СВОЕГО, СЛАВНОЙ ПАМЯТИ
ВАЛЕЧНОГО ГЕТМАНА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦКАГО, КОТОРЫЙ
 ЗЪ НАЯСНѢШИМЪ КОРОЛЕМ ШВЕДСКИМЪ, ЕГО КОРОЛЕВ-
 СКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ СОИМЕНИТЫМЪ ДѢДОМЪ, КАРОЛЕМЪ
 ДЕСЯТЫМЪ, ЕДИНОМЫСЛИЕМЪ И ПРОМЫСЛАМИ ВОЕННЫМИ
 ВЪ ВЫСВОБОЖЕНЮ ОТЧИЗНЫ СВОЕЙ ОТЪ ПОЛЬСКАГО НА
 ТОТЬ ЧАСЪ ТЯЖКАГО ПОДДАНСТВА СОГЛАСУЮЧИСЯ, НЕ
 МЕНЬШУЮ МѢЛЪ ВЪ ЗАМЫСЛАХЪ СВОИХЪ ПОМОЩЬ, ДО
 РОЗЕРВАНЯ СИЛЪ ПОЛЬСКИХЪ СТЯГАЮЧУЮСЯ. И ХОЧЬ ТО
 НЕИЗСЛѢДОВАННЫЯ СУДБЫ БОЖИИ, ТАКЪ РЕВНОСТНОГО
НЕБОЗЧИКОВСКОГО НАМѢРЕНІЯ, ЗА ОПАЧНЫМЪ ОТМѢННОЙ
 ФОРТУНЫ ВОЕННОЙ ПОВОДОМЪ, НЕ ТЫЛКО НЕ ИСПОЛ-
 НИЛИ, ЛЕЧЬ И САМОГО ТУТЬ ВЪ БЕНДЕРѢ ДЕКРЕТОМЪ
 СМЕРТЕЛЬНЫМЪ ПРИКРЫЛИ; ОДНАКЪ ОСИРОТѢЛОЕ

НО
 ЦВѢТУЩУЮ ПРЕДАЛСЯ

ХРАБРАГО

ИМѢЛЪ
 ОТНОСЯЩУЮСЯ

ПОКОЙНИКА
 НЕЧАЯННЫМЪ
 НО

Городове і Низове не тільки в непорушних, але й в розширених та збільшених вольностях, квітучу та у достатках перебуваючу, перейшов під незламну оборону найяснішого короля, Його Милості Шведського, Карла Дванадцятого, який особливим Бога Всемогутнього промислом з військом своїм уступив в Україну; [гетьман Іван Мазепа], будучи послідовником та наступником антцессора* свого, славної пам'яті звитязного Гетьмана Богдана Хмельницького, котрий з найяснішим Королем Шведським, а Його Королівської Величності дідом, Карлом Десятим одностайністю та справами військовими у звільненні Вітчизни своєї від польського на той час тяжкого підданства узгоджуючись, не меншу мав у задумах своїх допомогу до розірвання з силами польськими. Та невідомі долі Божі! Такі відчайдушні наміри небіжчика, через відступ мінливої військової фортуни, не лише не здійснилися, але і його самого тут, у Бендерах, вироком смертельним накрили. Однак осиротіле

* Антцессор – попередник

по смерти свято ~~титулярного~~ лейб-лейтенанта
 лейб-лейтенанта войско запорожское, не
 отчаиваясь в милости божьей, а
 похатавши спастись убожности и
 помощи божьей, и по протекции на-
 яснейшего короля его милости шпе-
 ского, и по справедливой нашей стра-
 жавшей помощи обшлаго приимфопатки,
 на поправке оной и для лучшей
 войсковых порядков и поправ-
 поспешило и плящом Егерской
 спешивши образом, поспешити и со-
 тласавши по помы воля наяснейшего
 протектора нашего королевского
 величества шпекского, обративши себя
 на помы Бетмана, на которое обра-
 нис назначивши перемети, куди
 на трилетное помы ахты Елещиак-
 ному мѣстце помы Беккеронъ по
 общи раз, и предводителемъ
 своимъ помы Константиномъ
 Бордвенкомъ Аппаномъ Кошопъ
 сопокопихося; переди пять помы
 старшиной Егерской и по помы
 отъ войско запорожского низа помы
 у дѣтпру зостаного, знесши, по
 дѣтнику обшлатеніямъ и по по-
 тамъ войсковымъ, обративши себя во
 ныши единотайники Голосами

похатавши
 милости божьей
 и по протекции на-
 яснейшего короля
 его милости шпе-
 ского, и по справед-
 ливой нашей стра-
 жавшей помощи
 обшлаго приимфо-
 патки, на поправке
 оной и для лучшей
 войсковых поряд-
 ков и поправ-
 поспешило и пля-
 щом Егерской
 спешивши обра-
 зом, поспешити и со-
 тласавши по помы
 воля наяснейшего
 протектора нашего
 королевского вели-
 чества шпекского,
 обративши себя
 на помы Бетмана,
 на которое обра-
 нис назначивши
 перемети, куди
 на трилетное помы
 ахты Елещиак-
 ному мѣстце помы
 Беккеронъ по
 общи раз, и пред-
 водителемъ своимъ
 помы Константиномъ
 Бордвенкомъ Аппа-
 номъ Кошопъ сопо-
 копихося; переди
 пять помы старши-
 ной Егерской и по
 помы отъ войско
 запорожского низа
 помы у дѣтпру
 зостаного, знесши,
 по дѣтнику обшла-
 теніямъ и по по-
 тамъ войсковымъ,
 обративши себя во
 ныши единотайни-
 ки Голосами

Арх. 4

ПО СМЕРТИ СВОЕГО ПЕРВЕНСТВУЮЧОГО РЕИМЕНТАРА ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ, НЕ ОТЧАЕВАЮЧИСЯ ЖЕЛАЕМОЙ СЕБѢ СВОБОДЫ, А ПОЛАГАЮЧИ СТАЛУЮ УФНОСТЬ ВЪ ПОМОЩИ БОЖОЙ, ВЪ ПРОТЕКЦІИ НАЯСНѢЙШАГО КОРОЛЯ ЕГО МИЛОСТИ ШВЕДСКОГО, И ВЪ ПРАВЕДНОЙ НАШЕЙ СПРАВѢ, ЯКАЯ ВСЕГДА ОБЫКЛА ТРИУМФОВАТИ, НА ПОПАРТЕ ОНОЙ И ДЛЯ ЛУЧШИХЪ ВОЙСКОВЫХЪ ПОРЯДКОВЪ И ПОВОДУ, ПОСТАНОВИЛО ЗЪ ВЯЩОЮ ЕНЕРАЛЬНОЙ СТАРШИНЫ ОБРАДОУ, ПОСЛѢДУЮЧИ И СОГЛАСУЮЧИ ВЪ ТОМЪ ВОЛИ НАЯСНѢЙШАГО ПРОТЕКТОРА НАШЕГО КОРОЛЕВСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА ШВЕДСКОГО, ИЗБРАТИ СЕБѢ НОВОГО ГЕТМАНА, НА КОТОРОЕ ИЗБРАНІЕ НАЗНАЧИВШИ ТЕРМѢНЪ, КГДЫ НА ПРИЛИЧНОЕ ТОМУ АКТУ ЕЛЕКЦІАЛЬНОМУ МѢСТЦЕ ПОДЪ БЕНДЕРОМЪ ВЪ ОБЩОЮ РАДУ, ЗЪ ПРЕДВОДИТЕЛЕМЪ СВОИМЪ ПАНОМЪ КОНСТАНТИНОМЪ ГОРДѢНКОМЪ АТАМАНОМЪ КОШОВЫМ СОВОКУПИЛОСЯ; ТЕДЫ ВСѢ СПОЛНЕ ЗЪ СТАРШИНОЮ ЕНЕРАЛЬНОЮ И ЗЪ ПОСЛАМИ ОТЪ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКАГО НИЗОВОГО У ДНѢПРУ ЗОСТАЮЧОГО, ЗНЕСШИСЯ, ПО ДАВНИМЪ ОБЫКНОВЕНІЯМЪ И ПО ПРАВАМЪ ВОЙСКОВЫМЪ ИЗБРАЛИ СЕБѢ ВОЛЬНЫМИ ЕДИНОСТАЙНЫМИ ГОЛОСАМИ

ПОЛКОВОДЦА

ТВЕРДОЕ УПОВАНИЕ

ДѢЛѢ

ПОСПѢШЕСТВОВАНІЕ

СОВѢТОМЪ

СРОКЪ КОГДА

МѢСТО

СОВѢТЬ

ТОГДА ВООБЩЕ

ПОСОВѢТОВАВЪ

ЕДИНОДУШНЫМИ

після смерті свого попереднього Регіментаря Військо Запорозьке, не втрачаючи надію на бажану свободу і твердо покладаючись на Божу поміч, на протекцію найяснішого Короля Його Милості Шведського та на праведність нашої справи, котра звикла завжди тріумфувати, на підтримку її та покращення військових порядків і поведінки, постановило на більшій нараді генеральної старшини, наслідуючи й узгоджуючи в тому [свої дії] з волею найяснішого протектора нашого, Його Королівської Величності Шведської вибрати собі нового Гетьмана. І для такого обрання термін призначити, коли на відповідне такому акту елекційне місце під Бендерами на загальну раду з провідником своїм паном Костянтинем Гордієнком, Отаманом Кошовим зібралися. Тоді всі спільно з Генеральною Старшиною та з послами від Війська Запорозького Низового, що біля Дніпра залишалося, порадившись, за давніми звичаями й за правом військовим обрали собі вільними та одностайними голосами

405

за Тетмана его милости Пана Филиппа Орлика достойнато просей Тетманской гестии, и мотусото при помощи Божой и при протпещии нахснтейшато Короледенато Великестпа шпедснато, высонимъ спокимъ розумомъ и искусствомъ ~~ура~~ ~~потпеч~~ Тетманской подъ ее прегия прзднос, пряснй диктати, упраслати и о интересахъ отпезни маюроссийской радьти и радити. А понеда ~~се~~ прездными Тетманн войсца Запорогснато, зостпави подъ самодержцами Московскими прихасати себть дерзали, надъ слышнотп и прадо самодержатнпю владз, котороу были знане надпредики дпнне порядки, прада и похнотп войснотп не бпз пснарадной прясестп, претпо Мы Енеральная старшина птп притпжная, и Мы Аппманъ кашатнй зъ войснп Запорогсннмъ запобъгати впрядъ ппакотпму бепрапю найбарствп — подъ сей др прото дпха протадннй гасъ, коуда проезъ войснп Запорогснпсое не дпз сего ишсото подъ протпещию нахснтейшато Короледеного

~~доверности допоснело~~
~~плмиса понесе~~
~~приспонтъ~~
~~неприспонтъ~~
~~власпъ~~
~~подпредики~~
~~прото ради~~
~~приспонтпющая~~
~~продупривая~~
~~не стгавдчпюль найтаре~~
~~способннй~~

Арк. 4 зб.

ЗА ГЕТМАНА ЕГО МИЛОСТИ ПАНА ФИЛИППА ОРЛИКА ДО-
 СТОЙНАГО ТОЕЙ ГЕТМАНСКОЙ ЧЕСТИ, И МОГУЧОГО ПРИ
 ПОМОЩИ БОЖОЙ И ПРИ ПРОТЕКЦІИ НАЯСНѢЙШАГО КО-
 РОЛЕВСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА ШВЕДСКАГО, ВЫСОКИМЪ СВО-
 ИМ РОЗУМОМЪ И ИСКУСТВОМЪ УРЯДЪ ТОТЪ ГЕТМАНСКОЙ
 ПОДЪ СЕЕ ВРЕМЯ ТРУДНОЕ, ТЯЖКІЙ ДВИГАТИ, УПРАВЛЯТИ
 И О ИНТЕРЕССАХЪ ОТЧИЗНЫ МАЛОРОССІЙСКОЙ РАДѢТИ
 И РАДИТИ. А ПОНЕВАЖЪ ПРЕЖДНЫИ ГЕТМАНЫ ВОЙСКА
 ЗАПОРОЖСКАГО, ЗОСТАЮЧИ ПОДЪ САМОДЕРЖЦАМИ МОС-
 КОВСКИМИ ПРИВЛАЦАТИ СЕБѢ ДЕРЗАЛИ, НАДЪ СЛУШНОСТЬ
 И ПРАВО САМОДЕРЖАВНУЮ ВЛАДЗУ, КОТОРОЮ БЫЛИ ЗНА-
 ЧНЕ НАДВЕРЕДИЛИ ДАВНІЕ ПОРЯДКИ, ПРАВА И ВОЛЬНОСТИ
 ВОЙСКОВЫЕ НЕ БЕЗЪ ВСЕНАРОДНОЙ ТЯЖЕСТИ, ПРЕТО МЫ
 ЕНЕРАЛЬНАЯ СТАРШИНА ТУТЪ ПРИТОМНАЯ, И МЫ АТАМАНЪ
 КОШОВЫЙ ЗЪ ВОЙСКОМ ЗАПОРОЖСКИМЪ ЗАПОВѢГАЮЧИ
 ВПРЕДЪ ТАКОВОМУ БЕЗПРАВІЮ НАЙБАРЗѢЙ – ПОДЪ СЕЙ ДО
 ТОГО ДѢЛА ПОГОДНЫЙ ЧАСЪ, КОГДА ТОЕЖЪ ВОЙСКО ЗА-
 ПОРОЖСКОЕ НЕ ДЛЯ ЧЕГО ИНШОГО ПОДЪ ПРОТЕКЦІЮ
 НАЯСНѢЙШОГО КОРОЛЕВСКАГО

ДОЛЖНОСТЬ ДОСТОИН-
 СТВО

ПЕЩИСЯ ПОНЕЖЕ

ПРИСВОЯТЬ НЕСПРА-
 ВЕДЛИВО ВЛАСТЬ

ПОВРЕДИЛИ

ТОГО РАДИ

ПРИСУТСТВУЮЩАЯ

ПРЕДУПРЕЖДАЯ

НЕСПРАВЕДЛИВОСТЬ

НАЙПАЧЕ СПОСОБНЫЙ

Гетьманом Його милість пана Филипа Орлика, гідного честі гетьманської і здатного з Божою поміччю і протекцією Найяснішої Королівської Величності Шведської високим розумом своїм та умінням уряд той гетьманський у цей важкий час тяжко утримувати, кермувати та за інтереси Вітчизни малоросійської дбати і піклуватись. А оскільки колишні Гетьмани Війська Запорозького, залишаючись під самодержцями московськими, зважилися собі привласнити понад міру і право владу самодержавну, якою завдали значної шкоди давнім порядкам, правам та вольностям військовим, наклавши тягар на весь народ, тому ми, Генеральна Старшина, тут присутня, і ми, Отаман Кошовий з Військом Запорозьким, запобігаючи наперед такому безправ'ю, у найбільш сприятливий для того час, коли те ж Військо Запорозьке ні для чого іншого під протекцію Найяснішої Королівської

Арк. 5

ВЕЛИЧЕСТВА ШВЕДСКОГО УДАЛОСЯ, И ТЕПЕР ОНОЙ КРѢПКО И НЕПОКОЛѢБИМО ДЕРЖИТСЯ ТЫЛЬКО ДЛЯ ПОПРАВЫ И ПОДВИГНЕНЯ УПАЛЫХЪ ПРАВЪ СВОИХЪ И ВОЛНОСТЕЙ ВОЙСКОВЫХЪ ДОГОВОРИЛИ И ПОСТАНОВИЛИ ЗЪ ЯСНЕ ВЕЛЬМОЖНЫМЪ ЕГО МИЛОСТЮ ПАНОМЪ ФИЛИППОМЪ ОРАИКОМЪ НОВООБРАННЫМЪ ГЕТМАНОМЪ, АБЫ НЕ ТЫЛЬКО ЕГО ВЕЛЬМОЖНОСТЬ ЗА ЩАСЛИВОГО ГЕТМАНСКАГО СВОЕГО ВЛАДѢНІЯ ВСѢХЪ ТЫХЪ ТУТЬ ПОСЛѢДУЮЧИХЪ ПУНКТАМИ ИЗОБРАЖЕННЫХЪ А СОБОЮ ПО ПРИСЯЖЕННЫХЪ ДОГОВОРОВЪ И ПОСТАНОВЛЕНІЙ НЕНАРУШИМО ДОДЕРЖАЛЪ, ЛЕЧЪ И ЗА ИНШИХЪ ВПРЕДЪ БУДУЧИХЪ ГЕТМАНОВЪ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКАГО, ЧТОБЪ ОНЫЕ НЕПРЕМѢННО ЗАХОВАНЫ И СОДЕРЖАНЫ БЫЛИ, КОТОРЫЕ ТАК СЯ В СЕБѢ МѢЮТЬ.

А.

ПОНЕВАЖЪ МЕЖИ ТРЕМЯ ДОБРОДѢТЕЛЬМИ БОГОСЛОВСКИМИ ВѢРА ПЕРЕВЕНСТВУЕТЪ, ТЕДЫ ВЪ ПЕРВОМЪ СЕМЪ ПУНКТѢ О ВѢРѢ СВЯТОЙ ПРАВОСЛАВНОЙ ВОСТОЧНОГО ИСПОВѢДАНІЯ ДѢЛО НАДЛЕЖИТЬ НАЧАТИ, КОТОРОЮ ЯКО РАЗЪ НАРОДЪ ВАЛЕЧНЫЙ КОЗАЦКІЙ, ЗА ВЛАДѢНІЯ ЕЩЕ КАГАНОВЪ КАЗАРСКИХЪ ОТЪ СТОЛИЦЫ АПОСТОЛЬСКОЙ

ПРЕДАЛОСЬ

ВОСТАНОВЛЕНІЯ

ДАБЫ

НО

СОХРАНЕНЫ

СУТИ ТАКОВАГО СОДЕРЖАНІЯ

ПОНЕЖЕ

ТО

ХРАБРЫЙ

Величності Шведської прийшло і тепер тієї протекції міцно та непохитно тримається тільки для впорядкування та відновлення занехаяних прав своїх і вольностей військових, домовились і постановили з Ясновельможним Його милістю паном Филипом Орликом – новообраним Гетьманом, аби не тільки його вельможність за щасливого свого гетьманського володарювання всіх тут наступних пунктів зазначених і ним присягнутих договорів і постанов непорушно дотримувався, але щоб і за інших, у майбутньому будучих Гетьманів Війська Запорозького, вони були збережені та дотримані так, як і тепер складені.

I.

Оскільки між трьома добродіями богословськими, віра є найпершою, то і в цьому першому пункті про віру святу православну східного сповідання справу належить розпочати, якою народ звитяжний козацький, ще за володарювання каганів козарських, від столиці Апостольської

50

Константинопольской просвѣщенныи
 зосталъ, тѣмъ и тѣмъ не порожимо
 въ оной притвореніи, вѣдннѣ и нощѣ
 рѣмъ ни когда не колебался, и не тай-
 но что есть се славнои памяти
Гетманъ Богданъ Хмельницкій въ
войскомъ Ватгородскимъ не за это и-
 шое, отроче тѣмъ и полностей вой-
сннхъ, уныя и прощенн протпнѣ
рѣи посполитой польской побѣднѣ
войнѣ; тѣмъ по перднхъ за вѣру
сплнн праскннн якая горннн
тѣрѣстнн наскнн сплнн блнн
отъ платн польской до жнн въ
Костеломъ Симоннѣ, а по искорене-
 ннн инощѣ въ отпннн нашнн
 не для того ишото, зб тѣмъ се
войскомъ Ватгородскимъ и наго-
дрнн Махороссійскимъ въ протпнн
щнн Государствн Московскнн -
здрнн, и добротнн паддрнн,
тѣмъ для самато еднннннн пра-
поскнннн. За сннн тѣрѣстннн
напробранннн Гетманъ когда
Господъ Богъ крѣпннн и силнннн
по бранехъ пособнтнн щаснннннн
орудннн на янтнннн Короля Его
млнннн щпедннн сдободнтнн от-
снннн нашнн малнн Росснн отъ недолннннн

тѣрѣстнннэтоБогданъразннннпрсдннн

КОНСТАНТИНОПОЛЬСКОЙ ПРОСВѢЩЕНЬЙ ЗОСТАЛЪ, ТАКЪ
И ТЕПЕРЬ НЕ ПОРУШИМО ВЪ ОНОЙ ТРИВАЮЧИ, ЖАДНЫМЪ
ИНОВѢРИЕМЪ НИ КОГДА НЕ КОЛЕБАЛСЯ, И НЕ ТАЙНО ТО ЕСТЬ
ЖЕ СЛАВНОЙ ПАМЯТИ ГЕТМАНЪ БОГДАНЪ ХМЕЛЬНИЦКІЙ
ЗЪ ВОЙСКОМЪ ЗАПОРОЖСКИМЪ НЕ ЗА ЧТО ИНШОЕ, ОПРОЧЬ
ПРАВЪ И ВОЛНОСТЕЙ ВОЙСКОВЫХЪ, УНЯЛСЯ И ПРАВЕДНУЮ
ПРОТИВЪ РѢЧИ ПОСПОЛИТОЙ ПОЛЬСКОЙ ВОЗДВИГНУЛ ВОЙ-
НУ; ТЫЛКО ВО ПЕРВЫХЪ ЗА ВѢРУ СВЯТУЮ ПРАВОСЛАВНУЮ
ЯКАЯ РОЖНЫМИ ТЯЖЕСТЯМИ НАСИЛЬСТВОВАНА БЫЛА ОТЪ
ВЛАСТИ ПОЛЬСКОЙ, ДО УНИИ ЗЪ КОСТЕЛОМЪ РИМСКИМЪ,
А ПО ИСКОРЕНЕНИИ ИНОВѢРІЯ ЗЪ ОТЧИЗНЫ НАШОЙ НЕ ДЛЯ
ЧОГО ИНШОГО, ЗЪ ТЫМЪ ЖЕ ВОЙСКОМЪ ЗАПОРОЖСКИМЪ
И НАРОДОМЪ МАЛОРОССІЙСКИМЪ ВЪ ПРОТЕКЦІЮ ГОСУ-
ДАРСТВА МОСКОВСКАГО УДАЛСЯ, И ДОБРОВОЛЬНЕ ПОДДАЛ-
СЯ, ТЫЛКО ДЛЯ САМАГО ЕДИНОВѢРІЯ ПРАВОСЛАВНОГО. ЗА
ЧИМЪ ТЕПЕРЕШНІЙ НОВООБРАННЫЙ ГЕТМАНЪ КОГДА ГОС-
ПОДЪ БОГЪ КРѢПКІЙ И СИЛЬНЫЙ ВО БРАНЕХЪ ПОСОБИТЬ
ЩАСЛИВЫМЪ ОРУЖІЕМЪ НА ЯСНѢЙШАГО КОРОЛЯ ЕГО МИ-
ЛОСТИ ШВЕДСКОГО СВОБОДИТИ ОТЧИЗНУ НАШУ МАЛУЮ
РОССІЮ ОТЪ НЕВОЛНИЧОГО

ПРЕБЫВАЯ НИКАКИМЪ

ЧТО

ВОСТАЛЪ

РАЗНЫМИ

ПРЕДАЛСЯ

Константинопільської просвічений був, так і нині, непорушно в ній перебуваючи, жодним іновір'ям ніколи не спокушався. Не є таємницею, що славної пам'яті Гетьман Богдан Хмельницький із Військом Запорозьким ні за що інше, окрім прав та вольностей військових, повстав і праведну війну проти Речі Посполитої Польської підняв, як насамперед за віру святу православну, яка різними тягарями влади польської силувана була до унії з костелом римським. А по викоріненню іновір'я з Вітчизни нашої, ні для чого іншого з тим же Військом Запорозьким і народом малоросійським під протекцію держави Московської перейшов і добровільно піддався, тільки заради єдиновір'я православного. За чим теперішній новообраний Гетьман, коли Господь Бог могутній та сильний у битвах допоможе щасливою зброєю найяснішому королю Його Милості шведському звільнити Вітчизну нашу Малу Росію від невольничого

ярна Мосюдского, хубецы и тати-
ненъ будеть по першихъ справкамъ,
 и кѣтъ застановлятися, а тѣмъ вѣ-
ное и на дѣлѣ пѣ малѣ россїи опе-
ки на шѣ ни отъ того не было пѣ
пропадено, которое есть и тѣмъ дѣ-
си по тайно, а и я днѣ могло пока-
заться? тѣмъ и каждѣ свое дол-
женъ будеть оное исполнѣти, про-
пащѣдѣти и разширѣти оное
не допускати. И на дѣлѣ содѣлѣ
на Украинѣ, а на барствѣ злотвѣ
рудопскою не позволяти, и на прос-
пѣ стараня корити, дѣ еди
вѣ тра трапослапна восточного испо-
лѣдѣнїа, подѣ тослащенствомъ свя-
тѣйшаго апостольскаго орону кон-
стантинопольскаго вѣне управленѣ
была, и зѣ тѣмъ дѣлѣ хпамъ бо-
дѣ дѣ цѣркви сплѣнѣ, а зѣ цѣркви
пѣ на тѣхъ выполонилѣ и на
малороссїйскихъ разширѣхася, и я
кѣ кринѣ пѣ пернїи мѣ о
и на дѣлѣ тѣ тра тѣ
ла. дѣ большой зѣ тѣ тѣ
на важно пѣ малой россїи тѣ
митрополитскаго кїевскаго, и дѣ
снѣдѣйшаго дѣ дѣ тѣ
плѣнїа, дѣ тѣ тѣ тѣ

иго: исполнѣ

Охраняет: и и

вѣдѣно

или дѣ

подѣ властїи

на тѣ

дѣ

тѣ

свѣдѣнїа

свѣдѣнїа

дѣ

дѣ

дѣ

дѣ

и и

Великеспта Штерского удалося, и плетя
 оной плетя и непоколюсьмо дрейса,
плыно для попрашы и подыткена
упашихъ прошъ стоихъ и полностей
войсншихъ допороли и постано-
шии за яне вельможныи его мико-
ста паномъ Филиппомъ Орлиномъ
напообраннымъ Гетманомъ, оуби не
плыно его вельможности за щаси-
пто Гетманскато спосто пладтня
встьхъ плыхъ плты послѣдзвехъ
пѣнптами изображеныхъ а собог
по прикаженыхъ допорогъ и по-
станопленій ненарышимо додрѣам,
леза и за иныхъ пѣрѣ бачехъ
Гетманатъ войска Запорожскаго,
спостъ онихъ непрѣмѣнно захопани
и содержаны были, которыи пѣаи
ся пѣ себѣ мѣтѣтъ.

А.

Понесаетъ мѣри трехъ добродѣ-
телии богослѣсннии вѣра пѣден-
спѣзетѣ, пѣди пѣ пѣтпоя сели
пѣнпты о вѣрѣ святпой пѣтпослап-
ной востпосного истпоспѣданія дѣло
надрѣвпты накаати, которыи хисо
раза народа вахемпий ковалцпий,
за пладтня еще катакпты
каварспихъ отп стплицы отподолюскпой

предалося

востанопленія

дади

но

сохранены

спѣтѣ пѣтпослап о содрѣаніи

понесетъ

пѣтп

храденіи

ЯРМА МОСКОВСКАГО МБЕТЬ И ПОВИНЕНЪ БУДЕТЬ ВО ПЕРВЫХЪ СТАРАТИСЯ, И КРѢПКО ЗАСТАНОВЛЯТИСЯ, АБЫ ЖАДНОЕ ИНОВѢРІЕ ВЪ МАЛУЮ РОССІЮ ОТЧИЗНУ НАШУ НИ ОТЪ КОГО НЕ БЫЛО ВЪ ПРОВАЖЕНО, КОТОРОЕ ЕСТЬ ЛИ БЫ ГДѢ, ЧИ ТО ТАЙНО, ЧИЛИ ЯВНЕ МОГЛО ПОКАЗАТИСЯ? ТЕДЫ ВЛАДЗБЮ СВОЕЮ ДОЛЖЕНЪ БУДЕТЬ ОНОЕ ИСКО-РЕНЯТИ, ПРОПОВѢДАТИСЯ И РАЗШИРАТИСЯ ОНОМУ НЕ ДОПУСКАТИ. ИНОВѢРЦЕМЪ СОЖИТІЯ НА УКРАИНѢ, А НАЙБАРЗБЙ ЗЛОВѢРІЮ ЖИДОВСКОМУ НЕ ПОЗВОЛЯТИ, И НА ТОЕ ВСѢ СТАРАНЯ ЛОЖИТИ, ЖЕБЫ ЕДИНА ВѢРА ПРАВОСЛАВНАЯ ВОСТОЧНОГО ИСПОВѢДАНІЯ, ПОДЪ ПОСЛУШЕНСТВОМЪ СВЯТБЙШАГО АПОСТОЛЬСКОГО ОРОНУ КОНСТАНТИНОПОЛЬСКАГО ВѢЧНЕ УТВЕРЖЕНА БЫЛА, И ЗЪ ПОМНОЖЕНЬЕМЪ ХВАЛЫ БОЖОЙ, ЦЕРКВЕЙ СВЯТЫХЪ, А ЗЪ ЦВИЧЕНЬЕМЪ В НАУКАХЪ ВЫЗВОЛІОННЫХЪ СЫНОВЪ МАЛОРОССІЙСКИХЪ РАЗШИРАЛАСЯ, И ЯКО КРИНЪ ВЪ ТЕРНИИ МЕЖИ ОКРЕСТНЫМИ ИНОВѢРНЫМИ ПАНСТВАМИ ПРОЦВѢТАЛА. ДЛЯ БОЛЬШОЙ ЗАСЪ ПОВАГИ ПЕРВОНАЧАЛЬНОГО ВЪ МАЛОЙ РОССІИ ПРЕСТОЛА МИТРОПОЛИТАНСКОГО КІЕВСКОГО, И ДЛЯ СНАДНБЙШАГО ДБЛЪ ДУХОВНЫХЪ УПРАВЛЕНІЯ МБЕТЬ ТОЙ ЖЕ ЯСНЕ ВЕЛЬМОЖНЫИ

ИГА ИМБЕТЬ
ОХРАНЯТЬ
НИКАКОЕ
ВВЕДЕНО
ИЛИ ЛИБО
ТОГДА ВЛАСТІЮ

НАЙПАЧЕ
ДАБЫ

ПРЕСТОЛА

ОБУЧЕНІЕМЪ СВОБОД-
НЫХЪ
МЕЖДУ ДЕРЖАВАМИ
ЖЕ ВАЖНОСТИ

УДОБНБЙШАГО
ИМБЕТЬ

ярма московського, має та повинен буде насамперед піклуватись і добре пильнувати, щоб жодне інше іновір'я в Малу Росію, Вітчизну нашу не від кого не було впроваджено. І якщо таке таємно або явно могло з'явитися, тоді владою своєю мусить його викорінювати, а проповідництво й поширення його не допускати. Проживати іновірцям на Україні, а особливо зловір'ю юдейському не дозволяти, а всіх сил докладати, щоби одна віра православна східного сповідання, під послушенством святійшого Апостольського трону Константинопільського навіки стверджена була, і з помноженням хвали Богові, святих церков та квітненням у науці звільнених синів малоросійських поширювалась і немов біла лілія в тернії між сусідніми іновірними державами процвітала. А для ще більшої ваги першопочаткового в Малій Росії престолу митрополичого Київського, так і для легшого управління справами духовними, має той же Ясновельможний

65

Летманъ за высотою речей отпекши по освобожденіи
 отъ ита Московскаго, спрашки и
спокши Апостольской Константи-
нопольской Епископскаго первоверховнаго священноначальника
 власти, спокъ рече твое отпекши
речя и послани к твое синопское
до помянуто Апостольскаго Кон-
стантинопольскаго Орону, отъ со-
порого пропасть Епантельскаго
въ вѣтъ святую Кафоліческою
просвѣщена и законена быти до-
стои хася.

В.

Яко такое транство цѣлостію Государство
Границы ненаказанно состои и
и спердана, такъ и малая
Россия отпекши наша, рече въ спокъ да
Границяхъ, такъ отъ твое пос-
политной Польской, отъ на кажтѣйшей
Порты, и отъ Государства Москов-
скаго сперденыхъ, кайбартъ въ
тѣхъ, потоме по твое слово за
Летманства свѣдой пакти Бог-
дана Хмельницкаго отъ твое
тѣхъ посполитной Польской обла-
сти Летманскою и Войскою по-
спутленю, вѣне отданы, и такъ
такъ обпараны зостали не была
зиста хена и на рѣшена, мѣте

обеспекши

подгледена

ГЕТМАНЪ ЗА ВЫСВОБОЖЕНЬЕМЪ ОТЧИЗНЫ ОТЪ ИГА МОСКОВСКАГО, СПРАВИТИ У СТОЛИЦЫ АПОСТОЛЬСКОЙ КОНСТАНТИНОПОЛЬСКОЙ ЕКСАРШЕСКУЮ ПЕРВОБЫТНУЮ ВЛАСТЬ, ЧТОБЪ ЧРЕЗЪ ТОЕ ОТНОВИЛАСЯ РЕЛЯЦІЯ И ПОСЛУШЕНСТВО СЫНОВСКОЕ ДО ПОМЯНУТОГО АПОСТОЛЬСКАГО КОНСТАНТИНОПОЛЬСКОГО ӨРОНУ, ОТЪ КОТОРОГО ПРОПОВѢДІЮ ЕВАНГЕЛЬСКОЮ ВЪ ВѢРѢ СВЯТОЙ КАФОЛИЧЕСКОЙ ПРОСВѢЩЕНА И ЗМОЦНЕНА БЫТИ УДОСТОИЛАСЯ.

В.

ЯКО ВСЯКОЕ ПАНСТВО ЦѢЛОСТІЮ ГРАНИЦЪ НЕНАРУШИМОЮ СОСТОИТСЯ И УТВЕРЖАЕТСЯ, ТАКЪ И МАЛАЯ РОССІЯ ОТЧИЗНА НАША, ЖЕБЫ ВЪ СВОИХЪ ГРАНИЦЯХЪ, ПАКТАМИ ОТЪ РѢЧИ ПОСПОЛИТОЙ ПОЛЬСКОЙ, ОТЪ НАЯСНѢЙШЕЙ ПОРТЫ, И ОТЪ ГОСУДАРСТВА МОСКОВСКАГО СТВЕРЖЕННЫХЪ, НАЙБАРЗѢЙ ВЪ ТЫХЪ, КОТОРЫЕ ПО РѢКУ СЛУЧЪ ЗА ГЕТМАНСТВА СЛАВНОЙ ПАМЯТИ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦКОГО ОТЪ ТОЕЙ ЖЕ РѢЧИ ПОСПОЛИТОЙ ПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ ГЕТМАНСКОЙ И ВОЙСКОВОЙ ПОСТУПЛЕНЫ, ВѢЧНЕ ОТДАНЫ, И ПАКТАМИ ОБВАРОВАНЫ ЗОСТАЛИ, НЕ БЫЛА ЗКГВАЛЧЕНА И НАРУШЕНА, МѢЕТЪ

ПО ОСВОБОЖДЕНИИ
СВЯЩЕННОНАЧАЛНИЧЕСКУЮ

УТВЕРЖДЕНА

ГОСУДАРСТВО

ДАБЫ

НАИПАЧЕ

ОБЕЗПЕЧЕНЫ
ПОВРЕЖДЕНА

Гетьман після звільнення Вітчизни від іга московського здобути у столиці Апостольській Константинопольській екзаршу первісну владу, аби через неї відновились реляції* та послух синівський до згадуваного Апостольського Константинопільського трону, від якого проповіддю євангельською віри Вселенської святої та влада удостоїлася б просвічення та зміцнення.

II.

Оскільки будь-яка держава цілістю непорушною кордонів відбувається та стверджується, так і Мала Росія, Вітчизна наша, щоб [вона], у своїх кордонах пактами від Речі Посполитої Польської, найяснішої Порти і від держави Московської утверджена, особливо ж у тих [кордонах], які по річку Случ за гетьманства славної пам'яті Богдана Хмельницького від тієї ж Речі Посполитої Польської до земель Гетьманських і Військових навіки віддані і пактами обумовлені, ніколи не була силувана і порушена, має

* Реляція – донесення або повідомлення про події, листування.

7

О твое Яснопельмоушый Бетманъ
 при праптатахъ наяснѣйшаго
 Короля его милости шперского еста
 раттиса, и крѣпко сиоушко боги
 силы и розумъ пахлетъ, заставо
дхаттиса, даъ будеть нахесратта;
 а наиктае сталикпатта отъ до
 наяснѣйшаго маестратта его ко
 ролевскаго великестпа шперского
 яко оборонца и протектора на
 шето, спобъ его великестпа, недо
пуская ни кому не пильно прапъ
 и помностей хель и Границъ
бойскотныхъ надперсратта и себѣ
приплащатта. Надъ тво попинебъ
будеть попъ ее яснопельмоушый
Бетманъ по сконченію дхй боге
шраситанъ войны проситта в ко
ролевскаго великестпа шперского
пашого праптата, спобъ его вели
кестпа и его сущесорате наяснѣ
ше короли шперскій вѣнникъ
протектора дирани питолопа
киса и самилъ дѣломъ зостапали
для большой крѣпости оттеканъ
нашой и для захопаня оной цѣ
лости въ правахъ наданыхъ и
Границяхъ. шай тебѣ и о твое

охранять

проситта

защитника

ко

наращать

прислать сверъ твое

пресланин

сохраненія

шай

О ТОЕ ЯСНЕВЕЛЬМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ ПРИ ТРАКТАТАХЪ
 НАЯСНЪЙШАГО КОРОЛЯ ЕГО МИЛОСТИ ШВЕДСКОГО
 СТАРАТИСЯ, И КРЪПКО СКОЛЬКО БОГЪ СИЛЫ И РОЗУМУ
 ПОШЛЕТЪ, ЗАСТАНОВЛЯТИСЯ, ГДѢ БУДЕТЬ НАЛЕЖАТИ;
 А НАИПАЧЕ СУПЛИКОВАТИ О ТОЕ ДО НАЯСНЪЙШАГО МА-
 ЕСТАТУ ЕГО КОРОЛЕВСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА ШВЕДСКОГО ЯКО
ОБОРОНЦЫ И ПРОТЕКТОРА НАШЕГО, ЧТОБЪ ЕГО ВЕЛИЧЕ-
 СТВО, НЕДОПУСКАЛЪ НИ КОМУ НЕ ТЫЛКО ПРАВЪ И ВОЛЬ-
 НОСТЕЙ ЛЕЧЪ И ГРАНИЦЪ ВОЙСКОВЫХЪ НАДВЕРЕЖАТИ
 И СЕБѢ ПРИВЛАЩАТИ. НАДЪ ТО ПОВИНЕНЪ БУДЕТЬ ТОТЪ ЖЕ
 ЯСНЕВЕЛЬМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ ПО СКОНЧЕНЬЮ ДАЙ БОЖЕ
 ЩАСЛИВОМЪ ВОЙНЫ УПРОСИТИ У КОРОЛЕВСКОГО ВЕЛИ-
 ЧЕСТВА ШВЕДСКОГО ТАКОГО ТРАКТАТУ, ЧТОБЪ ЕГО ВЕЛИЧЕ-
 СТВО И ЕГО СУКЦЕССОРОВЕ НАЯСНЪЙШЕ КОРОЛИ ШВЕД-
 СКІЕ ВѢЧНЫМИ ПРОТЕКТОРАМИ УКРАИНЫ ТИТУЛОВАЛИСЯ
 И САМЫМЪ ДѢЛОМЪ ЗОСТАВАЛИ ДЛЯ БОЛЬШОЙ КРЪПОСТИ
 ОТЧИЗНЫ НАШОЙ И ДЛЯ ЗАХОВАНЯ ОНОЙ ЦѢЛОСТИ ВЪ
 ПРАВАХЪ НАДАНЫХЪ И ГРАНИЦЯХЪ. ТАКЪ ТЕЖЪ И О ТОЕ

ОХРАНЯТЬ
 ПРОСИТЬ
 ЗАЩИТНИКА

НО НАРУШАТИ
 ПРИСВОЯТИ СВЕРХЪ
 ТОГО

ПРЕЕМНИКИ

СОХРАНЕНИЯ
 ТАК ЖЕ

про те Ясновельможний Гетьман при домовленостях з Найяснішим Королем Його Милості Шведським піклуватись і міцно, скільки Бог сили та розуму дасть, боронити, коли буде треба. А особливо ж скаржитися про те до найяснішого маєстату Його Королівської Величності Шведської, як оборонця й протектора нашого, щоб Його Величність не дозволяв нікому не тільки прав і вольностей, але й кордонів військових порушувати і собі привласнювати. Окрім цього, повинен буде той же Ясновельможний Гетьман по закінченню, дай Боже, щасливому війни, упросити у Королівської Величності Шведської такого трактату, щоб Його Величність та його сукцессори* Найясніші Королі Шведські вічними протекторами України титулувалися і ділами своїми залишалися для більшої могутності Вітчизни нашої і для збереження її цілості у наданих правах та кордонах. Також і про те

* Сукцессор – спадкоємець.

76

до рече будетъ Яснейшій
 Гетманъ до Наяснѣйшаго Королеп-
 снато Магистрату Суглимацати, абы
 в праптатахъ Его Величества
 за Государствомъ Московскимъ
 было прое доложено, что бы яш не-
 помникоу нашихъ на сей часъ
 въ Государствѣ Московскомъ най-
 дреныхъ по оконченію войны намъ
 свободныхъ позпрашено, такъ и
 встѣ посланные въ нѣтъшнюю войну
 на Дурантъ шюды натороуено и
 слыше отъ Моситы по толчено,
 а особиль о прое просити и ста-
 ратися у Наяснѣйшаго Королепского
 Величества тапиченъ, речи непо-
 никоу нашихъ въ транствѣ Его
 Величества зостаткихъ пѣтъхъ спо-
 боуено и намъ позпрашено.

проситипривазилообидипо справедливостеэто быГосударствѣпоиссе

5.
Покетаръ намъ пѣгда прѣзнь
 Сустѣсная транствѣ Кельмскаго —
 есть потребна, отъ которого по-
 мощи не разъ войско Затороуское
 до оборонѣ свои засягло, тады
 иле тады сей часъ позмоуено будетъ,
иштѣтъ Яснейшій Гетманъ
 у Наяснѣйшаго Хана его милости

замышляло тогосильноиштѣтъ

Арк. 73в.

ДОЛЖЕНЪ БУДЕТЪ ЯСНЕ ВЕЛЬМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ ДО
 НАЯСНѢЙШАГО КОРОЛЕВСКАГО МАЕСТАТУ СУПЛИКОВАТИ,
 АБЫ У ТРАКТАТАХЪ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА ЗЪ ГОСУДАРСТВОМЪ
 МОСКОВСКИМЪ БЫЛО ТОЕ ДОЛОЖЕНО, ЧТО БЫ ЯКЪ
 НЕВОЛЬНИКОВЪ НАШИХЪ НА СЕЙ ЧАСЪ ВЪ ГОСУДАРСТВѢ
 МОСКОВСКОМЪ НАЙДУЮЧИХСЯ ПО СКОНЧЕНЬЮ ВОЙНЫ
 НАМЪ СВОБОДНЫХЪ ВОЗВРАЩЕНО, ТАКЪ И ВСѢ ПОЧИНЕННЫЕ
 ВЪ НЫНѢШНЮЮ ВОЙНУ НА УКРАИНѢ ШКОДЫ НАГОРОЖЕНО
 И СЛУШНЕ ОТЪ МОСКВЫ ПОПОЛНЕНО, А ОСОБЛИВЕ О ТОЕ
 ПРОСИТИ И СТАРАТИСЯ У НАЯСНѢЙШАГО КОРОЛЕВСКОГО
 ВЕЛИЧЕСТВА ПОВИНЕНЪ, ЖЕБЫ НЕВОЛЬНИКОВЪ НАШИХЪ ВЪ
ПАНСТВѢ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА ЗОСТАЮЧИХЪ ВСѢХЪ СВОБОЖЕ-
 НО И НАМЪ ВОЗВРАЩЕНО.

ПРОСИТЬ

ПРИБАВЛЕНО

ОБИДЫ

ПО СПРАВЕДЛИВОСТИ

ЧТО БЫ

ГОСУДАРСТВѢ

Г.

ПОНЕВАЖЪ НАМЪ ВСЕГДА ПРИЯЗНЬ СУСѢДСКАЯ ПАНСТВА
 КРЫМСКАГО ЕСТЬ ПОТРЕБНА, ОТЪ КОТОРОГО ПОМОЩИ
 НЕ РАЗЪ ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ ДО ОБОРОНЫ СВОЕЙ
ЗАСЯГАЛО, ТЕДЫ ИЛЕ ПОДЪ СЕЙ ЧАСЪ ВОЗМОЖНО БУДЕТЪ,
МѢЕТЪ ЯСНЕВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ У НАЯСНѢЙШАГО ХАНА
 ЕГО МИЛОСТИ

ПОНЕЖЕ

ЗАИМСТВОВАЛО ТО

СКОЛЬКО ИМѢЕТЪ

повинен буде Ясновельможний Гетьман у Найяснішого Королівського маєстату просити, аби у договорах Його Величності з державою Московською було викладено, щоб полонених наших, які нині в державі Московській знаходяться, по закінченню війни нам вільних повернули, а також всі, завдані за теперішньої війни на Україні збитки сплачено і справедливо Москвою відшкодовано. А особливо про те просити й старатися у Найяснішої Королівської Величності повинен, щоб полонених наших, що в державі Його Величності залишились, всіх було звільнено і нам повернено.

III.

Оскільки нам завжди дружба сусідська необхідна з Кримською державою, до чийої помочі не один раз Військо Запорозьке для оборони своєї вдавалося, то скільки на цей час можливо буде має Ясновельможний Гетьман до Найяснішої Його Милості Хана

Крымского, через Поклопъ стара-
 тся о отпущеніи дѣлн его въ Тан Бороднаеви
сплохъ Крымскій браттерста
Колхитаци Военной, и поддержаніе союза
Вѣной пріязни, на которую бы
вступъ оу государствъ Танста затя-
даться, не держали порабощенія
себѣ Диканнъ Релати, и онъ пѣ
комъ попльсѣ на сильстплати.
 По снискенію засѣ войны подъ Бо-
студѣ Богъ пособити три Релати
 и поименно на поимъ, напо-
 обранномъ Летману на своей остати
резиденціи; подъ игъ и не сма-
но поддержати того, дрожностию
дядъ своего обязанъ быдти, а е
ни пѣ комъ въ Танста Крым-
скій пріязнъ и по браттисста
 не на ршило сѣ споспоснхъ
 и летноисленнхъ въ нашой сто-
ронѣ людей, которые были не
тщамо сустудити эда и пріязнъ
мечъ и союзъ жирны глати и рав-
дущати.

Д.

Войско Запорожское никогдѣ, я по
несмертельную себѣ славу многими
Шуцескими оплатами на мртѣ

8

Бороднаеви

союза

дѣлн

ни бѣдѣ

рѣ

щастливѣ

согласію

но

Бесмертнѣ

КРЫМСКОГО, ЧЕРЕЗЪ ПОСЛОВЪ СТАРАТИСЯ О ОТНОВЛЕНЕ
 ДАВНЕГО ЗЪ ПАНСТВОМЪ КРЫМСКИМЪ БРАТЕРСТВА
КОЛЛИГАЦИИ ВОЕННОЙ, И ПОТВЕРЖЕНЬЕ ВЪЧНОЙ ПРИЯЗ-
 НИ, НА КОТОРУЮ БЫ ВПРЕДЪ ОКРЕСТНЫЕ ПАНСТВА ЗА-
 ГЛЯДАЮЧИСЯ, НЕ ДЕРЗАЛИ ПОРАБОЩЕНИЯ СЕБЪ УКРАИНЫ
 ЖЕЛАТИ, И ОНУЮ ВЪ ЧОМЪ КОЛВЪКЪ НАСИЛЬСТВОВА-
 ТИ. ПО СКОНЧЕНЮ ЗАСЪ ВОЙНЫ КОГДА ГОСПОДЬ БОГЪ
 ПОСОБИТЬ ПРИ ЖЕЛАЕМОМ И ПОМЫСЛНОМЪ НАМЪ ПО-
 КОЮ, НОВОБРАННОМУ ГЕТМАНУ НА СВОЕЙ ОСЪСТИ РЕЗИ-
 ДЕНЦИИ; ТОГДА КРЪПКО И НЕ УСЫПНО ПОСТЕРЕГАТИ ТОГО,
 ДОЛЖНОСТИЮ УРЯДУ СВОЕГО ОБОВЯЗАНЪ БУДЕТЬ, АБЫ
 НИ ВЪ ЧОМЪ ЗЪ ПАНСТВОМЪ КРЫМСКИМЪ ПРИЯЗНЬ И ПО-
 БРАТИМСТВО НЕ НАРУШИЛОСЯ ЧЕРЕЗЪ СВОЕВОЛЬНЫХЪ
 И ЛЕГКОМЫСЛЕННЫХЪ ЗЪ НАШОЙ СТОРОНЫ ЛЮДЕЙ,
 КОТОРЫЕ ОБЫКЛИ НЕ ТЫЛЬКО СУСЪДСКУЮ ЗГОДУ И ПРИЯЗНЬ
ЛЕЧЪ И СОЮЗЫ МИРНЫЕ РВАТИ И РАЗДРУШАТИ.

Д.

ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ НИЗОВОЕ, ЯКО НЕСМЕРТЕЛЬНУЮ
 СЕБЪ СЛАВУ МНОГИМИ РИЦЕРСКИМИ ОТВАГАМИ НА МОРЪ

ВОЗОБНОВЛЕНИИ

СОЮЗА

ДЕРЖАВЫ

НИ БУДЬ

ЖЕ

ЩАСТЛИВОМЪ

СОГЛАСИЕ

НО

БЕЗСМЕРТНУЮ

Кримського через послів своїх старатися про відновлення давнього з Кримською державою братерства та коллігації* військової та підтвердження вічної приязні, на яку б сусідні держави дивлячись, не відважилися б прагнути поневолити собі Україну чи над нею коли-небудь гвалт чинити. Після закінчення війни, коли Бог допоможе, при бажаному й сподіваному нами мирі, новообраному Гетьманові осісти у своїй резиденції, тоді міцно і неухильно пильнувати, поставивши те і в обов'язок уряду своєму, аби ні в чому з державою Кримською дружба і побратимство не порушилося через своєвольних та легковажних з нашого боку людей, які звикли не тільки сусідську згоду та приязнь, а й союзи мирні рвати та руйнувати.

IV.

Військо Запорозьке Низове, як безсмертну собі славу багатьма рицарськими подвигами на морі

* Коллігація – союз, єднання.

86

и на земль засидило; пашь и не
 меншии надажняи оботащю бшо,
 дя общото поето пожитиу и про-
 мыслоу; лесу ктам Государство
 Московское вынаходяи ровныхъ сто-
 собатъ до утщненя и зниченя оноу,
 построило на пашныхъ бойсноты
Кржнпашъ и стадияхъ по Городамъ
 Самарские, по фортецы на Днѣпрѣ,
 сиихъ лотяхъ въ промыслахъ рыб-
ныхъ и вѣтерныхъ пому бойсн
Затпорожского низпому перешкодъ
женити, незноснѣ шкату, трапо-
ломство и упеменене женило.
 На остатокъ тѣхъ бойсноты
стѣхъ Затпорожскихъ военныхъ на-
стѣпленіемъ разорило. Прето по
 сиконеню дай боге шаскпому
войны: еси петеръ помянутое
войско Затпорожское, пшхъ Кржн-
пашъ спокхъ и Днѣпра отъ на-
силства Московскаго не огнети
и не упошнѣтъ: / папиченъ будетъ
дѣне пелмоуши Бетманъ три паш-
пашани на яскѣйшата Короля Ево
милости шпедскаго въ Государ-
ствомъ Московскимъ о покою,
о пое спаратися среди Днѣпрѣ

погнимо панііакино жотдаизобрѣтатяупеменія нишбѣнысобѣтпекныхъкъ посткиперешкодъобидъднѣпрскіапо семудѣны

Арк. 8 зв.

И НА ЗЕМЛѢ ЗАСЛУЖИЛО; ТАКЪ И НЕ МЕНШИМИ
 НАДАНИЯМИ ОБОГАЩЕНО БЫЛО, ДЛЯ ОБЩОГО СВОЕ-
 ГО ПОЖИТКУ И ПРОМЫСЛОВЪ; ЛЕЧЬ КГДЫ ГОСУДАРСТВО
 МОСКОВСКОЕ ВЫНАХОДЯЧИ РОЗНЫХЪ СПОСОБОВЪ ДО
УТЫСНЕНЯ И ЗНИЩЕНЯ ОНОГО ПОСТРОИЛО НА ВЛАСНЫХЪ
 ВОЙСКОВЫХ КГРУНТАХЪ И УГОДЯХЪ, ТО ГОРОДЫ СА-
 МАРСКІЕ, ТО ФОРТЕЦЫ НА ДНѢПРѢ ЧИМЪ ХОТЯЧИ ВЪ
 ПРОМЫСЛАХ РЫБНЫХЪ И ЗВѢРИНЫХЪ ТОМУ ЖЪ ВОЙСКУ ЗА-
 ПОРОЖСКОМУ НИЗОВОМУ ПЕРЕШКОДУ УЧИНИТИ, НЕЗНОС-
 НУЮ ШКОДУ, ПРАВОЛОМСТВО И УТЕМЕНЖЕНЕ УЧИНИЛО.
 НА ОСТАТОКЪ ГНѢЗДО ВОЙСКОВОЕ СѢЧЪ ЗАПОРОЖСКУЮ
 ВОЕННЫМЪ НАСТУПЛЕНИЕМЪ РАЗОРИЛО. ПРЕТО ПО СКОНЧЕ-
 НЮ ДАЙ БОЖЕ ЩАСЛИВОМЪ ВОЙНЫ: ЕСЛИ ТЕПЕРЬ ПОМЯ-
 НУТОЕ ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ, ТЫХЪ КГРУНТОВЪ СВОИХЪ
 И ДНѢПРА ОТЪ НАСИЛЬСТВА МОСКОВСКОГО НЕ ОЧИСТИТ
 И НЕ УВОЛНИТЬ:| ПОВИНЕНЪ БУДЕТЬ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ
 ГЕТМАНЪ ПРИ ТРАКТОВАНЮ НАЯСНѢЙШАГО КОРОЛЯ ЕГО
 МИЛОСТИ ШВЕДСКОГО ЗЪ ГОСУДАРСТВОМЪ МОСКОВСКИМЪ
 О ПОКОЮ, О ТОЕ СТАРАТИСЯ ЖЕБЫ ДНѢПРЪ

ПОЖАЛОВАНИЯМИ
 НО КОГДА
 ИЗОБРѢТАЯ
 УТѢСНЕНЯ НИЩЕТЫ
 СОБСТВЕННЫХЪ
 КРѢПОСТИ
 ПРЕПЯТСТВИЕ
 ОБИДУ УГНѢТЕНИЕ
 ПО ЧЕМУ
 ДАБЫ

та суходолі здобуло, так і не меншими наданнями винагороджено було для загального свого проживання та промислів. Та коли держава Московська, винаходячи різні способи для утисків та знищення Війська Запорозького Низового, побудувала на Війська власних ґрунтах та угіддях то міста по Самарі, то фортеці по Дніпру, – прагнучи у рибних та звіриних промислах Війську Запорозькому Низовому перешкоди чинити, тим нестерпної шкоди, праволомства та пригноблення завдала. А наостанок гніздо військове – Січ Запорозьку воєнним наступом розорило. А тому, по закінченню, дай Боже, щасливому війни (якщо тепер згадане Військо Запорозьке тих ґрунтів своїх та Дніпра від насильства московського не очистить і не звільнить) повинен буде Ясновельможний Гетьман при переговорах Найяснішого Короля Його Милості Шведського з державою Московською про мир старатися, щоб Дніпро

отъ Городища и Фортцы Москвитинских, пашоу и хатунта войска отъ поцессии Москвитинской отпущены и до переполненной области войска Запорожского пригнаны были, тѣмъ возвращены вперед никому ани Фортцы строити, ани Городища фундовати, ани слободъ осаждать, ани якимъ се по насилати ни буде еще способомъ пшхъ войска этой построити, не пшхю не мѣтѣ ясне вельможный Гетманъ позволяти, еще и до обороны онихъ обязанъ взять войско Запорожское низомъ всего помощи сикити.

возвращены

насилати ни буде

долженъ

но

Е.

Городъ Пережтемиратъ, понеже зданъ до войска Запорожского низомъ нахрѣлъ, и штиталець она назпался, преди и пелесъ за ослободенекъ дай боже опекини отъ Москвитинского подданства, мѣтѣ ясне вельможный Гетманъ пощади Городъ войска Запорожского низомъ во пшхъ этой и перепономъ на днѣ пшхъ пшхъ зосаган сикити, пригнати, штиталець пшхъ онихъ для старинныхъ збожашхъ и ганани снатьбенныхъ Козаковъ пшхъ войска пшхъ пшхъ пшхъ

понеже

пшхъ

состоящихъ

пшхъ

зботихъ

злѣбныхъ

ОТЪ ГОРОДКОВЪ И ФОРТЕЦЪ МОСКОВСКИХЪ, ТАКОЖЪ И КГРУНТА ВОЙСКОВЫЕ ОТЪ ПОССЕССИИ МОСКОВСКОЙ ОЧИЩЕНЫ И ДО ПЕРВОБЫТНОЙ ОБЛАСТИ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО ПРИВЕРНЕННЫ БЫЛИ, ГДѢ ВПРЕДЪ НИ КОМУ АНИ ФОРТЕЦЪ СТРОИТИ, АНИ ГОРОДКОВЪ ФУНДОВАТИ, АНИ СЛОБОДЪ ОСАЖУВАТИ, АНИ ЯКИМЪ ЖЕ КОЛВЕКЪ СПОСОБОМЪ ТЫХЪ ВОЙСКОВЫХЪ УГОДІЙ ПУСТОШИТИ, НЕ ТЫЛКО НЕ МѢТЕЪ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ ПОЗВОЛЯТИ, ДЕЧЪ И ДО ОБОРОНЫ ОНЫХЪ ОБОВЯЗАНЪ БУДЕТЪ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМУ НИЗОВОМУ ВСЯКУЮ ПОМОЩЬ ЧИНИТИ.

Е.

ГОРОДЪ ТЕРЕХТЕМИРОВЪ, ПОНЕВАЖЪ ЗДАВНЯ ДО ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО НИЗОВОГО НАЛЕЖАЛЪ, И ШПИТАЛЕМЪ ОНАГО НАЗЫВАЛСЯ, ТЕДЫ И ТЕПЕРЬ ЗА ОСВОБОЖЕНЕМЪ ДАЙ БОЖЕ ОТЧИЗНЫ ОТЪ МОСКОВСКАГО ПОДДАНСТВА, МѢТЕЪ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ ТОТЪ ЖЕ ГОРОДЪ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМУ НИЗОВОМУ ЗО ВСѢМИ УГОДІЯМИ И ЗЪ ПЕРЕВОЗОМЪ НА ДНѢПРѢ ТАМЪ ЗОСТАЮЧИМЪ, ПРИВЕРНУТИ, ШПИТАЛЬ ВЪ ОНОМЪ ДЛЯ СТАРИННЫХЪ ЗУБОЖАЛЫХЪ, И РАНАМИ СКАЛѢЧЕННЫХЪ КОЗАКОВЪ КОШТОМЪ ВОЙСКОВЫМЪ ПОСТРОИТИ

ВОЗВРАЩЕНЫ

НАСЕЛЯТЬ НИ БУДЪ

ДОЛЖЕНЪ

НО

ПОНЕЖЕ

ТО

СОСТОЯЩИМЪ ВОЗВ-

РАТИТЬ УБОГИХЪ

УВѢЧЕННЫХЪ

від міст та фортець московських, а також і ґрунти військові від посесії* московської були звільнені і до первинної території Війська Запорозького повернуті. І там у майбутньому нікому ані фортець будувати, ані міст закладати, ані слободи осаджувати, ані яким-небудь іншим способом тих військових угідь спустошувати не тільки не має Ясновельможний Гетьман дозволити, але й до їх оборони забов'язаний буде всіляку поміч Війську Запорозькому Низовому надавати.

V.

Місто Терехтемирів, оскільки здавна належало до Війська Запорозького Низового і шпиталем його називалося, так і тепер, після звільнення, дай Боже, Вітчизни від московського підданства, має Ясновельможний Гетьман це місто Війську Запорозькому Низовому з усіма угіддями та з перевозом на Дніпрі, що там залишається, повернути. Шпиталь в цьому місті для старих, зубожілих та ранами скалічених козаків військовим коштом збудувати,

* Посесія – володіння.

и отъиоц мѣстцъ икъ быти пища
 и одесца, трохмиситцъ, ппакре днтѣ
 элсбъ зъ Юмъ отъ переположной пѣ
 нязъ, перепозъ перепологанскій, и
 салмй Юрдѣ перепологанъ зъ Юро-
 дрѣ Керепендрѣ, и гѣна ворско-
 зъ мшнани пѣ похитъ полтавскою
 знайдѣкинкъ, и фортсца Кодацкую
 зъ приналежитостями, ппакренъ
 бздеть яснелюмоушый Гепманъ
 и по немъ бздети зрядъ ппото Геп-
 манскою наследникъ Педлѣ дап-
 никъ прѣтъ и припислѣ при вой-
 сцѣ Запорожскою, захватити, ни-
 кою зъ власти джолной и спѣц-
 иою не допускати, и не позпояти
 твзѣтъ, ппакъ на днтѣпѣ отъ пе-
 реположной пѣ нязъ забитати, и
 спрокити, сппанѣ и емьныхъ лѣдѣ
 заподити, особлике пѣ похитъ, гѣки,
 рѣки и псякѣ прииметѣ, а
 по салмй Овакопѣ, не до кою ин-
 шото, ппакъ до войска Запоро-
 жскою низопото вѣннми касѣ мѣстѣ
 нахедити.

5

Если пѣ панспѣхѣ самодержав-
 ныхъ хлѣбныхъ и состоянїю —

находящихся истребятъ

по силѣ

приписанъ

сохранятъ

заполнятъ

спланиятъ

прииметъ даде

и мѣстѣтъ

Государствѣхъ

Арх. 938.

И ОТКОЛЬ МБЕТЪ ИМЪ БЫТИ ПИЩА И ОДЕЖДА, ПРОМЫСЛИТЬ, ТАКЖЕ ДНБПР УВЕСЬ ЗЪ ГОРЫ ОТЪ ПЕРЕВОЛОЧНОЙ ВЪ НИЗЪ, ПЕРЕВОЗЪ ПЕРЕВОЛОЧАНСКІЙ, И САМЫЙ ГОРОДЪ ПЕРЕВОЛОЧНУЮ ЗЪ ГОРОДОМЪ КЕРЕБЕНДОЮ, И РЪКА ВОРСКЛО ЗЪ МЛЫНАМИ ВЪ ПОЛКУ ПОЛТАВСКОМЪ ЗНАЙДУЮЧИМИСЯ, И ФОРТЕЦУ КОДАЦКУЮ ЗЪ ПРИНАЛЕЖИТОСТЯМИ, ПОВИНЕНЪ БУДЕТЬ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ И ПО НЕМЪ БУДУЧИЙ УРЯДУ ТОГО ГЕТМАНСКОГО НАСЛБДНИКИ ВЕДЛУГЪ ДАВНИХЪ ПРАВЪ И ПРИВИЛЕЕВЪ ПРИ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМЪ, ЗАХОВАТИ, НИ КОМУ ЗЪ ВЛАСТИ ДУХОВНОЙ И СВБЦКОЙ НЕ ДОПУСКАЮЧИ, И НЕ ПОЗВОЛЯЮЧИ БЗОВЪ, ТАМЪ НА ДНБПРЪ ОТЪ ПЕРЕВОЛОЧНОЙ ВЪ НИЗЪ ЗАБИВАТИ, И СТРОИТИ, СТАНОВЪ И РЫБНЫХЪ ЛОВЛЬ ЗАВОДИТИ, ОСОБЛИВЕ ВЪ ПОЛЮ, РЪКИ, РЪЧКИ И ВСЯКІЕ ПРИКМЕТЫ, АЖЪ ПО САМЫЙ ОЧАКОВЪ, НЕ ДО КОГО ИНШОГО, ТЫЛКО ДО ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО НИЗОВОГО ВБЧНЫМИ ЧАСЫ МБЮТ НАЛЕЖАТИ.

S.

Если въ ПАНСТВАХЪ САМОДЕРЖАВНЫХЪ ХВАЛЕБНЫЙ И СОСТОЯНІЮ

НАХОДЯЩИМИСЯ
КРБПОСТЬ

ПО СИЛБ ПРИВИЛЕГІЙ
СОХРАНЯТЬ

ЗАКОЛОВЪ
СТАВИТЬ

ПРИМЕТЫ ДАЖЕ

ИМБЮТЬ

ГОСУДАРСТВАХЪ

і відтоді мають їм бути харчі й одяг та промисел. Також увесь Дніпро згори від Переволочної донизу, перевіз переволочанський та саме місто Переволочну з містом Келебердою й річкою Ворсклою з млинами, що в полку Полтавському по ній знаходяться, і фортецю Кодацьку з усіма маєтностями, повинен буде Ясновельможний Гетьман і після нього наступники на гетьманському уряді на підставі давніх прав та привілеїв при Війську Запорозькому оберігати і нікому з духовної або світської влади не допускати, і не дозволяти загат на Дніпрі вниз від Переволочної забивати і будувати, ставів та рибних ловів заводити, особливо на полях, ріках, річках, й усілякі їх ознаки аж до самого Очакова ні до кого іншого, тільки до Війська Запорозького Низового на вічні часи мають належати.

VI.

Якщо в державах самодержавних хвалений і

ДОТРОРЫ И ПОСТДНОШЕНЯ

публичного полезный захватывается
 порядок пб пб, де затше яиб пб
 бор, паш и пб поном, о общом
отпекткнб дрбтб трипаттине и пуб
книне отшкк отпекткнб гдн
пб пб пб и сашк Самадергн
три поности спое пб, не
побраняются соизполени спос пб
общо министратб спохб и сошт
никатб дане и ухдал податати,
а сож ты пб пономб нарадб
пашкнн збаченный порядок
не мтб быти захопанб? пб
лто, вч войск затгореском
три Тетманах персб силь ведзб
дрннн пб и поности непре
лбнн содержа, однаб кдн нб
пб войска затгореснато -
Тетманы, трипашннн себб не
сншнн и бепратнн самодергннн
владз, законнн самопластннн
пашнн пб: паш хос, паш
пашнн. Сегоз яко самодергн
нн Тетманско ухдал непрннн
нос, тоскн многн пб отпекнтб и
пб войск затгорескомб не строени,
пб и поности, разорени,
пб пб пб, наснннн

10

сохраняетсяэто пботпекткнннсодержанияпб насанннн отпекнтбпбнннн содержннхотнпо сннпбпбнепрнннн непрннннвнннпбобщественннн

ПУБЛИЧНОМУ ПОЛЕЗНЫЙ ЗАХОВУЕТСЯ ПОРЯДОКЪ ВЪ ТОМЪ, ЖЕ ЗАВШЕ ЯКЪ ВЪ БОЮ, ТАКЪ И ВЪ ПОКОЮ, О ОБЩОМЪ ОТЧИСТОМЪ ДОБРЪ ПРИВАТНЫЕ И ПУБЛИЧНЫЕ ОБЫКЛИ ОТПРАВОВАТИСЯ РАДЫ ВЪ КОТОРЫХЪ И САМЫИ САМОДЕРЖЦЫ, ПРИТОМНОСТЮ СВОЕЮ ПРОДКУЮЧИ, НЕ ВОЗБРАНЯЮТСЯ СОИЗВОЛЕНИЕ СВОЕ ПОДЪ ОБЩОЕ МИНИСТРОВЪ СВОИХЪ И СОВѢТНИКОВЪ ЗДАНЕ И УХВАЛУ ПОДЛАГАТИ. А ЧОМУ ЖЪ БЫ ВЪ ВОЛЬНОМЪ НАРОДѢ ТАКОВЫЙ ЗБАВЕННЫЙ ПОРЯДОКЪ НЕ МѢЛЪ БЫТИ ЗАХОВАНЪ? КОТОРЫЙ ЛЮБО, ВЪ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМЪ ПРИ ГЕТМАНАХЪ ПЕРЕДЪ СИМЪ ВЕДЛУГЪ ДАВНИХЪ ПРАВЪ И ВОЛНОСТЕЙ НЕПРЕМѢННО СОДЕРЖАЛСЯ, ОДНАКЪ КГДЫ НѢКОТОРЫЕ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКАГО ГЕТМАНЫ, ПРИВЛАЩИВШИ СЕБѢ НЕ СЛУШНЕ И БЕЗПРАВНЕ САМОДЕРЖАВНУЮ ВЛАДЗУ, УЗАКОНИЛИ САМОВЛАСТИЕМЪ ТАКОЕ ПРАВО: ТАКЪ ХОЧУ, ТАКЪ ПОВЕЛѢВАЮ. ЧЕРЕЗЪ ЯКОЕ САМОДЕРЖАВІЕ ГЕТМАНСКОМУ УРЯДОВИ НЕПРИЛИЧНОЕ, УРОСЛИ МНОГІЕ ВЪ ОТЧИЗНѢ И ВЪ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМЪ НЕ СТРОЕНІЯ, ПРАВЪ И ВОЛЬНОСТЕЙ, РАЗОРЕНІЯ, ПОСПОЛИТЫЕ ТЯЖЕСТИ, НАСИЛЬНЫЕ

СОХРАНЯЕТСЯ
ЧТО ВСЕГДА
ОТЕЧЕСТВЕННОМЪ
СОВѢТОВАНИЯ
ПРИСУТСТВИЕМ НА-
ЧАЛЬСТВУЯ
МНѢНІЕ АПРОБАЦІЮ
ПОЛЕЗНЫЙ
ИМѢЛЪ СОБЛЮДЕНЪ
ХОТЯ ПО СИЛѢ

КОГДА
ПРИСВОИВЪ НЕСПРА-
ВЕДЛИВО НЕЗАКОННО
ВЛАСТЬ

ПРОИЗРАСЛИ

ОБЩЕСТВЕННЫЕ

супільно корисний такий лад зберігається в тому, що завжди, і в час війни, і в час миру, про загальне добро Вітчизни приватно та публічно там звикли проводити ради, на яких і самі самодержці, присутністю своєю керуючи, не забороняють свої рішення міністрам та радникам піддавати обговоренню та ухвалі, то чому ж серед вільного народу такий добрий лад не може бути збереженим? Хоча він у Війську Запорозькому при Гетьманах перед цим відповідно до давніх прав та вольностей неодмінно зберігався, але коли деякі Гетьмани Війська Запорозького, привласнивши собі несправедливо і протиправно владу самодержавну, узаконили самовластно таке право: як хочу, так і велю. Через таке самодержавство, непристойне для гетьманського уряду, сильно зросло у Вітчизні та у Війську Запорозькому порушення у правах та вольностях, розорення, тягарі народні, насильні

1006

и наипаче уряды войсковых
 распоряженя, летное старшина Ене-
 ральной, полковника и знаенного
 попарисста попадене. Третее мы заказане того года
 Енеральная старшина, Аппаканч
 Кашатми и все войско Запорожское
 допорожи и постановили за ясне
 величюмъ Бетманомъ при Елеци
 его величюмъ такожде право,
 которое имѣеть быти паче
 войска Запорожскаго заказано, абы
бы определен первенства ими были
 советниками Енеральная старшина,
 паче ресте паче уряды ихъ перво
наачныхъ, яич и эстаблিশной при
 Бетманахъ резиденци; по нихъ за сѣ
 обими порядкомъ послѣдствіи
 полковники Борисовы, по добнымъ
се паче паче паче, караи
перомъ послѣдствіи не хай бдѣть
надъ по за паче паче паче паче
 знаенной, старинной, блатоарминой
 и за сѣрой особѣ имѣеть быти
до общей ради Енеральныи советни
ники за согласіемъ Бетманскими
избраны, за паче паче паче паче
 Енеральныи особами, полковниками
 и Енеральныи советниками дрѣвнѣ

сохранено дабы

встадженіи

се

паче

свѣдѣнн

согласно

Арх. 103в.

И НАКУПНЫЕ УРЯДОВЪ ВОЙСКОВЫХЪ РАСПОРЯЖЕНЯ, ЛЕГКОЕ СТАРШИНЫ ЕНЕРАЛЬНОЙ, ПОЛКОВНИКОВЪ И ЗНАЧНОГО ТОВАРИСТВА ПОВАЖЕНЬЕ. ПРЕТО МЫ ЕНЕРАЛЬНАЯ СТАРШИНА, АТАМАНЪ КОШОВЫЙ И ВСЕ ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ ДОГОВОРИЛИ И ПОСТАНОВИЛИ ЗЪ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫМЪ ГЕТМАНОМЪ ПРИ ЕЛЕКЦІИ ЕГО ВЕЛЬМОЖНОСТИ ТАКОВОЕ ПРАВО, КОТОРОЕ МЪБЕТЪ БЫТИ ВЪЧНЕ ВЪ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМЪ ЗАХОВАНО, АБЫ ВЪ ОТЧИЗНѢ НАШЕЙ ПЕРВЕНСТВУЮЧИМИ БЫЛИ СОВѢТНИКАМИ ЕНЕРАЛЬНАЯ СТАРШИНА, ТАКЪ РЕСПЕКТОМЪ УРЯДОВЪ ИХЪ ПЕРВОНАЧАЛЬНЫХЪ, ЯКЪ И УСТАВИЧНОЙ ПРИ ГЕТМАНАХЪ РЕЗИДЕНЦІИ; ПО НИХЪ ЗАСЪ ОБЫКЛЫМЪ ПОРЯДКОМЪ ПОСЛѢДУЮЧИИ ПОЛКОВНИКИ ГОРОДОВЫЕ, ПОДОБНЫМЪ ЖЕ ПУБЛИЧНЫХЪ СОВѢТНИКОВЪ, ХАРАКТЕРОМЪ ПОЧТЕНЫ НЕ ХАЙ БУДУТЬ НАДЪ ТО ЗЪ КОЖДОГО ПОЛКУ ПО ЕДНОЙ ЗНАЧНОЙ, СТАРИННОЙ, БЛАГОРАЗУМНОЙ И ЗАСЛУЖОЛОЙ ОСОБѢ МЪЮТЪ БЫТИ ДО ОБЩОЙ РАДЫ ЕНЕРАЛЬНЫИ СОВѢТНИКИ ЗА СОГЛАСІЕМЪ ГЕТМАНСКИМЪ ИЗБРАНЫ, ЗЪ КОТОРЫМИ ВСѢМИ ЕНЕРАЛЬНЫИ ОСОБАМИ, ПОЛКОВНИКАМИ И ЕНЕРАЛЬНЫИ СОВѢТНИКАМИ ДОЛЖЕНЪ

УВАЖЕНІЕ ТОГО РАДИ

СОХРАНЕНО ДАБЫ

ВСЕГДАШНЕЙ
ЖЕ

ПУСКАЙ СВЕРХЪ ТОГО

СОВѢТА

та підкупні урядами військовими розпорядження, мала повага до Генеральної Старшини, полковників та значного товариства. Через те ми, Генеральна Старшина, Кошовий Отаман та все Військо Запорозьке домовились та постановили з Ясновельможним Гетьманом при елекції Його Вельможності таке право, яке має бути вічно у Війську Запорозькому збережено, аби у Вітчизні нашій першість серед радників мала Генеральна Старшина – як через респект до їх урядів головних, так і постійній при гетьманах резиденції; після них звичним порядком ідуть городові полковники, які нехай будуть пошановані за громадських радників. Окрім того, від кожного полку по одній значній, старовинній, розсудливій та заслуженій особі має входити до загальної ради. Генеральні радники обираються за згодою Гетьмана. З усіма цими генеральними особами, полковниками та генеральними радниками, повинен

БУДЕТ ПЕТЕРШНИЙ ЯСНЕ ВЕЛИКОМУ
 БЕРМАНУ И ЕГО СЛУЖИТЕЛЯМ О ЦЕ-
 ЛОСТИ ОПЕКИ, О ДОБРОТѢ ОНОЙ ПОСТО-
 ЛИТВОМЪ И О ВСЯКИХЪ ДѢЛѢХЪ ПЕТЕ-
 ННЫХЪ РАДИТИСЯ, НИ СТО БѢЖИ ИХЪ СО-
 ИПОЛЕНІЯ И СОВѢТЪ ПРИДАТНОГО
 СПОСОБЪ ВЛАДОЮ НЕ ЗАБИВАТИ, НЕ УСТА-
 НАВЛЯТИ И ПЪ СЛУЖИТЕЛЕМЪ НЕ ПРИПАДИ-
 ТИ. ДЛЯ СТО ПЕТЕРЪ ПЕРІ ЕКЦІИ
 БЕРМАНСКОЙ ЕДИНОУМНОЮ ВЪСТЪИ
 ОБРАДОЮ И УХВАЛОЮ НАЗНАЧАЮТСЯ
 ПЕРІ ЕНЕРАЛНЫМЪ ПЪ КОМУСЬ РОСІИ,
 РАДИ, ИТЪВІСІА ПЪ РЕЗИДЕНЦІИ БЕР-
 МАНСКОЙ ОПЕРАЦИОНАТИ: ПЕРВАЯ
 О РОЖДЕСТВѢ ХРИСТАТОМЪ, ДРУГАЯ
 О ВОСРЕСЕНІИ ХРИСТАТОМЪ, ТРЕТТАЯ
 О ПОКРОВѢ ПРЕСВЯТОЙ БОГОРОДИЦЫ,
 НА КОТОРЫЕ НЕ ПЫШНО ПРАКОПЕ
 ПОЛКОВНИКИ ЗЪ СТАРШИНОМЪ СЕРЕЮ
 И СОПНИКАМИ, НЕ ПЫШНО ВО ПЪТЪХЪ
 ПОЛКОВЪ ЕНЕРАЛНЫМЪ СОВѢТНИКИ,
 ЛЕЧЪ И ОПЪ ВОЙСКА ЗАПОРОВСКАГО
 НИЗОВОТО ДЛЯ ПРИСЛУХАНИЯ СЯ И
 СОВѢТОВАНИЯ ПОСЛЪ ИТЪВІА И ПО-
 ШИННЫ БУДУТЪ ЗА ПРИСЛУХАНІЕМЪ И
 СЕБЪ ОПЪ БЕРМАНА ОДИНАКО ПЕРІ
 БЛАТТИ, НИ СТО НАЗНАЧЕНОТО ПЕРІТЪ
 НЪ НЕ УХИТЛЯЮТСЯ; БЪТЪ ЕТО КОМУСЬ
 БУДУТЪ ОПЪ ЯСНЕ ВЕЛИКОМУ
 —

ПЕТЕРШНИИ
 ОБЩЕСТВЕННЫМЪ

СОВѢТОВАТИ

БЛАТТИ

ДѢЛѢХЪ

СОВѢТОВАТИ ПО СЛУЖИТЕЛЯМЪ

ГОДУ

СОВѢТЪ ИТЪВІА

УСТАВЛЯЮТСЯ

ПОШИННО ГОСПОДА

НО

ПРАКТИКА

СРОКА

ОТМЕЧАЯ НИ БУДУТЪ

Арх. II

БУДЕТЬ ТЕПЕРЕШНІЙ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ И ЕГО СУКЦЕССОРОВЕ О ЦѢЛОСТИ ОТЧИЗНЫ, О ДОБРѢ ОНОЙ ПОСПОЛИТОМЪ И О ВСЯКИХЪ ДѢЛѢХЪ ПУБЛИЧНЫХЪ РАДИТИСЯ, НИ ЧОГО БЕЗЪ ИХЪ СОИЗВОЛЕНІЯ И СОВѢТУ ПРИВАТНОЮ СВОЕЮ ВЛАДЗОЮ НЕ ЗАЧИНАТИ, НЕ УСТАНОВЛЯТИ И ВЪ СКУТОКЪ НЕ ПРИВОДИТИ. ДЛЯ ЧОГО ТЕПЕРЬ ПРИ ЕЛЕКЦІИ ГЕТМАНСКОЙ ЕДИНОГЛАСНОЮ ВСѢХЪ ОБРАДОЮ И УХВАЛОЮ НАЗНАЧАЮТСЯ ТРИ ЕНЕРАЛЬНЫЕ ВЪ КОЖДОМЪ РОКУ, РАДЫ, МѢЮЧЕСЯ ВЪ РЕЗИДЕНЦІИ ГЕТМАНСКОЙ ОТПРАВОВАТИ: ПЕРВАЯ О РОЖДЕСТВѢ ХРИСТОВОМЪ, ДРУГАЯ О ВОСКРЕСЕНІИ ХРИСТОВОМЪ, ТРЕТАЯ О ПОКРОВѢ ПРЕСВЯТОЙ БОГОРОДИЦЫ, НА КОТОРЫЕ НЕ ТЫЛЬКО ПАНОВЕ ПОЛКОВНИКИ ЗЪ СТАРШИНОЮ СВОЕЮ И СОТНИКАМИ, НЕ ТЫЛЬКО ЗО ВСѢХЪ ПОЛКОВЪ ЕНЕРАЛЬНЫИ СОВѢТНИКИ, ЛЕЧЬ И ОТЪ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКАГО НИЗОВОГО ДЛЯ ПРИСЛУХОВАНЯ СЯ И СОВѢТОВАНЯ ПОСЛЫ МѢЮТЬ И ПОВИННЫ БУДУТЬ ЗА ПРИСЛАНЕМЪ КЪ СЕБѢ ОТЪ ГЕТМАНА ОРДИНАНСУ ПРИБУВАТИ, НИ ЧОГО НАЗНАЧЕНОГО ТЕРМѢНУ НЕ УХИБЛЯЮЧИ; ГДѢ ЧТО КОЛВЕКЪ БУДЕТЬ ОТЪ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОГО

ПРЕЕМНИКИ
ОБЩЕСТВЕННОМЪ
СОВѢТОВАТЬ
ВЛАСТІЮ
ДѢЙСТВИЕ
СОВѢТОМЪ
ПОСТАНОВЛЕНИЕМ
ГОДУ СОВѢТИ
ИМѢЮЩІЕ ОТПРАВ-
ЛЯТЬСЯ
ТОЛЬКО ГОСПОДА

НО

ПОВЕЛѢНІЯ СРОКА
ОТЛАГАЯ НИ БУДЬ

буде теперішній Ясновельможний Гетьман та його сукцессори про цілість Вітчизни, добробут її громадський та про всі справи публічні радитися і нічого без їхньої волі та ради приватною своєю владою не розпочинати, не встановлювати і до наслідків не доводити. Для цього тепер, при елекції Гетьмана, одностайною радою всіх та ухвалою призначаються три Генеральні Ради щорічно, які в резиденції гетьманській мають відбуватися: перша на Різдво Христове, друга на Воскресіння Христове, третя на Покрову Пресвятої Богородиці. На них не тільки пани полковники зі старшиною своєю та сотниками, не тільки з усіх полків генеральні радники, але й від Війська Запорозького Низового для вислуховування та обговорення послы мають і повинні будуть, після отримання від Гетьмана ординансу*, прибувати, призначеного терміну не ухиляючись. Коли буде від Ясновельможного

* Ординанс – наказ, доручення.

и п

Тетмана до общей обрады предло-
 жено, о помъ всемъ благосовестно,
 безъ родныхъ припадкоу своего
 и сего покупио респекта, безъ
 душевнѣной записки, и правды со-
 штыпаати обязаны будуть такъ
 далше: речи ни сего не было ты
тыхъ родахъ въ уближенемъ сестри
 Тетманской въ публикной открыти
пярестити, и разоренемъ а не дай
боже и пагоубо. Если бы оачь о-
 трон тыхъ вышереженныхъ до Ене-
 гальной гды наказанныхъ пер-
мѣноу, припграфиха яне пуб-
личныя спраты, скорого отраше-
ня, истрашеня и отрашеня потре-
буеис; преди яне вельможный
 Тетманъ моцень и воленъ будеть
въ образоу Енеральной старшины,
паче дѣла попатоу спосоу
 Тетманской отрашати и отпра-
шати. Паче е есити яне паче
ма пришталхися въ затраженныхъ
постпогонныхъ панствъ до яне
вельможного Тетмана одиночанине,
преди ^{оныс} мѣствъ сто вельможности
 Енеральной старшины отрашати
 и отрашати яне отрашати

Сартта
Всяшав
пошвы рострашати
Кпош
сопшати джененис
ре
сартта срочав
дѣла
пошда
Властив
сартта
Властив
пошда мластв

ГЕТМАНА ДО ОБЩОЙ ОБРАДЫ ПРЕДЛОЖЕНО, О ТОМЪ ВСЕМЪ БЛАГОСОВѢСТНО, БЕЗЪ ЖАДНЫХЪ ПРИВАТНОГО СВОЕГО И ЧУЖОГО ПОЖИТКУ РЕСПЕКТОВЪ, БЕЗЪ ДУШЕГУБНОЙ ЗАВИСТИ, И ВРАЖДЫ СОВѢТОВАТИ ОBOBЯЗАНЫ БУДУТЬ ТАКЪ ДАЛЕЦЕ: ЖЕБЫ НИ ЧОГО НЕ БЫЛО ВЪ ТЫХЪ РАДАХЪ ЗЪ УБЛИЖЕНЬЕМЪ ЧЕСТИ ГЕТМАНСКОЙ ЗЪ ПУБЛИЧНОЮ ОТЧИЗНЫ ТЯЖЕСТИЮ, И РАЗОРЕНІЕМЪ А НЕ ДАЙ БОЖЕ И ПАГУБОЮ. ЕСЛИ БЫ ЗАСЪ ОПРОЧЪ ТЫХЪ ВЫШРЕЧЕННЫХЪ ДО ЕНЕРАЛЬНОЙ РАДЫ НАЗНАЧЕННЫХЪ ТЕРМѢНОВЪ, ПРИТРАФЛЯЛИСЯ ЯКІЕ ПУБЛИЧНЫЕ СПРАВЫ, СКОРОГО УПРАВЛЕНІЯ, ИСПРАВЛЕНІЯ И ОТРАВЛЕНІЯ ПОТРЕБУЮЧІЕ; ТЕДЫ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ МОЦЕНЪ И ВОЛЕНЪ БУДЕТЬ ЗЪ ОБРАДОЮ ЕНЕРАЛЬНОЙ СТАРШИНЫ, ТАКОВЫЕ ДѢЛА ПОВАГОЮ СВОЕЮ ГЕТМАНСКОЮ УПРАВЛЯТИ И ОТПРАВЛЯТИ. ТАКЪ ЖЕ ЕСЛИ БЫ ЯКІЕ ПИСЬМА ПРИКЛЮЧАЛИСЯ ЗЪ ЗАГРАНИЧНЫХЪ ПОСТОРОННЫХЪ ПАНСТВЪ ДО ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОГО ГЕТМАНА ОРДИНОВАННЫЕ, ТЕДЫ ОНЫЕ МѢТЬ ЕГО ВЕЛМОЖНОСТЬ ЕНЕРАЛЬНОЙ СТАРШИНѢ ОБЪЯВЛЯТИ И ОТВѢТЫ ЯКІЕ ОТПИСУВАТИМУТСЯ

СОВѢТА
ВСЯКИХЪ
ПОЛЬЗЫ РАЗСУЖДЕНІЙ

ЧТО БЫ СОВѢТОВАНИ-
ЯХЪ УМЕНШЕНІЕМ

ЖЕ
СОВѢТА СРОКОВЪ
ДѢЛА
ТОГДА
ВЛАСТЕНЪ
СОВѢТОМЪ
ВЛАСТІЮ

ТОГДА ИМѢТЬ

Гетьмана до загальної ради яка-небудь пропозиція подана, про те всі добропорядно і без жодних респектів приватної своєї чи чужої користі, без душезгубних заздрощів та ворогування радити забор'язані будуть так, аби з тих порад не впливало шкоди для честі гетьманської, загальних тягарів Вітчизни і розорення та, не дай Боже, і згуби. Якщо ж окрім тих вищеназваних для Генеральної Ради термінів, траплялися б якісь громадські справи, що швидкого управління, виправлення та відправлення потребують, тоді Ясновельможний Гетьман повновласний і вільний буде з радою Генеральної Старшини подібні справи повноваженнями своїми гетьманськими управляти та відправляти. Також, якби якісь листи від чужих закордонних держав були до Ясновельможного Гетьмана ординовані, тоді про них Його Вельможність має Генеральній Старшині оголосити і відповіді, які відписуватимуться,

Оштендских, не утаспавши пред ними
радных Корреспонденций контрактных
найбарств заграничных, и пшых
яких мотовъ целостки оттекткой
 и добръ постолитомо предити. А
решы сиптесктьишя была пъ секрет-
ныхъ и пъбличныхъ радахъ медо-
усобная ясне вельможного Гетмана
зъ старшиной Енералной, зъ Полко-
Пникани и Енералныи Сопътеникиани
поуфахостъ, поуиненъ бъдетъ коу-
дши зъ нихъ при обнятй своего
Грядъ на вѣрности и оттектъ, на
зыхлпосты и Рейментпарати спо-
емо, на захотанѣ поуинности
спохъ, якия кошечъ до Грядъ
сieto нахераттнотъ, формалную
триста бедлгъ роты пъбличнѣ
ухпаеной вншонатти, и если бы
спо протпшного, злогоуного тра-
панъ и полностемъ войскопшъ
вредиттешного, и оттектъ не полез-
ного усмотрено было пъ ясне вел-
можномъ Гетманомъ, предъ пшя зъ
старшина Енералная, Полкатикии
и Енералныи Сопътеникии моуны
бъдетъ вохныи Голосами гитпо,
пришоттне, или коуда нужная

кздышати
нишашя
наиттесе
общему
яды двйденельтшшя
солтоттале
допъбренности
преданности Гладко-
наго сиптешшя
собртеник
лидо
по обращу
отпробованной решиттеш
не сиптешшестенор
поуда
властныи
или
лидо

ОСВѢДЧАТИ, НЕ УТАЕВАЮЧИ ПРЕДЪ НИМИ ЖАДНЫХЪ КОРРЕСПОНДЕНЦІЙ ЛИСТОВНЫХ НАЙБАРЗѢЙ ЗАГРАНИЧНЫХЪ, И ТЫХЪ ЯКІЕ МОГУТЬ ЦѢЛОСТИ ОТЧИСТОЙ И ДОБРУ ПОСПОЛИТОМУ ВРЕДИТИ. А ЖЕБЫ СКУТЕЧНѢЙШАЯ БЫЛА ВЪ СЕКРЕТНЫХЪ И ПУБЛИЧНЫХЪ РАДАХЪ МЕЖДОУСОБНАЯ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОГО ГЕТМАНА ЗЪ СТАРШИНОЮ ЕНЕРАЛНОЮ, ЗЪ ПОЛКОВНИКАМИ И ЕНЕРАЛНЫМИ СОВѢТНИКАМИ ПОУФАЛОСТЬ, ПОВИНЕНЪ БУДЕТЪ КОЖДЫЙ ЗЪ НИХЪ ПРИ ОБНЯТІЮ СВОЕГО УРЯДУ НА ВѢРНОСТЬ КУ ОТЧИЗНѢ, НА ЗЫЧЛИВОСТЬ КУ РЕИМЕНТАРОВИ СВОЕМОУ, НА ЗАХОВАНЬЕ ПОВИННОСТЕЙ СВОИХЪ, ЯКІЯ КОЛВЕКЪ ДО УРЯДУ ЧЕГО НАЛЕЖАТИМУТЪ, ФОРМАЛЬНУЮ ПРИСЯГУ ВЕДЛУГЪ РОТЫ ПУБЛИЧНЕ УХВАЛЕННОЙ ВЫКОНАТИ, И ЕСЛИ БЫ ЧТО ПРОТИВНОГО, ЗДОРОЖНОГО ПРАВАМЪ И ВОЛНОСТЕМЪ ВОЙСКОВЫМЪ ВРЕДИТЕЛЬНОГО, И ОТЧИЗНѢ НЕ ПОЛЕЗНОГО УСМОТРЕНО БЫЛО ВЪ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОМЪ ГЕТМАНУ, ТЕДЫ ТАЯ ЖЪ СТАРШИНА ЕНЕРАЛНАЯ, ПОЛКОВНИКИ И ЕНЕРАЛНЫИ СОВѢТНИКИ МОЦНЫ БУДУТЪ ВОЛНЫМИ ГОЛОСАМИ ЧИ ТО, ПРИВАТНЕ, ЧИЛИ КОГДА НУЖНАЯ

ИЗВѢЩАТЬ НИКАКИХЪ
НАИПАЧЕ

ОБЩЕМОУ ДАБЫ ДѢЙСТВИТЕЛЬНѢЙШАЯ
СОВѢТАХЪ

ДОВѢРЕННОСТЬ

ПРЕДАННОСТЬ ГЛАВНО-НАЧАЛЬСТВУЮЩЕМОУ
СОБЛЮДЕНИЕ ЛИБО
ПО ОБРАЗЦУ АПРОБОВАННОЙ УЧИНИТИ
НЕСОВМѢСТНОГО

ТОГДА
ВЛАСТНЫ
ИЛИ ЛИБО

висвітлити, не приховуючи від них жодної кореспонденції листовної, передусім закордонної та такої, що може цілості Вітчизни та добру громадському шкодити. А щоби була дієвою в таємних та публічних радах обопільна між Ясновельможним Гетьманом і Генеральною Старшиною, полковниками та генеральними радниками довіра, повинен буде кожний з них при посіданні свого уряду на вірність Вітчизні, на відданість своєму Регіментареві, на дотримання повинностей своїх, які коли-небудь до посади їх належатимуть, виконати формальну присягу шляхом публічно здійсненої клятви. А якщо би щось супротивне та несумісне з правами та вольностями, шкідливе та Вітчизні некорисне було би помічено у діях Ясновельможного Гетьмана, тоді, та ж Генеральна Старшина, полковники й генеральні радники повноважені будуть вільними голосами чи приватно або, коли потреба

1806

и не отпущенная потреба укажет
 публичне? на губу это вельможности
вытпоритки, и о нарушене права
 и полкостпей отпущенных этомна-
тиса безъ указаня и наименшого
предсуденя высокого рейменттарского
Юнору; о якихъ вытпоры не мѣстѣ
ясне вельможный Гетманъ урадо
ся, и поместы сикитки, отпущен-
разрощенная исправитки спара-
пиметса. Особитѣ Енералныи со-
дѣтничии косяи зъ нихъ, пѣ сло-
емъ полку, зъ которого на губу-
пцо изберетса, сикенѣ будетса со-
проутне зъ паноу полкостнико
Юродовичъ постертѣтати порядко,
 и онѣ общимъ соудѣномъ этра-
пяти, застанопляетса за притчи
 и пхрестки людскіе. А яко Енерал-
ная старшина, полкостничии, и Ене-
ралныи соудѣтничии потинны бу-
дутса ясне вельможного Гетмана
въ должномъ мѣстѣ пожитаніи,
нахеритный ему вырадо Ю-
нору, и вѣрно отдадатки послу-
шенство, пачѣ и ясне вельможному
Гетману взаимне шанопатки онѣхъ,
 и за потариство и не за слѣзѣ

неотпущенная

соудѣтчи

отпущенныхъ

предсуденія

востановленія

отпущенія

для соудѣтанія

защита въ оубахъ

нахеритный

пожитанія

Арх. 12 зв.

И НЕ ОТВОЛОЧНАЯ ПОТРЕБА УКАЖЕТ ПУБЛИЧНЕ ? НА РАДѢ ЕГО ВЕЛМОЖНОСТИ ВЫГОВОРТИ, И О НАРУШЕНЬЕ ПРАВЪ И ВОЛНОСТЕЙ ОТЧИСТЫХЪ УПОМИНАТИСЯ БЕЗЪ УБЛИЖЕНЬЯ И НАИМЕНШОГО ПОВРЕЖДЕНИЯ ВЫСОКОГО РЕИМЕНТАРСКОГО ГОНОРУ; О ЯКІЕ ВЫГОВОРЫ НЕ МѢТЬ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ УРАЖАТИСЯ, И ПОМСТЫ ЧИНТИ, ОВШЕМЪ РАЗВРАЩЕННАЯ ИСПРАВИТИ СТАРАТИМЕТСЯ. ОСОБЛИВЕ ЕНЕРАЛЬНЫИ СОВѢТНИКИ КОЖДЫЙ ЗЪ НИХЪ, ВЪ СВОЕМЪ ПОЛКУ, ЗЪ КОТОРОГО НА РАДЕЦТВО ИЗБЕРЕТСЯ, СИЛЕНЪ БУДЕТЪ СОВОКУПНЕ ЗЪ ПАНОМЪ ПОЛКОВНИКОМ ГОРОДОВЫМЪ ПОСТЕРѢГАТИ ПОРЯДКОВ, И ОНЫЕ ОБЩИМЪ СОВѢТОМЪ УПРАВЛЯТИ, ЗАСТАНОВЛЯЮЧИСЯ ЗА КРИВДЫ И ТЯЖЕСТИ ЛЮДСКІЕ. А ЯКО ЕНЕРАЛЬНАЯ СТАРШИНА, ПОЛКОВНИКИ, И ЕНЕРАЛЬНЫИ СОВѢТНИКИ ПОВИННЫ БУДУТЪ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОГО ГЕТМАНА ВЪ ДОЛЖНОМЪ МѢТИ ПОЧИТАНИИ, НАЛЕЖИТЫЙ ЕМУ ВЫРАЖАТИ ГОНОРЪ, И ВѢРНОЕ ОТДАВАТИ ПОСЛУШЕНСТВО, ТАКЪ И ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОМУ ГЕТМАНУ ВЗАЕМНЕ ШАНОВАТИ ОНЫХЪ, И ЗА ТОВАРИСТВО И НЕ ЗА СЛУГЪ

НЕ ОТЛОГАЕМАЯ
СОВѢТЪ
ОТЕЧЕСТВЕННЫХЪ
ПРЕДОСУЖДЕНИЯ
ЧЕСТИ ИМѢЕТЪ
ОТМЩЕНИЯ
ПАЧЕ

ДЛЯ СОВѢТОВАНИЯ

ЗАЩИЩАЯ ВЪ ОБИДАХЪ

НАДЛЕЖАЩІЙ ЧЕСТЬ

ПОЧИТАТИ

невідкладна та необхідна виникне, то й публічно на раді Його Вельможності висловити і про порушення прав та вольностей вітчизняних наголошувати без осудження та найменшої образи високої регіментарської честі. На ті висловлювання ясновельможний Гетьман не має обржатися та помсти чинити, але недоладності виправити намагатися. Особливо ж генеральні радники, кожний у своєму полку, в якому на радника обраний, владний буде разом із паном полковником городовим пильнувати за порядком, а також інші мають загальною радою управляти, заступаючись за кривди і тягарі людські. Оскільки Генеральна Старшина, полковники та генеральні радники повинні будуть до Ясновельможного Гетьмана відповідну повагу мати, належні йому почесні та вірний послух виказувати, то і Ясновельможний Гетьман має взаємно шанувати їх за товариство, а не за слуг

В

и предстоятелей работных над-
лежитъ конспекти, кеттине
древн ихъ мысли для пониженя
особа до публичного, кеттисского
и поносного предъ собой стояня
отроща того что поттима укажетъ

наогно

3.

Если бы кто изъ Енеральныхъ особъ
Полковничествъ, Енеральныхъ сапът-
ничествъ, знатного попариства, и
иныхъ вѣствъ войсковыхъ урядни-
ковъ, надъ то и самой герни, си
то Юнона Бетманский держала
образити, ели пб иномъ яномъ
дѣлѣ проинити? предъ пакотныхъ
проступцовъ самъ Ясне велкоде-
ный Бетманъ, трипачною своею
полкотою, и владоро не мѣстемъ
каратти, лезъ на сѣбъ войсковый
Енеральный пакотъ страны, ели то
Крихинахнотъ ели не преминахнотъ
попикенѣ бздѣтѣ здати, а котто-
раго який не лицендъный и не
лицеорителъный падетъ де-
претъ пактій долденъ псясѣ
проступный понестти.

дате или

тесте

покоити либо

потда

преступничествъ

лиценснѣ властнѣ

наказаннѣ ко

дѣло или

либо

личнѣ бздѣтѣ пакт

тодорѣ

И.

Тѣмъ Енеральныи особамъ устатисне

всегда

И ПРЕДСТОЯТЕЛЕЙ РАБОТНЫХ НАДЛЕЖИТЬ КОНСЕРВОВАТИ, НЕ ПРИНУЖДАЮЧИ ИХЪ УМЫСЛАНЕ ДЛЯ ПОНИЖЕНЬЯ ОСОБЪ ДО ПУБЛИЧНОГО, НЕ ПРИЛИЧНОГО И ПОНОСНОГО ПРЕДЪ СОБОЮ СТОЯНЬЯ ОПРОЧЪ ТОГО ГДѢ ПОТРЕБА УКАЖЕТЪ.

3.

ЕСЛИ БЫ ХТО ЗЪ ЕНЕРАЛНЫХЪ ОСОБЪ ПОЛКОВНИКОВЪ, ЕНЕРАЛНЫХЪ СОВѢТНИКОВЪ, ЗНАЧНОГО ТОВАРИСТВА, И ИННЫХЪ ВСѢХЪ ВОЙСКОВЫХЪ УРЯДНИКОВЪ, НАДЪ ТО И САМОЙ ЧЕРНИ, ЧИ ТО ГОНОРЪ ГЕТМАНСКІЙ ДЕРЗНУЛЪ ОБРАЗИТИ, ЧИЛИ ВЪ ИНШОМЪ ЯКОМЪ ДѢЛѢ ПРОВИНИТИ? ТЕДЫ ТАКОВЫХЪ ПРОСТУПЦОВЪ САМЪ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ, ПРИВАТНОЮ СВОЕЮ ПОМСТОЮ, И ВЛАДЗОЮ НЕ МѢТЬ КАРАТИ, ЛЕЧЪ НА СУДЪ ВОЙСКОВЫЙ ЕНЕРАЛНЫЙ ТАКОВУЮ СПРАВУ, ЧИ ТО КРИМИНАЛНУЮ ЧИЛИ НЕ КРИМИНАЛНУЮ ПОВИНЕНЪ БУДЕТЪ ЗДАТИ, У КОТОРАГО ЯКІЙ НЕ ЛИЦЕМЪРНЫЙ И НЕ ЛИЦЕЗРИТЕЛЬНЫЙ ПАДЕТЪ ДЕКРЕТЪ ТАКІЙ ДОЛЖЕНЪ ВСЯКЪ ПРОСТУПНЫЙ ПОНЕСТИ.

И.

ТЪЕЖ ЕНЕРАЛНЫИ ОСОБЫ УСТАВИЧНЕ

НАРОЧНО

ДАЖЕ

ИЛИ ЧЕСТЬ

ПОНОСИТЬ ЛИБО

ТОГДА ПРЕСТУПНИ-

КОВЪ МЩЕНИЕМЪ ВЛАС-

ТІЮ НАКАЗЫВАТЬ НО

ДѢЛО ИЛИ ЛИБО

УЧИНЕНЪ БУДЕТЪ

ПРИГОВОРЪ

ВСЕГДА

та робочих помічників мати, не змушуючи навмисно для приниження персон своїх до приселюдного, непристойного та лайливого перед собою вистоювання, окрім випадків, коли потреба на те вкаже.

VII.

Якщо би хтось із генеральних осіб, полковників, генеральних радників, значного товариства чи інших військових урядників, а особливо з черні, честь гетьманську спробував образити чи в якійсь іншій справі провинитися, тоді таких злочинців Ясновельможний Гетьман сам приватною своєю помстою та владою не має права карати, але до Генерального військового суду цю справу чи кримінальну, чи не кримінальну повинен буде подати. І яким би лицемірним та облудним не здавався вирок, його кожен винуватий повинен прийняти.

VIII.

Ті ж генеральні особи, що по службі

1306

при войсѣ Гетманскою резидувіе), предмаиціе
 Псякіе страти войскоуе якіе до
 сіею сину и попинности будучи
 нахрести, мѣтѣе яне вельможномъ
 Гетману доносити, и деклараци
 отпирати, а не слухи припачки
 домоти, потворе до радныхъ стралъ, иницихъ дѣлѣ
 докладѣ и дѣлѣ войскоуыхъ не
 попинны и интересоватися, и пош-
 лонѣ наименшихъ пѣ интересахъ
 войскоуыхъ отпиратити.

⊖

Понега предъ сичѣ пѣ войско
 Запорожскою пседа бѣпак под-
 скарвѣ Енералныи, потворе скарговъ
 войскоуыхъ, мѣлнцани и псякии
 до скарго войскоуото нахрестии
триходки, и попинностями за-
пѣдочаки, и оними за вѣдомомъ
 Гетманскими шафоваки; пседа гасторхвали по
 и петрѣе пачапнѣ порядокѣ от-
щии до запорогомъ устанопляется,
 и непримѣнно увагоняется, авѣ
 за уполненемъ дѣствѣ божѣ отпек-
зни нашой въ Ярма Москоуского
упатом Гетманскою и срѣполоеніемъ
общимъ, бѣлѣ обраннѣ подскарвѣи

дѣлѣотѣвѣ нека

Арх. 133в

ПРИ БОКУ ГЕТМАНСКОМЪ РЕЗИДУЮЧІЕ ВСЯКІЕ СПРАВЫ
 ВОЙСКОВЫЕ ЯКІЕ ДО ЧІЕГО ЧИНУ И ПОВИННОСТИ БУДУТЬ
 НАЛЕЖАТИ, МЪЮТЬ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОМУ ГЕТМАНУ ДОНО-
 СИТИ, И ДЕКЛЯРАЦІИ ОТБИРАТИ, А НЕ СЛУГИ ПРИВАТНЫИ
 ДОМОВЫИ, КОТОРЫЕ ДО ЖАДНЫХЪ СПРАВЪ ДОКЛАДОВЪ
 И ДѢЛЪ ВОЙСКОВЫХЪ НЕ ПОВИННЫ ИНТЕРЕССОВА-
 ТИСЯ, И ПОСЫЛОКЪ НАЙМЕНШИХЪ ВЪ ИНТЕРЕССАХЪ
 ВОЙСКОВЫХЪ ОТПРАВОВАТИ.

Є.

ПОНЕВА ЖЪ ПРЕДЪ СИМЪ ВЪ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМЪ ВСЕГ-
 ДА БЫВАЛИ ПОДСКАРБІИ ЕНЕРАЛНЫИ, КОТОРЫИ СКАРБОМЪ
 ВОЙСКОВЫМЪ, МЛЫНАМИ И ВСЯКИМИ ДО СКАРБУ ВОЙ-
 СКОВОГО НАЛЕЖАЧИМИ ПРИХОДАМИ, И ПОВИННОСТЯМИ
 ЗАВѢДОВАЛИ, И ОНЫМИ ЗА ВѢДОМОМЪ ГЕТМАНСКИМЪ
ШАФОВАЛИ; ТЕДЫ И ТЕПЕРЬ ТАКОВЫЙ ПОРЯДОКЪ ОБЩИМЪ
 ДОГОВОРОМЪ УСТАНОВЛЯЕТСЯ, И НЕПРЕМѢННО УЗАКО-
 НЯЕТСЯ, АБЫ ЗА УВОЛНЕНЬЕМЪ ДАСТЬ БОГЪ ОТЧИЗНЫ
 НАШОЙ ЗЪ ЯРМА МОСКОВСКАГО УВАГОЮ ГЕТМАНСКОЮ
 И СОИЗВОЛЕНІЕМЪ ОБЩИМЪ, БЫЛЪ ОБРАНЫЙ ПОДСКАРБІЙ

ПРЕБЫВАЮЩІЕ

НИКАКИХЪ ДѢЛЪ

ПОНЕЖЕ

МЕЛЬНИЦАМИ

РАСПОРЯЖАЛИ ТО

ДАБЫ

ОТЪ ИГА

при особі гетьманській перебувають, про всі державні справи, які до їх чину та повинностей належать, повинні Ясновельможному Гетьману доповідати і декларації одержувати, а не слуги приватні хатні, котрі жодними справами, донесеннями, справами військовими не повинні цікавитися і втручань найменших в інтереси державні здійснювати.

ІХ.

Оскільки раніше у Війську Запорозькому завжди були Генеральні підскарбії, які військовим скарбом, млинами і різними прибутками і повинностями до скарбниці військової завідували та ними з відома Гетьмана розпоряджалися, то і тепер такий порядок загальним договором встановлюється і неодмінно узаконюється, щоб після звільнення, дасть Бог, Вітчизни нашої з ярма московського, увагою гетьманською та загальним рішенням був обраний Генеральний

14

Енералный, гекштейн знаменый и за-
 служеный, магистры и благословен-
ный, попечитель бы скаге войскопых
пч споемъ дворгъ мѣлч, мынаши
и пѣшими приходами войскопых
зоступахъ, и еще на попеченъ
тѣхленю войскопю а не на спой
пристапнню за пѣдомомъ Тетман-
ский оборогач. Самъ засъ Яснѣ
вельможный Тетманъ до скаге вой-
скопото и до приходахъ до оного
накелдаихъ не мѣстѣ накелдаити,
и на спой персональный пожитокъ
употребляти, допомощствую ся спо-
ими оборогачи, и приходами на
булахъ и на особу его Тетманский
накелдаихи: яко по индустроу,
полкомъ Бадяциимъ, сопчнѣ Шет-
тактискомъ, добрами погепатискии
и обохонскими и иными интра-
пачи Яснѣ заспна ухпалены и
постпаноплены на урядѣ Тетман-
ский, болше засъ Яснѣ вельможный
Тетманъ магистростей и добрч
войскопыхъ не мѣстѣ самодластнко
себѣ приплащати, и иными
мѣтѣ пѣ войскю Ваторофскомъ

исключительный

мѣтѣ

употреблять се

пожизненно

двѣднати

доходами

засредены

се

териспорты

мѣтѣ

ЕНЕРАЛНЫЙ, ЧЕЛОВѢКЪ ЗНАЧНЫЙ И ЗАСЛУЖОНЫЙ,
 МАЕТНЫЙ И БЛАГОСОВѢСТНЫЙ, КОТОРЫЙ БЫ СКАРБЪ
 ВОЙСКОВЫЙ ВЪ СВОЕМЪ ДОЗОРѢ МѢЛЪ, МЛЫНАМИ И ВСЯ-
 КИМИ ПРИХОДАМИ ВОЙСКОВЫМИ ЗАВѢДОВАЛЪ, И ОНЫЕ НА
 ПОТРЕБУ ПУБЛИЧНУЮ ВОЙСКОВУЮ А НЕ НА СВОЮ ПРИВАТ-
 НУЮ ЗА ВѢДОМОМЪ ГЕТМАНСКИМЪ ОБОРОЧАЛЪ. САМЪ ЗАСЪ
 ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ ДО СКАРБУ ВОЙСКОВОГО И ДО
 ПРИХОДОВЪ ДО ОНОГО НАЛЕЖАЧИХЪ НЕ МѢТЪ НАЛЕЖА-
 ТИ, И НА СВОЙ ПЕРСОНАЛНЫЙ ПОЖИТОКЪ УПОТРЕБЛЯТИ,
 ДОВОЛЬСТВУЮЧИСЯ СВОИМИ ОБОРОКАМИ, И ПРИХОДА-
 МИ НА БУЛАВУ И НА ОСОБУ ЕГО ГЕТМАНСКУЮ НАЛЕЖАЧИ-
 МИ: ЯКО ТО ИНДУКТОЮ, ПОЛКОМЪ ГАДЯЦКИМЪ, СОТНЕЮ
 ШЕПТАКУВСКОЮ, ДОБРАМИ ПОЧЕПОВСКИМИ И ОБОЛОН-
 СКИМИ И ИНШИМИ ИНТРАТАМИ ЯКІЕ ЗДАВНА УХВАЛЕНЫ
 И ПОСТАНОВЛЕНЫ НА УРЯДЪ ГЕТМАНСКІЙ, БОЛЬШЪ ЗАСЪ
 ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ МАЕТНОСТЕЙ И ДОБРЪ
 ВОЙСКОВЫХЪ НЕ МѢТЪ САМОВАЛСТНО СЕБѢ ПРИВЛАЩАТИ,
 И ИНШИМЪ МНѢЙ ВЪ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМЪ

ИМУЩЕСТВЕННЫЙ
 ИМѢЛЪ

УПОТРЕБЛЯЛЪ ЖЕ

ПОШЛИНОЮ
 ДЕРЕВНЯМИ
 ДОХОДАМИ УЧРЕЖДЕ-
 НЫ ЖЕ

ПРИСВОЯТЬ
 МЕНѢ

підскарбій – людина значна, заслужена, маєтна та добросовісна, яка б скарб військовий під своїм наглядом мала, млинами та усілякими прибутками державними завідувала, і їх на потребу громадську та військову, а не на приватну, з гетьманського відома вживала. Сам же Ясновельможний Гетьман до скарбу військового і до йому належних прибутків не повинен мати стосунку та на свій персональний пожиток вживати, задовольняючись своїми оброками та прибутками на булаву та на особу його гетьманську наданими, як-то: індуктою, зборами з полку Гадяцького, сотні Шептаківської, маєтками почепівськими й оболонськими та іншими інтратами*, які здавна ухвалені та затверджені на уряд гетьманський. Більше ж державних маєтностей та угідь Ясновельможний Гетьман не має права самовільно собі привласнювати та іншим, менш заслуженим у Війську Запорозькому,

* Інтрата – прибуток з оренди нерухомого майна.

Шиб

заслуженымъ, а найбарствѣ Терницкѣ,
попамѣ, вдѣламъ бездѣтныиъ, уряд-
ничомъ постолитыиъ, и войскачѣ
мѣстныиъ, слугамъ своимъ Гетман-
скимъ и особамъ припавшимъ для
рестепитовъ якихъ не получивъ не
роздавати.

А не пылко до боя Гетманскаго
Подскарбѣи Енералнѣи по присяжнѣи
для дозору Снаре Войскачю мѣстѣ
кобраттися, и тѣ резиденцѣ Гет-
манская сплещитися, тамъ зоста-
пати, десѣ и тѣ козломъ полку
для Подскарбѣи тамъ по присяж-
нѣи, хадѣ знаменѣи и касетнѣи
общю полковника Епархиѣи
Войскачю и постолитю тѣ тѣ
тѣ знайдаттися, потомѣи
тѣ о полковнѣи и Юродовнѣи
приходахъ и постолитѣхъ пото-
рахъ знахи, онѣ тѣ спосибъ застѣ
допанѣи и шафунѣи мѣстѣ и коз-
дотю гои пограхунонѣи за себѣ си-
ники, якии полковнѣи подскарбѣи
мѣстѣи решитѣ до Енералнотю под-
скарбѣю должнѣи бѣдѣтѣ тѣ спосибѣ
полкахъ о належачихъ до снаре
Войскачю приходахъ знатти

накпачѣ

разного вѣдѣнѣи

кибѣи

НО

постановленѣи

на корунтѣхъ

общественнѣи

бѣдомѣстѣхъ

распоряженѣи

бѣдѣ мѣстѣхъ

мѣстѣ

Арх. 143в.

ЗАСЛУЖОНЫМЪ, А НАЙБАРЗЪЙ ЧЕРНЦЯМЪ, ПОПАМЪ,
ВДОВАМЪ БЕЗДѢТНЫМЪ, УРЯДНИКОМЪ ПОСПОЛИТЫМЪ,
И ВОЙСКОВЫМЪ МѢЛКИМЪ, СЛУГАМЪ СВОИМЪ ГЕТМАН-
СКИМЪ И ОСОБАМЪ ПРИВАТНЫМЪ ДЛЯ РЕСПЕКТОВЪ ЯКИХЪ
ЖЕ КОЛВЕКЪ НЕ РОЗДАВАТИ.

А НЕ ТЫЛЬКО ДО БОКУ ГЕТМАНСКАГО ПОДСКАРБІЙ
ЕНЕРАЛНЫЙ ПО ПРИСЯЖНЫЙ ДЛЯ ДОЗОРУ СКАРБУ ВОЙСКО-
ВОГО МѢТЬ ИЗБИРАТИСЯ, И ГДѢ РЕЗИДЕНЦІЯ ГЕТМАНСКАЯ
УТВЕРДИТСЯ, ТАМЪ ЗОСТАВАТИ, ЛЕЧЬ И ВЪ КОЖДОМЪ ПОЛКУ
ДВА ПОДСКАРБІИ ТАКЖЕ ПО ПРИСЯЖНЫИ, ЛЮДЕ ЗНАЧНЫ
И МАЕТНЫИ ОБЩОЮ ПОЛКОВНИКА СТАРШИНЫ ВОЙСКО-
ВОЙ И ПОСПОЛИТОЙ УХВАЛОЮ ПОВИННЫ ЗНАЙДОВАТИСЯ,
КОТОРЫЙ БЫ О ПОЛКОВЫХЪ И ГОРОДОВЫХЪ ПРИХОДАХЪ
И ПОСПОЛИТЫХЪ ПОБОРАХЪ ЗНАЛИ, ОНЫЕ ВЪ СВОЕМЪ
ЗАВѢДОВАНЫЮ И ШАФУНКУ МѢЛИ И КОЖДОГО РОКУ
ПОРАХУНОКЪ ЗЪ СЕБЕ ЧИНИЛИ, ЯКІЕ ПОЛКОВЫЕ ПОД-
СКАРБІИ МѢЮЧИ РЕЛЯЦІЮ ДО ЕНЕРАЛНОГО ПОДСКАРБЕГО
ДОЛЖНЫ БУДУТЬ ВЪ СВОИХЪ ПОЛКАХЪ О НАЛЕЖАЧИХЪ ДО
СКАРБУ ВОЙСКОВОГО ПРИХОДАХЪ ЗНАТИ

НАИПАЧЕ
РАЗНОГО ЗВАНІЯ

НИ БУДЬ

НО

ПОСТАНОВЛЕНІЕМЪ
НАХОДИТСЯ
ОБЩЕСТВЕННЫХЪ
ВѢДОМСТВѢ РАСПО-
РЯЖЕНІИ ГОДА ЩЕТЪ
ИМѢЯ

а особливо ченцям, попам, бездітним вдовам, дрібним громадським і військовим урядникам, слугам своїм гетьманським та приватним персонам для якихось респектів ніколи не роздавати.

Не тільки при Гетьмані Генеральний підскарбій, після присяги своєї для пильнування за скарбом військовим має обиратися і залишатися там, де утвердиться резиденція гетьманська, але і в кожному полку два підскарбії, так само після присяги, люди значні та багаті загальною полковника, старшини військової та громади ухвалою повинні призначатися, які б про полкові і міські прибутки та громадські податки були обізнані, їх у своєму нагляді та розпорядженні мали і кожного року рахунок чинили. Полкові підскарбії, маючи реляцію до Генерального підскарбія, повинні будуть у своїх полках про належні до скарбу військового прибутки знати,

онѣ отъѣзды и до рѣчи Експериментального
Подсудка отъѣзды, танаше Пол-
ковники Заслуженныя танаше ин-
тересоваться до скаръцать полко-
вныя контентуары сполни три-
ходами и добрами на урядъ полко-
вныя нахарами.

1.

Ако псалыхъ пч отъѣзды затто
розиномъ порядкомъ, по должности
урядъ своего мѣста Ясно вѣдомыя
Бетманъ постеретаки, танаше най-
барыи полковникъ бдѣтъ и напрос-
тимо и неусѣтно мѣсти око,
рѣчи людѣ бойскацкыя и посто-
литскыя вытѣрныя не снхилися
псалестки, налоги, упрежденя
и здрѣста, для копированъ они
остановились рѣчи сполн обы-
или въ проси итки затранк-
ныя танаша спокойнѣйшаго
летайшаго и палыскнѣйшаго шт-
копи себѣ помещаня. Затимъ
обы танаше полковники, Сопники,
Аппаня и псалые бойскацкыя и
постолитыя зрѣчки не варилися
танаша и работнзнь сполн
трипалтныя Ботодарскыя

15

ре

Допослѣдствъ

наипаче

трипалтныя

дѣлы Благотоуваня

молитвы

утишеня

внѣшнѣя

тросъ иностранныхъ

вѣдѣнйя

бытоднѣйшаго исканя

рѣчи псалы

дѣлы

разного состоянйя

болѣшнйя работы

ОНЫЕ ОТБИРАТИ И ДО РУКЪ ЕНЕРАЛНОГО ПОДСКАРБЕ-
ГО ОТДАВАТИ, ПАНОВЕ ПОЛКОВНИКИ ЗАСЪ НЕПОВИННЫ
ТАКЖЕ ИНТЕРЕСОВАТИСЯ ДО СКАРБЦОВЪ ПОЛКОВЫХЪ
КОНТЕНТУЮЧИСЯ СВОИМИ ПРИХОДАМИ И ДОБРАМИ НА
УРЯДЪ ПОЛКОВНИЧІЙ НАЛЕЖАЧИМИ.

I.

ЯКО ВСЯКИХЪ ВЪ ОТЧИЗНѢ ЗАПОРОЖСКОМЪ ПОРЯДКОВЪ,
ПО ДОЛЖНОСТИ УРЯДУ СВОЕГО МѢТЪ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ
ГЕТМАНЪ ПОСТЕРЕГАТИ, ТАКЪ НАЙБАРЗѢЙ ПОВИНЕНЪ
БУДЕТЬ И НА ТОЕ ПИЛНОЕ И НЕ УСЫПНОЕ МѢТИ ОКО, ЖЕБЫ
ЛЮДЕМЪ ВОЙСКОВЫМЪ И ПОСПОЛИТЫМЪ ЗБЫТЕЧНЫЕ НЕ
ЧИНИЛИСЯ ТЯЖЕСТИ, НАЛОГИ, УТЕМЕНЖЕНЯ И ЗДЫРСТВА,
ДЛЯ КОТОРЫХЪ ОНИ ОСТАНОВИВШИ ЖИЛИЩА СВОИ
ОБЫКЛИ ВЪ ПРОЧКУ ИТИ І ВЪ ЗАГРАНИЧНЫХЪ ПАНСТВАХЪ
СПОКОЙНѢШАГО ЛЕГЧАЙШОГО И ПОМЫСЛНѢЙШОГО
ШУКАТИ СЕБѢ ПОМЕШКАНЬЯ. ЗАЧИМЪ АБЫ ПАНОВЕ ПОЛ-
КОВНИКИ, СОТНИКИ, АТАМАНЬЯ И ВСЯКІЕ ВОЙСКОВЫЕ
И ПОСПОЛИТЫЕ УРЯДНИКИ НЕ ВАЖИЛИСЯ ПАНЩИЗНѢ
И РАБОТИЗНѢ СВОИХЪ ПРИВАТНЫХЪ ГОСПОДАРСКИХЪ

ЖЕ

ДОВОЛСТВУЯСЯ

НАИПАЧЕ

ПРИЛѢЖНОЕ ДАБЫ
ВСЯКАГО ЗВАНІЯ ИЗ-
ЛИШНІЯ УГНѢТЕНІЯ
ВЫНУЖДЕНІЯ
ПРОЧЪ ИНОСТРАННЫХЪ
ВЛАДѢНІЯХЪ ВЫГОД-
НѢЙШОГО ИСКАТЬ
ЖИТЕЛЬСТВА ПОЧЕМУ
ДАБЫ РАЗНОГО СО-
СТОЯНІЯ БОЯРЩИНЪ
РАБОТЬ.

збирати та до рук Генерального підскарбія здавати. Пани полковники ж не повинні також
цікавитися скарбцями полковими, контентуючись* своїми прибутками та маєтностями, що на
уряд їх полковничий наданими.

X.

Оскільки всякого у Вітчизні Запорозькій ладу за посадою своєю Ясновельможний Гетьман
має наглядати, то особливо пильне й неусипне повинен око мати, щоби людям військовим
і посполитим збиткові не чинилися тягарі, податки, пригнічення та здирства, через які вони,
залишивши житло своє, звикли геть іти й у закордонних державах спокійнішого, легшого та
вигіднішого собі прихистку шукати. Для цього, щоб панове полковники, сотники, отамани
із усіма військовими та посполитими урядниками не наважувались панщину та відробітки на
своїх приватних господарствах

* Контентуватися – уживати, споживати, задовольнятися.

Ковачами и Постолиными людьми
 пшми якие аки на уряд их не
 нахедатъ, аки под их персона-
 лной дерзавою зостаатъ, отъ-
 пати, до пощеня стѣны, збирани
 за полъ пашень, и Басеня Бребель
тришати, въ одимани и Ктаи
номъ итхеню Кструкто насиля
 синити, за леда якимъ пшны зо всемъ
худобъ ледагой и рэхомой обна-
рати, ремесничатъ бесплатсене
 до дѣл стоихъ дрожныхъ три-
неполятти, и Ковачатъ до посило
тришатиныхъ защитати, пошине
бздеть пшото якне вельможный Бет-
манъ владзою своею позбраняти,
того и самъ на добрыи иншимъ
подружныхъ сеть примадъ, итъеть
высперетаттися и не синитти. А
Понепреду пшакне на людей бѣд-
ныхъ пшарести, упшисии и здыг-
ста похадатъ найбаротъи отъ
властолюбныхъ наиттнетъ, шотто
рши не фундуютися на заслутахъ
споихъ, а пшарнук несытпою по-
ракипостпир для тришатиного
спого пошитти урядатъ войско-
пныхъ и пшолохитныхъ пшелшатъ

перешли
пшотинъ
пшину дати оттитти
насилтденной
капшисит
иттвнн доншмой
пшотпшрелат
власпир
подшнени пшиситъ
пшонир
иттвннн вышшисит
наипак
пшодитшисит
сшая
сшностит
сшностит
сшностит

КОЗАКАМИ И ПОСПОЛИТЫМИ ЛЮДМИ ТЫМИ ЯКІЕ АНИ НА УРЯДЪ ИХЪ НЕ НАЛЕЖАТЪ, АНИ ПОДЪ ИХЪ ПЕРСОНАЛНОЮ ДЕРЖАВОЮ ЗОСТАЮТЪ, ОТБУВАТИ, ДО КОШЕНЬЯ СЪНЪ, ЗБИРАНЬЯ ЗЪ ПОЛЬ ПАШЕНЪ, И ГАЧЕНЯ ГРЕБЕЛЬ ПРИМУШАТИ, ВЪ ОДІЙМАНЮ И КГВАЛНОМЪ КУПЛЕНЮ КГРУНТОВЪ НАСИЛІЯ ЧИНИТИ, ЗА ЛЕДА ЯКУЮ ВИНУ ЗО ВСЕЙ ХУДОБЫ ЛЕЖАЧОЙ И РУХОМОЙ ОБНАЖАТИ, ремесниковъ безплатежне до дѣлъ своихъ домашнихъ приневоляти, и козаковъ до посылокъ частныхъ ЗАЖИВАТИ, повиненъ будетъ того ясне велможный гетманъ ВЛАДЗОЮ своею возбраняти, чого и самъ на добрый и инымъ ПОДРУЧНЫМЪ себѣ ПРИКЛАДЪ, мѣетъ выстерегатися и не чинити. А ПОНЕВАЖЪ всякіе на людей бѣдныхъ тяжести, УТЫСКИ и ЗДЫРСТВА походятъ НАЙБАРЗЪЙ отъ властолюбныхъ НАКУПНЕВЪ, которые не фундаючися на заслугахъ своихъ, а ПРАГНУЧИ не сытою ПОЖАДЛИВОСТЮ для частного своего пожитку урядовъ войсковыхъ и ПОСПОЛИТЫХЪ прелщаютъ

ПРОСТЫМИ

ПЛОТИНЪ ПРИНУЖДАТЬ
ОТНЯТИ НАСИЛЬСТ-
ВЕННОМЪ МАЛЪЙШУЮ
ИМѢНІЯ ДВИЖИМОЙ

УПОТРЕБЛЯТЬ
ВЛАСТЮ

ПОДЧИНЕННЫМ ПРИ-
МѢРЪ ПОНЕЖЕ
УТѢСНЕНІЯ ВЫНУЖДЕ-
НІЯ НАИПАЧЕ ПОДКУП-
ЩИКОВЪ ЖЕЛАЯ
ЖАДНОСТЮ
РАЗНОЧИНЧЕСКИХЪ

силами козаків та посполитих, які ані до урядів їх, ані до безпосереднього їх підданства не належать, відбувати, примушувати до косіння сіна, збирання з полів урожаю та гатіння гребель, відіймати та силою змушувати ґрунти продавати і за ледве якусь провину рухоме та нерухоме майно відбирати, ремісників безоплатно до справ своїх домашніх приневолювати і козаків до розсилки приватної уживати. Усе це повинен Ясновельможний Гетьман владою своєю забороняти і сам того, у добрий приклад іншим підлеглим, має застерігатись і не чинити. А через те, що різні на людей бідних тягарі, утиски та здирства чинять найбільше владолюбні хабарники, які не на заслугах своїх засновуються, а від ненаситної пожадливості прагнуть урядів військових і посполитих для приватного свого збагачення. Вони спокушають

сердце Гетманское Корруцями,
 и оними вспыскаются, без пол-
 ного избранія наѣ слышности
 и трато по на зряди полков-
никис, по на ишис власти. Пре-
по всесонесне постпанашяется,
оты ясне вельможный Гетманки
судники хотя бы наибольшими
 не подается дѣтнами и рестеи-
тнами ни пома за корруцїя зря-
дотѣ полковничихъ и ишисихъ
бойскапыхъ и постполитныхъ нагалѣ
 не шугалѣ, и насилно на оние ни-
што не настанотилѣ, лещ псеуда
ялѣ бойскапые пашѣ и постполитные
зрядники лѣтѣтѣ быти полными
голосами; особинне засѣ полковничихъ
обирани, а по избранїю владзю
Гетманской по пшегидпани; од-
накѣ пашапыхъ зрядничатѣ Елси-
ци не без пома Гетманской
отпратопаптыся пашинны. Просѣ
трато должны бздѣтѣ и полковничихъ
захопати, и не постпанашяти
без полного избранїя цѣлой сот-
ни, Сотничатѣ и ишисихъ зря-
ничатѣ для корруцїи и яшисхъ сѣ-
колпекѣ рестеитатѣ, а для зря-

податіи

постпанашяется

просѣ

нишисихъ хотя

лещяся

общественныхъ

ко

се

власти

сохранят

нибздѣ

СЕРДЦЕ ГЕТМАНСКОЕ КОРРУПЦІЯМИ, И ОНЫМИ
 ВТЫСКАЮТСЯ, БЕЗЪ ПОЛНОГО ИЗБРАНІЯ НАДЪ СЛУШНОСТЬ
 И ПРАВО ТО НА УРЯДЫ ПОЛКОВНИЧІЕ, ТО НА ИНШІЕ ВЛАС-
 ТИ. ПРЕТО ВСЕКОНЕЧНЕ ПОСТАНОВЛЯЕТСЯ, АБЫ ЯСНЕ
 ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ ЖАДНЫМИ ХОЧЪ БЫ НАИБОЛЬ-
 ШИМИ НЕ УВОДЯЧИСЯ ДАТКАМИ И РЕСПЕКТАМИ НИ КОМУ
 ЗА КОРРУПЦІИ УРЯДОВЪ ПОЛКОВНИЧИХЪ И ИНШИХЪ
 ВОЙСКОВЫХЪ И ПОСПОЛИТЫХЪ НАЧАЛСТВ НЕ ВРУЧАЛЪ,
 И НАСИЛНО НА ОНЫЕ НИКОГО НЕ НАСТАНОВЛЯЛЪ, ДЕЧЪ
 ВСЕГДА ЯКЪ ВОЙСКОВЫЕ ТАКЪ И ПОСПОЛИТЫЕ УРЯДНИКИ
 МЪЮТЪ БЫТИ ВОЛНЫМИ ГОЛОСАМИ; ОСОБЛИВЕ ЗАСЪ ПОЛ-
 КОВНИКИ ОБИРАНЫ, А ПО ИЗБРАНІЮ ВЛАДЗОЮ ГЕТМАН-
 СКОЮ ПОТВЕРЖИВАНЫ; ОДНАКЪ ТАКОВЫХЪ УРЯДНИКОВЪ
 ЕЛЕКЦІИ НЕ БЕЗЪ ВОЛИ ГЕТМАНСКОЙ ОТПРАВОВАТИСЯ
 ПОВИННЫ. ТОЕЖЪ ПРАВО ДОЛЖНЫ БУДУТЪ И ПОЛКОВНИКИ
ЗАХОВАТИ И НЕ ПОСТАНОВЛЯТИ БЕЗЪ ВОЛНОГО ИЗБРАНІЯ
 ЦѢЛОЙ СОТНИ, СОТНИКОВЪ И ИНШИХЪ УРЯДНИКОВЪ ДЛЯ
 КОРРУПЦІЙ И ЯКИХЪ ЖЕ КОЛВЕКЪ РЕСПЕКТОВЪ, А ДЛЯ УРАЗЪ

ПОДКУПАМИ
 ПРОТИВЪ СПРАВЕДЛИ-
 ВОСТИ
 ПОЧЕМУ
 НИКАКИМИ ХОТЯ
 ЛЬСТЯСЬ

 ОБЩЕСТВЕННЫХЪ
 НО

 ЖЕ
 ВЛАСТІЮ

 СОХРАНЯТЬ

 НИ БУДЬ

серце гетьманське корупціями, якими проникають без повного обрання та проти справедливості і закону чи то на уряди полковничі, чи то на інші посади. А тому доконечно постановляється, щоби Ясновельможний Гетьман, жодними, хоч би й найбільшими, подарунками та респектами не спокушаючись, нікому за хабарі урядів ні полковничих, ні інших військових чи посполитих не давав і насильно на уряд нікого не ставив. Завжди, як військові так і посполиті урядники мають обиратись вільними голосами, особливо полковницькі, а по обранню владою гетьманською підтвержені. Однак елекції таких урядників повинні проводитись не без волі гетьманської. Такого ж закону повинні будуть і полковники дотримуватись і не допускати без вільного обрання цілої сотні сотників та інших посадовців через корупції та якісь респекти. А через образи

1605

споихъ придатныхъ не платили
платъ же отъ града отстано-
плати.

аі.

Вдоль Козаки и осиротѣлыя
Козацкіе дѣти, дѣти Козацкіе,
и дѣти безъ вытѣности самыхъ
Козаковъ, когда въ походахъ, або
на яхлхъ же полковъ службахъ
войсковыхъ знай, плати мѣся,
дѣти до Пяскихъ Постолиныхъ
платности не были платаны,
и Саматанемъ дано въ обя-
заны дотопорено и постановлено.

или

дѣти

платности

обязаны

ві.

Не меншая Горади Украинскихъ
и отъ нихъ дѣтся тяжесть, же
иногда села до нихъ для отъзданя
всехъ постолитыхъ платности
налегася подъ родовыхъ дѣлцовъ
дворянскихъ и служивыхъ въ Посессию
поотходки, дѣтели зася ихъ пос-
политые въ нахождение остав-
шихся, мѣсятъ безъ родной фолки
тѣмъ самыя дѣтати тяжела, -
яко съ помощію отпортневыхъ
и дрѣшыхъ селъ на себѣ носки.
За симъ за установленіемъ отъ военного

или

же постолитыхъ

тѣмъ самыя дѣтати

тѣмъ самыя
тѣмъ самыя

по темъ

Арх. 16 за

СВОИХЪ ПРИВАТНЫХЪ НЕ ПОВИННЫ ТАКЪ ЖЕ ОТЪ УРАДОВЪ
ОТСТАНОВЛЯТИ.

АІ.

ВДОВЫ КОЗАЧКИ И ОСИРОТѢЛЫЕ КОЗАЦКІЕ ДѢТИ, ДВОРЫ
КОЗАЦКІЕ И ЖОНЫ БЕЗЪ БЫТНОСТИ САМЫХЪ КОЗАКОВЪ,
КОГДА ВЪ ПОХОДАХЪ, АЛБО НА ЯКИХЪ ЖЕ КОЛВЕКЪ
СЛУЖБАХЪ ВОЙСКОВЫХЪ ЗНАЙДОВАТИМУТСЯ, ЖЕБЫ
ДО ВСЯКИХЪ ПОСПОЛИТЫХЪ ПОВИННОСТЕЙ НЕ БЫЛИ
ПОТЯГАНЫ, И ВЫМАГАНЬЕМЪ ДАТКОВЪ ОБТЯЖЕВАНЫ ДОГО-
ВОРЕНО И ПОСТАНОВЛЕНО.

ИЛИ
ДАБЫ
ПОНУЖДАЕМЪ
ОБРЕМЕНЯЕМЫ

ВІ.

НЕ МЕНШАЯ ГОРОДАМЪ УКРАИНСКИМЪ И ОТТОЛЬ ДѢТСЯ
ТЯЖЕСТЬ, ЖЕ МНОГІЕ СЕЛА ДО НИХЪ ДЛЯ ОТБУВАНЬЯ
ВСЯКИХЪ ПОСПОЛИТЫХЪ ПОВИННОСТЕЙ НАЛЕЖАЧІЕ ПОДЪ
РОЖНЫХЪ ДЕРЖАВЦОВЪ ДУХОВНЫХЪ И СВѢЦКИХЪ ВЪ ПОС-
СЕСІЮ ПООТХОДИЛИ, ЖИТЕЛИ ЗАСЪ ИХЪ ПОСПОЛИТЫЕ
ВЪ МАЛОЛЮДСТВИИ ОСТАВШЕСЯ, МУСЯТЪ БЕЗЪ ЖАДНОЙ
ФОЛГИ ТІЕ ЖЪ САМЫЕ ДВИГАТИ ТЯЖАРЫ, ЯКІЕ ЗЪ ПОМОЩІЮ
ОТТОРГНЕННЫХЪ И ОДОЙШЛЫХЪ СЕЛЪ НА СЕБѢ НОСИЛИ.
ЗА ЧИМЪ ЗА УСПОКОЕНІЕМЪ ОТЪ ВОЕННОГО

ЧТО

ЖЕ ПРОСТОЛЮДИМЫ
ПРИНУЖДЕНЫ ВСЯ-
КОЙ ОБЛЕГЧЕНІЯ
ТЯГОСТИ
ПО ЧЕМУ

свої приватні не повинні також від урядів відставляти.

ХІ.

Вдови-козачки й осиротілі діти козацькі, двори козацькі й жінки в час відсутності козаків,
які в походах або яких-небудь службах військових перебувають, щоб до всяких громадських
повинностей не притягалися і сплатою податків не обтяжувалися – так погоджено та ухвалено.

ХІІ.

Не менший містам українським обтяження і відтого тягар діється, що багато сіл, які раніше їм
для виконання громадських робіт належали, до різних державців духовних та світських у при-
ватну посессію* повідходили. Жителі посполиті міст у малолюдстві залишилися, то мають
тепер без жодного полег-

17

Мятрезу отпечены, и за упокоением
 дай боре оной отъ подданства -
 Московскаго, Егералная мѣтець быти
 установаена среди избранныхъ на
 пое Комисарадь рещивя шествъ маест-
 ностей падь дегрещани зоставшихъ,
 и до пяти Егералной при Тетмань
 рады, подана, на которой разсудится,
 и постановится кому Тодне, намест-
 а кому не наместитъ войсковые добра
 и маестности дегрещати, и якие по-
 шинности и посяженства поддан-
 сие мѣтецца дегрещани отъ пое-
 поства отдрати. Птавь тперъ
 и отптомъ людямъ збогимъ постоли-
 тымъ множається пажесте, се
 многие Ковани людей достатныхъ
 постолиныхъ пь подустеди себя
 приимати, охраняютъ оныхъ отъ
 обшлыхъ имъ пошинностей, изъ об-
 щей пжтлости городовой и селской
 спятарихся, а итци маестные
 защищаются по дикперсалами
 Тетманскими, по протпещиенъ Полю-
 шниковъ и Сопнищювъ зхияются
 отъ дштаня столныхъ ппярарь
 постолиныхъ, и не хотятъ быти
 помощники пь отбзданю оныхъ
 людей збогимъ. Претпо Ясне великодушнй

и мѣтець
 на разсудение
 сего
 пристойно
 простого народа
 птавь
 простого состоянія
 что
 пжтлости
 относящихся богатые
 дикперсали
 зхияются
 обшчихъ пжтостей
 понесени
 по всему

МЯТЕЖУ ОТЧИЗНЫ, И ЗА УВОЛНЕНЕМЪ ДАЙ БОЖЕ ОНОЙ ОТЪ ПОДДАНСТВА – МОСКОВСКАГО, ЕНЕРАЛНАЯ МЪЕТЬ БЫТИ УСТАНОВЛЕНА ЧЕРЕЗЪ ИЗБРАННЫХЪ НА ТОЕ КОМИСАРОВЪ РЕВИЗИЯ ВСѢХЪ МАЕТНОСТЕЙ ПОДЪ ДЕРЖАВЦАМИ ЗОСТАЮЧИХЪ, И ДО УВАГИ ЕНЕРАЛНОЙ ПРИ ГЕТМАНУ РАДЫ, ПОДАНА, НА КОТОРОЙ РАЗСУДИТСЯ, И ПОСТАНОВИТСЯ КОМУ ГОДНЕ, НАЛЕЖИТ, А КОМУ НЕ НАЛЕЖИТЬ ВОЙСКОВЫЕ ДОБРА И МАЕТНОСТИ ДЕРЖАТИ, И ЯКІЕ ПОВИННОСТИ И ПОСЛУШЕНСТВА ПОДДАНСКІЕ МЪЮТСЯ ДЕРЖАВЦАМЪ ОТЪ ПОСПОЛСТВА ОДАВАТИ ТАКЪ ТЕЖЪ И ОТТОЛЬ ЛЮДЕМЪ УБОГИМЪ ПОСПОЛИТЫМЪ УМНОЖАЕТСЯ ТЯЖЕСТЬ, ЖЕ МНОГІЕ КОЗАКИ ЛЮДЕЙ ДОСТАТНЫХЪ ПОСПОЛИТЫХЪ ВЪ ПОДСУСѢДКИ СЕБѢ ПРИМУЮЧИ, ОХОРОНЯЮТЪ ОНЫХЪ ОТЪ ОБЫКЛЫХЪ ИМЪ ПОВИННОСТЕЙ, КУ ОБЩЕЙ ТЯГЛОСТИ ГОРОВОЙ И СЕЛСКОЙ СТЫГАЮЧИХСЯ, А КУПЦЫ МАЕТНЫЕ ЗАЩИЩАЮЧИСЯ ТО УНИВЕРСАЛАМИ ГЕТМАНСКІМИ, ТО ПРОТЕКЦІЮ ПОЛКОВНИЧОЮ И СОТНИЦКОЮ УХИЛЯЮТСЯ ОТЪ ДВИГАНЯ СПОДНЫХЪ ТЯЖАРОВЪ ПОСПОЛИТЫХЪ, И НЕ ХОТЯТЪ БЫТИ ПОМОЩНЫМИ ВЪ ОТБУВАНЬЮ ОНЫХЪ ЛЮДЕМЪ УБОГИМЪ. ПРЕТО ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ

ИМБЕТЬ

НА РАЗСУЖДЕНІЕ

СОВѢТА

ПРИСТОЙНО

ПРОСТАГО НАРОДА

ТАКЖЕ ПРОСТАГО СО-
СТОЯНІЯ ЧТО

ТЯГОСТИ

ОТНОСЯЩИХСЯ БОГА-
ТЫЕ УКАЗАМИ

УКЛОНЯЮТСЯ

ОБЩИХЪ ТЯГОСТЕЙ

ПОНЕСЕНІИ

ПО ЧЕМУ

наша Вітчизна від смуту воєнної і після звільнення її, дай Боже, від підданства московського, має бути обраними для того комісарами Генеральна ревізія всіх маєтностей, які у володінні можновладців знаходяться проведена і до Генеральної Ради, що при Гетьманові, подана. На ній розсудиться і буде вирішено, кому гідно належить, а кому не належить військовій угодді та маєтності тримати та які повинності і послухенства підданські мають можновладцям поспільством віддаватися. Так само людям простим бідним від того тягарі примножуються, що багато козаків, людей простих зі статками у підсусідки до себе приймаючи, оберігають їх від належних їм повинностей, які до загальних міських та сільських тягостей стягаються. А купці маєтні, захищаючись то гетьманськими універсалами, то протекцією полковничою і сотничою, ухиляються від відбування спільних повинностей громадських і не хочуть допомагати відбувати їх людям бідним. Через те Ясновельможний

176

Тетманъ универсалии спокимъ при-
пернати не захочаютьъ праць подсу-
стѣннѣ достатныхъ Козацкихъ
яновитцевъ до посполитыхъ папик-
ностей и заборонити оныхъ протен-
цій.

Гі.

Городъ столесный Кієвъ и иные
Украинскіе города въ мансгратами
спокимъ по пствѣхъ працѣхъ и трици-
лехъ слѣшне наданныхъ не порушико
себѣ захватани были, папаторъ сего
аипта Слещіалното постановляется
и потверженіе оныхъ спого касъ
Тетманской власти поручается.

Ді.

Се посполитыхъ людей предъ
сего на Украинѣ набѣды и под-
падъ, а Козакамъ протодниестра
наибольшіе приносили пѣрестти,
черезъ потпоме людѣ до крайнего
въ худобахъ спокимъ приходили —
зниченя. Пѣрды пѣтеръ абы пѣше
подпадъ и протодниестра по пѣ
были отпѣтлены, и ни хтѣо въ пѣ-
ретъраючихъ радкой ни тѣ под-
падъ братъ, напоєвъ, норматъ,
и датковѣ наименшихъ пѣнататки
отпѣвъ не паѣтся, хитѣ хтѣо пѣ
публикныхъ дѣлехъ и тѣо —

~~трицилехъ~~
~~не захочають~~

возбранити

законно

дабы сохранены силы
издирательного

касъ

илѣвнѣхъ

нищеты пѣтого раки

нищетою

рабатъ

Арх. 17 зв.

ГЕТМАНЪ УНИВЕРСАЛАМИ СВОИМИ ПРИВЕРНУТИ НЕ
ЗАНЕХАЕТЪ ТАКЪ ПОДСУСЪДКОВЪ ДОСТАТНЫХЪ КОЗАЦКИХЪ
ЯКО И КУПЦЕВЪ ДО ПОСПОЛИТЫХЪ ПОВИННОСТЕЙ
И ЗАБОРОНИТИ ОНЫХЪ ПРОТЕКЦІЙ.

ГІ.

ГОРОДЪ СТОЛЕЧНЫЙ КІЕВЪ И ИННЫЕ УКРАИНСКІЕ
ГОРОДЫ ЗЪ МАИСТРАТАМИ СВОИМИ ВО ВСѢХЪ ПРАВАХЪ
И ПРИВИЛЕЯХЪ СЛУШНЕ НАДАНЫХЪ НЕ ПОРУШИМО ЖЕБЫ
ЗАХОВАНЫ БЫЛИ, ПОВАГОЮ СЕГО АКТУ ЕЛЕКЦІАЛЬНОГО ПО-
СТАНОВЛЯЕТСЯ И ПОТВЕРЖЕНІЕ ОНЫХЪ СВОЕГО ЧАСУ ГЕТ-
МАНСКОЙ ВЛАСТИ ПОРУЧАЕТСЯ.

ДІ.

ЖЕ ПОСПОЛИТЫМЪ ЛЮДЕМЪ ПРЕЖДЕ СЕГО НА УКРАИНѢ
НАБЗДЫ И ПОДВОДЫ, А КОЗАКАМЪ ПРОВОДНИЧЕСТВА
НАЙБОЛЬШЪ ПРИНОСИЛИ ТЯЖЕСТИ, ЧЕРЕЗЪ КОТОРЫЕ ЛЮДЕ
ДО КРАЙНЕГО ВЪ ХУДОБАХЪ СВОИХЪ ПРИХОДИЛИ – ЗНИЩЕ-
НЬЯ. ТЕДЫ ТЕПЕРЬ АБЫ ТЫЕ ПОДВОДЫ И ПРОВОДНИЧЕСТВА
ВОВСЯ БЫЛИ ОТСТАВЛЕНЫ, И НИ ХТО ЗЪ ПЕРЕБЪЗЖАЮЧИХЪ
ЖАДНОЙ НИ ГДЕ ПОДВОДЫ БРАТЬ, НАПОЕВЪ, КОРМОВЪ,
И ДАТКОВЪ НАЙМЕНШИХЪ ВЫМАГАТИ ОТНЮДЪ НЕ ВАЖИЛСЯ,
ХИБА ХТО ВЪ ПУБЛИЧНЫХЪ ДѢЛЕХЪ И ТО –

ПРИНУДИТЬ
НЕ УПУСТИТЬ

ВОЗБРАНИТЬ

ЗАКОННО ДАБЫ
СОХРАНЕНЫ СИЛОЮ
ИЗБИРАТЕЛЬНОГО

КОЛЬ

ИМѢНІЯХЪ НИЩЕТЫ
ТОГО РАДИ

НИКАКОЙ

РАЗВѢ

Гетьман універсалами своїми повинен змусити не занегаювати так підсусідками багатими
козацькими, як і купцями, громадські повинності й заборонити їхню протекцію.

XIII.

Столичне місто Київ та інші українські міста з магістратами своїми і з усіма правами та приві-
леями, законно їм наданими, повинні непорушно бути збережені. Вагою цього акту елекціаль-
ного ухвалюється і Гетьману на подальше підтвердження доручається.

XIV.

Для простих людей перед цим в Україні утримування проїжджих та надавання їм підвод, а для
козаків – провідництво найбільші тягарі приносили, через що деякі люди до краю у бідності
своїй доходили – до зубожіння. То тепер, щоб надавання підвод та провідництво повністю
були відставлені і ніхто з переїжджих ніде жодної підводи брати, напоїв, харчів та іншої що-
найменшої данини вимагати не наважувався б, хіба як хтось у справах громадських буде, як то –

18

за подорожной Ясней великого
 Гетмана взыскать тыхати, что и по
 без родных поклоных дроповъ
 подподъ пошло дапи, сколько
 въ подорожной взыскать написано.
 Особите стои родные особы вой-
 скомые и ихъ слуги, пашоу и
 слуги Ясней великого Гетмана
 за тридцатными делами а не вой-
 скомыми перетворены подподъ
 кормовъ, напоевъ, поклоновъ, и
 трапезничковъ отпугать не вымотати,
 бо черезъ тою Юродати разореніе
 а хрдеиъ бѣдныиъ знищеніе на-
 носится, леи всякий особа великий,
 мѣлкий и наймѣлкий за тридцат-
 ными стои деломъ а не покло-
 нымъ безъ подорожной реименттар-
сий перетворены дроповъ взыскать
 стои трашемъ псуда по Юродатъ
 и селахъ сустентационисъ, подподъ
 и трапезничковъ не вымотати, и
 усилоче ни когда не брати.

Еі.

Ре аренда для траты гокаток-
компании и седькамъ и для ич-
 шихъ расходовъ войсковыхъ уста-
 навленные, за тяресты постолитору

взыскать

нишанисъ

нишаниса

но

Жапонара и Блашцаго

садратанъ себя

помере Боловой

обшестивити

Арх. 18

ЗА ПОДОРОЖНОЮ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОГО ГЕТМАНА БУДЕТЬ
 ЪХАТИ, ТО И ТОМУ БЕЗЪ ЖАДНЫХЪ ПОКЛОННЫХЪ ДАТКОВЪ
 ПОДВОДЪ ТОЛЬКО ДАТИ, СКОЛЬКО ВЪ ПОДОРОЖНОЙ
 БУДЕТЬ НАПИСАНО. ОСОБЛИВЕ ЧТО БЫ ЖАДНЫЕ ОСОБЫ
 ВОЙСКОВЫЕ И ИХЪ СЛУГИ, ТАКОЖЪ И СЛУГИ ЯСНЕ ВЕЛ-
 МОЖНОГО ГЕТМАНА ЗА ПРИВАТНЫМИ ДѢЛАМИ А НЕ
 ВОЙСКОВЫМИ ПЕРЕѢЗЖАЮЧІЕ ПОДВОДЪ, КОРМОВЪ,
 НАПОЕВЪ, ПОКЛОНОВЪ, И ПРОВОДНИКОВЪ ОТНЮДЪ НЕ
 ВЫМОГАЛИ, БО ЧЕРЕЗЪ ТОЕ ГОРОВОДИ РАЗОРЕНИЕ А ЛЮДЕМЪ
 БѢДНЫМЪ ЗНИЩЕНИЕ НАНОСИТСЯ, ЛЕЧЪ ВСЯКІЙ ОСО-
 БА ВЕЛИКІЙ, МѢЛКІЙ И НАЙМѢЛШІЙ ЗА ПРИВАТНЫМЪ
 СВОИМЪ ДѢЛОМЪ А НЕ ВОЙСКОВЫМЪ БЕЗЪ ПОДОРОЖ-
 НОЙ РЕИМЕНТАРСКОЙ ПЕРЕѢЗЖАЮЧІЙ ДОЛЖЕНЪ БУДЕТЬ
 СВОИМЪ ГРОШЕМЪ ВСЮДА ПО ГОРОДАХЪ И СЕЛАХЪ
СУСТЕНТОВАТИСЯ, ПОДВОДЪ И ПРОВОДНИКОВЪ НЕ
 ВЫМАГАТИ, И УСИЛОВНЕ НИКОГДА НЕ БРАТИ.

ЕІ.

ЖЕ АРЕНДЫ ДЛЯ ПЛАТЫ РОКОВОЙ КОМПАНИИ
 И СЕРДЮКАМЪ И ДЛЯ ИНШИХЪ РОСХОДОВЪ ВОЙСКОВЫХЪ
 УСТАНОВЛЕННЫЕ, ЗА ТЯЖЕСТЬ ПОСПОЛИТУЮ

ВСЯКИХЪ

НИКАКІЕ

НИЩЕТА НО

ГЛАВНОНАЧАЛЬСТВУ-
ЮЩАГО

СОДЕРЖАТЬ СЕБЯ

ПОНЕЖЕ ГОДОВОЙ

ОБЩЕСТВЕННУЮ

за подорожною від Ясновельможного пана Гетьмана, але й тоді жодної поклінної данини,
 лише підводи дати, скільки в подорожній буде написано. Особливо ж, щоб жодні військові чи
 їхні слуги, як і слуги Ясновельможного Гетьмана, у приватних, а не військових справах пере-
 їджаючи, підвод, харчів, напоїв, поклонів та провідництва далєбі не вимагати, бо через це
 містам розорення, а народу бідному знищення чиняться. Кожна особа велика, дрібна чи най-
 менша, у приватній своїй справі, а не військовій, без регіментарської подорожньої переїджа-
 ючи, повинна своїм коштом усюди у містах та селах суспенговатися*, а підвод та провідників
 не вимагати, і насильно ніколи не брати.

XV.

Оскільки оренди для річної сплати компанійцям та сердюкам, а також для інших військових
 видатків встановлені як громадський тягар

* Суспенговатися – обходитися власними силами.

1905

отъ востъхъ обычайскехъ малороссій-
скихъ войскопытъ и постолитыхъ,
паше и станція компантиская
и Сердцкая за трикроссть и паш-
ренс и постолства проситается.
Третто якъ аренды паше и помяну-
тая станція подинна быти от-
спашена и песма знесена. От-
колы засъ сареч войскопыт упа-
мый на отъпане и задопостпо-
пане пехныхъ пехныхъ войско-
пытъ ре росходатъ, респотрадатки
и постпанашитися, и якъ много по-
сионскы войны ясне векмоуши
Бетманъ мѣстѣ муды платныхъ
компани и пѣхотинцевъ три-
бои споемъ на услугахъ войско-
пытъ дерзати, о помѣ на век-
галкой радѣ общая бѣдетъ паша
и постпанашене.

разнаго зданія

отпашоуе

по по из

жикеторена

ре

потрашитель

содѣтѣ расходѣнїе

Si.

Састопротис муде уботис во-
платъ и састарѣатся, ре паше
индириташ и ихъ фантоси, яко
и састѣзѣ армаменты, многисъ
сикятѣ не ошлме и несиленны
имъ здыстпа, за потпосыни
этого не возможно селоуе

ра шоттѣ это
сборщитѣ пошени

во дсе

Арх. 18 зв.

ОТЪ ВСѢХЪ ОБЫВАТЕЛЕЙ МАЛОРОССІЙСКИХЪ ВОЙСКОВЫХЪ И ПОСПОЛИТЫХЪ, ТАКЖЕ И СТАНЦІЯ КОМПАНІЙСКАЯ И СЕРДЮЦКАЯ ЗА ПРИКРОСТЬ И УТЯЖЕНЬЕ У ПОСПОЛСТВА ПОЧИТАЕТСЯ. ПРЕТО ЯКЪ АРЕНДЫ ТАКЪ И ПОМЯНУТАЯ СТАНЦІЯ ПОВИННА БЫТИ ОТСТАВЛЕНА И ВЕСЬМА ЗНЕСЕНА. ОТКОЛЬ ЗАСЪ СКАРБЪ ВОЙСКОВЫЙ УПАЛЫЙ НА ОТБУВАНЬЕ И УДОВОЛЬСТВОВАНИЕ ВСЯКИХЪ ПУБЛИЧНЫХЪ ВОЙСКОВЫХЪ ЖЕ РОСХОДОВ, РЕСТАВРОВАТИСЯ И ПОСТАНОВИТИСЯ, И ЯКЪ МНОГО ПОСКОНЧЕНЬЮ ВОЙНЫ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ МѢЕТЪ ЛЮДЕЙ ПЛАТНЫХЪ КОМПАНИИ И ПѢХОТИНЦЕВЪ ПРИ БОКУ СВОЕМЪ НА УСЛУГАХЪ ВОЙСКОВЫХЪ ДЕРЖАТИ, О ТОМЪ НА ЕНЕРАЛНОЙ РАДѢ ОБЩАЯ БУДЕТЪ УВАГА И ПОСТАНОВЛЕНЬЕ.

SI.

ЧАСТОКРОТНЕ ЛЮДЕ УБОГІЕ ВОПЛЯТЪ И УСКАРЖАЮТСЯ, ЖЕ ТАКЪ ИНДУКТАРЫ И ИХЪ ФАКТОРЫ, ЯКО И ВЫѢЗЖІЕ ЯРМАРКОВЫЕ, МНОГІЕ ЧИНЯТЪ НЕ ОБЫКЛЫЕ И НЕСЧИСЛЕННЫЕ ИМЪ ЗДЫРСТВА, ЗА КОТОРЫМИ ЗГОЛА НЕ ВОЗМОЖНО ЧЕЛОВѢКУ

РАЗНОГО ЗВАНІЯ

ОТЯГОЩЕНІЕ

ПО ТОМУ

УНИЧТОЖЕНА ЖЕ

ПОПРАВИТЬСЯ

СОВѢТЪ

РАЗСУЖДЕНІЯ

ЖАЛУЮТСЯ

ЧТО СБОРЩИКИ ПОШЛИНЪ

ВОВСЕ

від усіх обивателів малоросійських військових та простолюдинів, то утримання також і постоїв сердюків та компанійців за прикрість та обтяження в суспільстві вважається. А тому як оренди, так і постої згадані повинні бути зупинені і зовсім відмінені. Відколи ж скарб військовий, бідний для відбування і задоволення усяких публічних та військових витрат, відновиться й установиться, тоді скільки по закінченню війни Ясновельможний Гетьман має платних компанійців і піхотинців при своєму боці на службі військовій тримати, про те Генеральної Ради загальна буде думка і постанова.

XVI.

Часто люди бідні ламентують і скаржаться, що індуктари* та їхні фактори**, а також об'їждчики ярмаркові багато незвичних та численних здирств чинять, через які взагалі неможливо людині

* Индуктор (або екзактор) – головний збирач державних податків.

** Фактор («фактори индукторські») – податковий чиновник, штатний працівник у индуктора.

УБОГОМУ СПОБАНЕ НА ЯРМАГОИЧ ПО-
 ЯЩИТСЯ, МАЛОЙ ЯКОИ РЪСКИ ДЯ
 ПОПАРТЯ УБОЗСТВА СПОЕТО ПРАДАТИ,
 А ИБО НА ДОМОШНУ ПОПРЕБУ И ПИЩУ
 БЕЗ ПЛАЩЕН ЯРМАГОИЧОК, А НЕ
 ДАИ БОРЕ ПЪ ВИКЪ ЯКОУ ХОЩЕ МАЛЪ
 ПОПАСТИСЯ, ПКО ВЪ НОЩЕ ДР ТОЛАЧУ
 ОТПЪ ВЪСТЪЗАНУХЪ ЯРМАГОИЧЪ ОБО-
 ДАННОМУ БЪЩИ ПРИИДЕТСЯ. ЗАГИБ
 АЧЪ ИНДЪИТАРИ И ИХЪ ФАКТОРИ
 ОТПЪ ПЪШЪ ПЪШЕНО ПОПАРАТИ,
 И ПРАКОШЕ ВИСАЮЩИ, СПЕИТИ И
 ИНДЪИТАРИ ДО СКАРЪ БОЙСКОПОТО
 ОТПЪИРАИ, ЯКОЕ БЪДЪЩЕ ВЪИРАЧЕН
 ПЪ ИКЪЩЕИТАХЪ, НИ СОТО КИШНЕГО
 ОТПЪ ИЩЕЩЕ НЕ ПЪИМАТАРИ, И
 ЛЪДЕНЪ БЪДЪЩИИ УТОТИИЪ НАЙ-
 МЕНШОГО ЗЪИРСТВА НЕ СКИЯИ. ПРА-
 СЕ И ВЪСТЪЗАНЕ ЯРМАГОИЧЕ, АЧЪ
 ПОИЩНОСТЕ ЯРМАГОИЧОУ Ч КОО
 НАЛЕЩЕЩЕ А НЕ Ч ЛЪДЕИ УБОГИХЪ
 ВЪ МАЛОУ ПРАДАЧЕУ ДОКАТОУ А ИБО
 ДЯ ИЩЕЩЕ СОГО НА ДОМОШНУ
 ПОПРЕБУ НА ЯРМАГОИЧЪ ПРИИШЕЩЕ,
 ВЪИРАИ, СЪРАЩЕ РАДНИХЪ НЕ ПЪИ-
 ИО КРИМИНАЛНИХЪ АЛЕ И ПОПРАДЕННИХЪ
 НЕ СЪДИИ, И НЕ ОБЫКОТО ЗЪИРСТВА
 ЛЪДЕНЪ И БОРОДНИ НЕ СКИИИ, ПКО
 ПРАФЪИТИ ВЪ ПКО БЪДЪЩЕ

9
 вещи
 облегчения
 к. и.
 котта
 прогос
 дабы
 пошени за пшеницы
 и подобные пшеницы
 выношения
 дабы
 и к.
 дабы нищакъ
 но обшновеникъ

УБОГОМУ СВОБОДНЕ НА ЯРМАРОКЪ ПОЯВИТСЯ, МАЛОЙ ЯКОЙ РЪЧИ ДЛЯ ПОДПАРТЪЯ УБОЗСТВА СВОЕГО ПРОДАТИ, АЛБО НА ДОМОВУЮ ПОТРЕБУ КУПѢТИ БЕЗЪ ПЛАТЕЖИ ЯРМАРКОВОЙ, А НЕ ДАЙ БОЖЕ ВЪ ВИНУ ЯКУЮ ХОЧЬ МАЛУЮ ПОПАСТИСЯ, ТО ЗЪ НОГЪ ДО ГОЛОВЫ ОТЪ ВЫБЪЗЖИХЪ ЯРМАРКОВЫХЪ ОБОДРАННОМУ БЫТИ ПРИЙДЕТСЯ. ЗА ЧИМЪ АБЫ ИНДУКТАРЫ И ИХЪ ФАКТОРЫ ОТЪ ТЫХЪ ТЫЛЬКО ТОВАРОВЪ, И ТАКОВЫЕ ЕКСАКЦІИ, ЕВЕКТЫ И ИНДУТКЫ ДО СКАРБУ ВОЙСКОВОГО ОТБИРАЛИ, ЯКІЕ БУДУТЬ ВЫРАЖЕНЫ ВЪ ИНТЕРЦИГАХЪ, НИ ЧОГО ЛИШНЕГО ОТЪ КУПЦЕВЪ НЕ ВЫМАГАЮЧИ, И ЛЮДЕМЪ БѢДНЫМЪ УБОГИМЪ НАЙМЕНШОГО ЗДЫРСТВА НЕ ЧИНЯЧИ. ТАК ЖЕ И ВЫБЪЗЖІЕ ЯРМАРКОВЫЕ, АБЫ ПОВИННОСТЬ ЯРМАРКОВУЮ У КОГО НАЛЕЖИТЬ А НЕ У ЛЮДЕЙ УБОГИХЪ ЗЪ МАЛОЮ ПРОДАЖЕЮ ДОМОВОЮ АЛБО ДЛЯ КУПЛЕНЯ ЧОГО НА ДОМОВУЮ ПОТРЕБУ НА ЯРМАРОКЪ ПРИБЫЛЫХЪ, ВЫБИРАЛИ, СПРАВЪ ЖАДНЫХЪ НЕ ТЫЛКО КРИМИНАЛНЫХЪ АЛЕ И ПОТОЧНЫХЪ НЕ СУДИЛИ, И НЕ ОБЫКЛОГО ЗДЫРСТВА ЛЮДЕМЪ И ГОРОДОВИ НЕ ЧИНИЛИ, ПО ТРАФЛЯТИ ВЪ ТОЕ БУДЕТЬ

ВЕЩИ ОБЛЕГЧЕНІЯ
ИЛИ
ХОТЯ

ПО ЧЕМУ
ДАБЫ
ПОШЛИНЫ
ЗА ВЫВОЗИМЫЕ
И ВВОЗИМЫЕ ТОВАРЫ

ВЫНУЖДЕНІЯ
ДАБЫ
ИЛИ

ДБЛЬ НИКАКИХЪ
НО ОБЫКНОВЕННЫХЪ

бідній на ярмарок з'явиться, мало яку річ для полегшення бідності своєї та для домашніх потреб купити без ярмаркової плати. А не дай Боже, хоч у яку малу провину втрапити, то з ніг до голови від об'їждчиків ярмаркових обідраним бути доведеться. А тому, щоб індуктари та їхні фактори тільки з тих товарів і такі екзакції*, евекти** та індукти*** до скарбу державного відбирали, які будуть виражені в інтерцигах****, нічого зайвого від купців не вимагаючи і людям бідним найменшого здирства не чинячи. Так само й об'їждчики ярмаркові, щоб повинність у кого належить, а не у людей убогих з малою продажею домашньою або закупівлею чого для потреб домашніх на ярмарок прибулих збирали, справ жодних, не тільки кримінальних, а й поточних не судили, і звичного здирства людям і містам не чинили. А потрафляти***** цьому буде

* Екзакції (Екзакції) – збір податку до скарбниці.

** Евекти – мито за вивезення товарів.

*** Индукта – мито за ввезення товарів.

**** Интерциги – майновий контракт, або угода.

***** Потрафляти – робити (діяти) згідно з певними вимогами.

1906

яне великодушный Гетманъ своимъ
 благоразумнымъ радениемъ и вла-
 зор, которого и псть двъ отперзеть
 не строенія премудрому истрапленію,
 прапа и полности войскаше, не
 торгошникомъ захаданію и обоганте-
 дотопомъ зась сик и постановленія
 сиртесномъ исполненію поругаются,
 яне это великодушствъ не пылко
 подписомъ роши споси хезь и фор-
 малноу присягоу, и трипеснейска
 тесати войскашой исполкь пот-
 педити. а присяга пая пажь а
 двъ себѣ мѣстѣ.

Я Фикитъ Оршикъ напоизбран-
 ный войска Затворского Гетманъ
 присягаю Госпаду Богу двъ процѣ
 спятной скатиному на ппай: хезь
 бдѣги полными Жолосами по дап-
 никъ прапанъ и отынкапеніямъ
 войскашымъ за исполненіемъ на
 Яснѣйшого Королевского Вели-
 кества Шведского Протектора
 Нашего отъ Енералной Стасашины
 и отъ всего войска Затворского
 ппай при боку Его Королевского
 Великества, и а дѣтѣра на низѣ

Власію

храненію

дѣйствительномъ

но

сего

Арх. 193а

ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫЙ ГЕТМАНЪ СВОИМЪ БЛАГОРАЗУМНЫМЪ РАДѢНІЕМЪ И ВЛАДЗОЮ, КОТОРОГО И ВСѢ ВЪ ОТЧИЗНѢ НЕ СТРОЕНИЯ ПРЕМУДРОМУ ИСПРАВЛЕНІЮ, ПРАВА И ВОЛНОСТИ ВОЙСКОВЫЕ, НЕ ПОРУШИМОМУ ЗАХОВАНЬЮ И ОБОРОНѢ – ДОГОВОРЫ ЗАСЪ СИИ И ПОСТАНОВЛЕНЬЯ СКУТЕЧНОМУ ИСПОЛНЕНІЮ ПОРУЧАЮТСЯ, ЯКІЕ ЕГО ВЕЛМОЖНОСТЬ НЕ ТЫЛЬКО ПОДПИСОМЪ РУКИ СВОЕЙ ЛЕЧЪ И ФОРМАЛНОЮ ПРИСЯГОЮ, И ПРИТЕСНЕНЬЕМЪ ПЕЧАТИ ВОЙСКОВОЙ ИЗВОЛИЛЪ ПОТВЕРДИТИ. А ПРИСЯГА ТАЯ ТАКЪ СЯ ВЪ СЕБѢ МѢТЕТЬ.

ВЛАСТІЮ
ХРАНЕНІЮ
ЖЕ ДѢЙСТВИТЕЛЬНОМ

НО

Я ФИЛИППЪ ОРИКЪ НОВОИЗБРАННЫЙ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКАГО ГЕТМАН ПРИСЯГАЮ ГОСПОДУ БОГУ ВЪ ТРОИЦѢ СВЯТОЙ СЛАВИМОМУ НА ТОМЪ: ИЖЪ БУДУЧИ ВОЛНЫМИ ГОЛОСАМИ ПО ДАВНИМЪ ПРАВАМЪ И ОБЫКНОВЕНІЯМЪ ВОЙСКОВЫМЪ ЗА ИЗВОЛЕНІЕМЪ НАЯСНѢЙШОГО КОРОЛЕВСКОГО ВЕЛИЧЕСТВА ШВЕДСКОГО ПРОТЕКТОРА НАШЕГО ОТЪ ГЕНЕРАЛНОЙ СТАРШИНЫ И ОТЪ ВСЕГО ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО ТУТЪ ПРИ БОКУ ЕГО КОРОЛЕВСКОГО ВЕЛИЧЕСТВА, И У ДНѢПРА НА НИЗУ

ЧТО

Ясновельможний Гетьман своєю мудрою турботою та владою, котрому належать усі не-гаразди Вітчизни нашої премудрі виправлення, а права і вольності військові непорушному збереженню й охороні – договори ж ці й постанови дійсному виконанню підлягають, що Його Вельможність не тільки підписом власноручним, а й формальною присягою та притисканням печатки державної зволив підтвердити. А присяга та містить таке:

Я, Филип Орлик, новообраний Гетьман Війська Запорозького, присягаю Господу Богу в Трійці Святій славімому, у тому, що: будучи вільними голосами за давніми правами та звичаями державними за згодою найяснішої Королівської Величності Шведської, Протектора нашого, від Генеральної Старшини та всього Війська Запорозького, що тут при його Королівської Величності та в пониззі Дніпра

Зостатого середъ посланныхъ особъ
 обратный, отошедший и посланный
 на знаменитый градъ Тетманский,
 яко сіе дотаворы и постановленія
 тѣхъ описанные, а столпомъ обрядомъ
 на ахтѣ петерсбургской Елици и
 мекк мнот, и тѣмъ же войскомъ
 Запорожскимъ законенные и эт-
 перенные, по пѣхъ тунитсахъ,
 комматтахъ и периодахъ нетрепн-
 но исполняти, милосты, вѣрности
 и перахитрос изъ отконтъ Мало-
 российской Матлѣтъ нашей, одобрѣ
 оной постолитомъ, о дѣлосты и
 тѣлосты, о разширеніи траты
 и волностей войскопыхъ стар-
 ние, сколько силъ розумъ и способъ
 станеть, кѣтти, радныхъ фашій
 въ постпоронники танстпани
 и народами, и пнутахъ пѣ от-
 тикнѣ на зрѣнопанѣ и яко ещѣ
 колпѣ оной зашноренѣ не
 стпроитти, подшлии всякіе отп-
 тикнѣ тратамъ и полностемъ
 войскопыхъ шкандиты Енералной
 старшикт, толканикомъ и комъ
 колпѣ налетатикетъ, обяплатти,

20

Обратныйобщимъ соуптпомъпостолитомъобщественномънишанѣдѣлостыразореніелибо перахитросвредныя

Арх 20

ЗОСТАЮЧОГО ЧЕРЕЗЪ ПОСЛАННЫХЪ ОСОБЪ ОБРАНЫЙ, ОГОЛОШЕНый И ВОЗВЕДЕНый НА ЗНАМЕНИТЫЙ УРЯДЪ ГЕТМАНСКИЙ, ЯКО СІЕ ДОГОВОРЫ И ПОСТАНОВЛЕНЬЯ ТУТЬ ОПИСАННЫЕ, А СПОЛНОЮ ОБРАДОЮ НА АКТЪ ТЕПЕРШОЙ ЕЛЕКЦІИ МЕЖИ МНОЮ, И ТЫМЪ ЖЕ ВОЙСКОМЪ ЗАПОРОЖСКИМЪ УЗАКОНЕННЫЕ И УТВЕРЖЕННЫЕ, ВО ВСѢХЪ ПУНКТАХЪ, КОММАТАХЪ И ПЕРІОДАХЪ НЕПРЕМѢННО ИСПОЛНЯТИ, МИЛОСТЬ, ВѢРНОСТЬ И ПЕЧАЛОВИТОЕ КУ ОТЧИЗНѢ МАЛОРОССІЙСКОЙ МАТЦѢ НАШОЙ, О ДОБРѢ ОНОЙ ПОСПОЛИТОМЪ, О ЦѢЛОСТИ ПУБЛИЧНОЙ, О РАЗШИРЕНЬЮ ПРАВЪ И ВОЛНОСТЕЙ ВОЙСКОВЫХЪ СТАРАНИЕ, СКОЛЬКО СИЛЬ РОЗУМУ И СПОСОБОВ СТАНЕТЪ, МѢТИ, ЖАДНЫХЪ ФАКЦІЙ ЗЪ ПОСТОРОННИМИ ПАНСТВАМИ И НАРОДАМИ, И ВНУТРѢ ВЪ ОТЧИЗНѢ НА ЗРУИНОВАНЬЕ И ЯКОЕ ЖЪ КОЛВЕКЪ ОНОЙ ЗАШКОЖЕНЬЕ НЕ СТРОИТИ, ПОДСЫЛКИ ВСЯКІЕ ОТЧИЗНѢ ПРАВАМЪ И ВОЛНОСТЕМЪ ВОЙСКОВЫМЪ ШКОДЛИВЫЕ ЕНЕРАЛНОЙ СТАРШИНѢ, ПОЛКОВНИКОМЪ И КОМУ КОЛВЕКЪ НАЛЕЖАТИМЕТЪ, ОБЪЯВЛЯТИ,

ОБРѢТАЮЩАГОСЬ
ОБЩИМЪ СОВѢТОМЪ
ПОПЕЧИТЕЛЬНОЕ
ОБЩЕСТВЕННОМЪ
НИКАКИХЪ ДЕРЖАВАМИ
РАЗОРЕНІЕ
ЛИБО ПОВРЕЖДЕНІЕ
ВРЕДНЫЕ

залишається, через послів обраний, проголошений та возведений на славетний уряд гетьманський, згідно з цими договорами і постановами тут описаними і спільною радою на акті теперішньої елекції між мною і тим же Віськом Запорозьким узаконеними та утвердженими, у всіх пунктах, комматах* та періодах неодмінно [маю] виконувати, милість, вірність та турботу про Вітчизну, Малоросійську Матінку нашу, про добро її народу, про злагоду громадську, про розширення прав і вольностей старання мати наскільки сил, розуму та змоги вистачить, жодних факцій зі сторонніми державами, а всередині Вітчизни руйнування чи якої іншої згуби не будувати, підступи усілякі для прав і вольностей військових шкідливі Генеральній Старшині, полковникам і всім, кому необхідно, оголошувати;

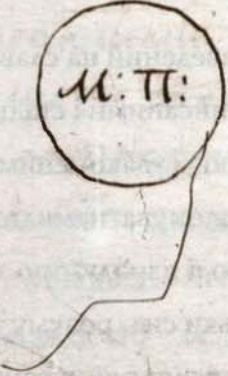
* Коммати – частини.

206

изъ Тодныхъ и расіефонныхъ въ
 войска затворскихъ особамъ
 пошанованіе, и изъ всема стар-
 шому и меньшому попариставу
 любезе, а изъ простотныхъ вездечъ
 артикуловъ правныхъ страдани-
 посты захватти, обещати и дол-
 жень вѣдъ, такъ мнѣ боже помози,
 некоего сис епантелис и непинная
 страсти Христова. а пое дсе
 подписомъ руки моеи власной, и
 печатью войсковой сподержати
 дѣлося въ Бендерѣ року аѳі. ап-
 рила 6. дня.

Филиппъ Окинъ Гетмана
 войска затворскогого руки
 власной.

 М. П.
попеченіепо силѣсоблюдатисобственнойпечатиюГода

Арк. 20 зв.

КУ ГОДНЫМЪ И ЗАСЛУЖОНЫМЪ ВЪ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМЪ
ОСОБАМЪ ПОШАНОВАНЬЕ, И КУ ВСЕМУ СТАРШОМУ И МЕН-
ШОМУ ТОВАРИСТВУ ЛЮБОВЬ, А КУ ПРОСТУПНЫМЪ ВЕДЛУГЪ
АРТИКУЛОВЪ ПРАВНЫХЪ СПРАВЕДЛИВОСТЬ ЗАХОВАТИ,
ОБЪЦЮ И ДОЛЖЕНЪ БУДУ, ТАКЪ МНѢ БОЖЕ ПОМОЗИ, НЕПО-
РОЧНОЕ СІЕ ЕВАНГЕЛІЕ И НЕВИННАЯ СТРАСТЬ ХРИСТОВА.
А ТОЕ ВСЕ ПОДПИСОМЪ РУКИ МОЕЙ ВЛАСНОЙ, И ПЕЧАТІЮ
ВОЙСКОВОЮ СТВЕРЖАЮ. ДѢЯЛОСЯ ВЪ БЕНДЕРѢ РОКУ АҎІ.
АПРИЛЯ Е ДНЯ.

ФИЛИППЪ ОРИКЪ ГЕТМАНЪ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО РУ-
КОЮ ВЛАСНОЮ

М: П:

ПОЧТЕНІЕ
ПО СИЛѢ
СОБЛЮДАТЬ

СОБСТВЕННОЙ
УТВЕРЖДАЮ ГОДА

до достойних та заслужених у Війську Запорозькому осіб шану, а до всього старшого і меншо-
го товариства любов, а до винних згідно з артикулами закону справедливість зберігати обіцяю
і повинен буду, так мені, Боже, поможи, непорочне сіє Євангеліє і невинні страсті Христові.
А то все підписом власноручним і печаткою військовою стверджую.

Діялося у Бендерах, року 1710, квітня 5 дня.

Филип Орлик Гетьман Війська Запорозького рукою власною

М. П.

21

Перепись поощреня Его Короле-
ского Величества шведского на
писресе написанные дотодом.

вообще

Мы Кароль Божией милостию
Король шведский Готский и ван-
далский великий князь Финский,
Князь Шонский Естонский Инфян-
ский Карельский Бремский Ведский,
Штеттинский Померанский Касъ-
ский Венденский и Рэтийский, Госу-
дарь Интермолянский и Висмарский
яко ~~перс~~ Князь Генский Батарский
Голтский Жидский и Бергенский и
прочая: встемъ пѣ обещаю и по ~~сво~~мо-
ю особна кому оттомъ шедати
належитъ, ахъ якимъ ре стосо-
бомъ належитъ могутъ, ознайтъ
и оспедася: и къ тамъ славыи
нагодо макороссийский и все войско
Запогородское Единоумслыиъ дела-
ниски и тохосами избрали себѣ за
Гетмана Яне вельможного пана
Филиппа Омина, на мѣстѣ пѣ
Бож зейшого Гетмана Коанна Ма-
зеты, и на тепных кондици и
грапа я нимъ, для порадного
по данных открестных устано-
вахъ, рѣи постполитной справления

вообще

или

обяжутся

исполняютъ это чотдо

мѣсто

покойного

теперь

порядочного

открестанныхъ

ПЕРЕВОДЪ ПОТВЕРЖЕНЯ ЕГО КОРОЛЕВСКОГО ВЕЛИЧЕСТВА ШВЕДСКОГО НА ВЫЖЕСЪ НАПИСАННЫЕ ДОГОВОРЫ.

МЫ КАРОЛЬ БОЖІЕЮ МИЛОСТІЮ КОРОЛЬ ШВЕДСКІЙ ГОТСКІЙ И ВАНДАЛСКІЙ ВЕЛИКІЙ КНЯЗЬ ФИНСКІЙ, КНЯЗЬ ШОНСКІЙ ЕСТОНСКІЙ ИНФЛЯНСКІЙ КАРЕЛСКІЙ БРЕМСКІЙ ВЕРДСКІЙ, ШТЕТИНСКІЙ ПОМЕРАНСКІЙ КАСУБСКІЙ ВЕНДЕНСКІЙ И РУГІСКІЙ, ГОСУДАРЬ ИНГЕРМОЛЯНСКІЙ И ВИСМАРСКІЙ ЯКО ТЕЖЬ КНЯЗЬ РЕНСКІЙ БАВАРСКІЙ ЮЛЪЙСКІЙ КЛИВСКІЙ И БЕРГЕНСКІЙ И ПРОЧАЯ: ВСѢМЪ ВЪ ОБЕЦЪ И КОЖДОМУ ЗЪ ОСОБНА КОМУ О ТОМЪ ВѢДАТИ НАЛЕЖИТЪ, АЛБО ЯКИМЪ ЖЕ СПОСОБОМЪ НАЛЕЖАТИ МОЖЕТЪ, ОЗНАЙМУЕМ И ОСВѢДЧАЕМЪ: ИЖЪ КГДЫ СЛАВНЫЙ НАРОДЪ МАЛОРОСІЙСКІЙ И ВСЕ ВОЙСКО ЗАПОРОЖСКОЕ ЕДИНОМЫСЛНЫМЪ ЖЕЛАНІЕМЪ И ГОЛОСАМИ ИЗБРАЛИ СЕБѢ ЗА ГЕТМАНА ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОГО ПАНА ФИЛИППА ОРЛИКА, НА МѢЙЦЕ ВЪ БОГУ ЗЕЙШЛОГО ГЕТМАНА ИОАННА МАЗЕПЫ, И НА ПЕВНЫИ КОНДИЦІИ И ПРАВА ЗЪ НИМЪ, ДЛЯ ПОРАДНОГО – ПО ДАВНИХЪ ОТЧИСТЫХЪ УСТАНОВАХЪ, РѢЧИ ПОСПОЛИТОЙ УПРАВЛЕНІЯ

ВЫШЕ

ВООБЩЕ

ИЛИ

ОБЪЯВЛЯЕМЪ

ИЗВѢЩАЕМЪ ЧТО КОГДА

МѢСТО

ПОКОЙНАГО ВѢРНЫЕ

ПОРЯДОЧНОГО

ОТЕЧЕСТВЕННЫХЪ

Переклад підтвердження Його Королівською Величністю Шведською вищенаписаних договорів.

Ми, Кароль, Божою милістю Король Шведський, Готський і Вандалський, Великий Князь Фінляндський, Князь Шонський, Естонський, Інфляндський, Карельський, Бременський, Верденський, Штетинський, Померанський, Касубський, Венденський і Ругійський, Пан Інгермольянський та Вісмарський, і як Князь Рейнський, Баварський, Юлійський, Клевський та Берзький і таке інше, всім загалом та кожному зокрема, кому про те відати належить або в якийсь спосіб стосуватися може, оголошуємо та сповіщаємо, що славний народ Малоросійський та все Військо Запорозьке одностайним бажанням і одноголосно обрали собі за Гетьмана Ясновельможного пана Филипа Орлика на місце в Бозі спочилого Гетьмана Івана Мазепи і на певні кондиції й права з ним для порадного за давніми батьківськими законами, Речі Посполитої управління,

210

и для обороны вѣрны спятой пра-
 послапной, птаибъ же для не наръши-
 кого прапъ и полностей войско-
 пыхъ захотана, вѣтъ столице изъ
 особна зодикися, покорне просяги
 насъ, отъсемо пые, яко волыши
 змышами и тохосами на слъшныи
 постоянныи и ни когда незодале-
ныи. Владѣнія и попнапенія вѣзе-
 рноибъ загатше, запонсеные и по-
 станопленые суты, папаторо нашсго
 Корохедской спшесдики и не трентон-
 ныи быти приказали. Мы преды,
попорыи не нѣтъ яко предкоде
 наши преслапной памятки Короли
шпедскии и хпадебномъ нарадѣ
Малороссійскомъ, и псемъ войсскъ
Запорожскомъ особлипоу милостиво
и добродѣлительстпомъ псета
трихины были, и о ихъ полотѣ и
помноженіи зскне спаралися, —
вышмененные кондици або это-
паш и постпанопленя прапъ и
волностей войскопыхъ меси ясне
веморныи паконъ Финитпомъ
Орхиномъ напоизбранныи Тетпа-
номъ, и меси перденспдурьего

сохраненія вообщесогласныидабы мыстрого спедитиненаръшииобразцѣвластиспшесдикипотомъментѣБлатосклонныивышепомятыи или

И ДЛѦ ОБОРОНЫ ВѢРЫ СВЯТОЙ ПРАВОСЛАВНОЙ, ТАКЪ ЖЕ ДЛѦ НЕ НАРУШИМОГО ПРАВЪ И ВОЛНОСТЕЙ ВОЙСКОВЫХЪ ЗАХОВАНЯ, ВСѢ СПОЛНЕ ИЗЪ ОСОБНА ЗГОДИЛИСЯ, ПОКОРНЕ ПРОСЯЧИ НАСЪ, АБЫСЬМО ТЫЕ, ЯКО ВОЛНЫМИ УМЫСЛАМИ И ГОЛОСАМИ НА СЛУШНЫЙ ПОСТОЯННЫЙ И НИКОГДА НЕЗГВАЛЧЕНый ВЛАДѢНІЯ И ПОВИНОВЕНІЯ ВИЗЕРУНОКЪ ЗАЧАТЫЕ, ЗАКОНЧЕННЫЕ И ПОСТАНОВЛЕННЫЕ СУТЬ, ПОВАГОЮ НАШЕЮ КОРОЛЕВСКОЮ СТВЕРДИЛИ И НЕПРЕМѢННЫМИ БЫТИ ПРИКАЗАЛИ. МЫ ТЕДЫ, КОТОРЫИ НЕ МНѢЙ ЯКО ПРЕДКОВЕ НАШИ ПРЕСЛАВНОЙ ПАМЯТИ КОРОЛИ ШВЕДСКІЕ КУ ХВАЛЕБНОМУ НАРОДУ МАЛОРОССІЙСКОМУ, И ВСЕМУ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМУ ОСОБЛИВОЮ МИЛОСТІЮ И ДОБРОЖЕЛАТЕЛЬСТВОМЪ ВСЕГДА ПРИХИЛНЫ БЫЛИ, И О ИХЪ ПОЛЗѢ И ПОМНОЖЕНЬЮ УСИЛНЕ СТАРАЛИСЯ, – ВЫШМЕНЕННЫЕ КОНДИЦІИ АЛБО УГОВОРЫ И ПОСТАНОВЛЕНІЯ ПРАВЪ И ВОЛНОСТЕЙ ВОЙСКОВЫХЪ МЕЖИ ЯСНЕ ВЕЛМОЖНЫМЪ ПАНОМЪ ФИЛИППОМЪ ОРЛИКОМЪ НОВОИЗБРАННЫМЪ ГЕТМАНОМЪ, И МЕЖИ ПЕРВЕНСТВУЮЧОЮ

СОХРАНЕНІЯ ВООБЩЕ
СОГЛАСИЛИСЬ ДАБЫ МЫ
СПРАВЕДЛИВЫЙ
НЕНАРУШИМЫЙ
ОБРАЗЕЦЪ
ВЛАСТІЮ УТВЕРДИЛИ
ПОТОМУ
МЕНѢЕ

БЛАГОСКЛОННЫ

ВЫШЕПОМЯНУТЫЕ ИЛИ

для оборони віри святої православної, а також для непорушної прав і вольностей охорони всі разом і кожен окремо згодилися, покiрно просячи нас, аби ми це, як вiльними намірами і голосами на відповідний, постійний і ніколи не присилуваний взiрець володарювання і послуху закладений, завершений і постановлений, повагою нашою Королівською ствердили і неодмінними бути наказали. Ми, котрі не менше, ніж предки наші, преславної пам'яті Королі Шведські, до народу Малоросійського і всього Вiйська Запорозького особливою милістю та доброзичливістю завжди прихильні були і про їх користь та розвій посилено старалися, – вищепоіменовані кондиції, або угоди й постанови прав і вольностей вiйськових між Ясновельможним паном Филипом Орликом, новообраним Гетьманом, та між першенствуючою

22
 Мы народъ Малороссійскій спар-
 шиною Енегалною, и пшмиъ ре вой-
 скомъ Запорожскимъ общою обоихъ
 спорогнъ ухаюмъ законенъ и на
 волной Енещи отъ пото Яне -
 велмодного Семмана атрия 17 -
 року аци. поборою присягою спш-
 реные, видѣли, похвалили, и за
 слышныя знали; яко мы пшмре,
понева не иншій цѣль себѣ за-
 мѣнныи мѣнныи, пылко цѣлости
 и поспитиъ постолити, симъ
 писанемъ потпераемъ и за
 ирѣнныи мѣнныи, обѣщанки коро-
 ледскимъ нашимъ слопомъ, ре оныи
 пшда боронити бѣдемъ, и отъ
 всякато насилстѣи цѣнныи и
 ненарушныи захопаемъ: того все-
 то для большой вѣры сее потпер-
 реиъ ршюю нашю подписанное
 ператтѣю нашю королевскою
упдѣдити росказакино. Данъ
 три Торагъ Бендѣтъ дня 1 мая
 року аци.

постолити

Туда

справапоневаи ктѣмъпоказъ одѣсталинъ

Его

ЗащититиХранити ЗдѣмъПисанки

ВЪ НАРОДѢ МАЛОРОССІЙСКИМЪ СТАРШИНОЮ ГЕНЕРАЛ-
НОЮ, И ТЫМЪ ЖЕ ВОЙСКОМЪ ЗАПОРОЖСКИМЪ ОБЩОЮ
ОБОИХЪ СТОРОНЪ УХВАЛОЮ ЗАКОНЧЕННЫЕ И НА ВОЛНОЙ
ЕЛЕКЦИИ ОТЪ ТОГО Ж ЯСНЕ ВЕЛМОЖНОГО ГЕТМАНА АПРИ-
ЛЯ Е Д. – РОКУ АУІ. ПОБОЖНОЮ ПРИСЯГОЮ СТВЕРЖЕННЫЕ,
ВИДѢЛИ, ПОХВАЛИЛИ, И ЗА СЛУШНЫЕ УЗНАЛИ; ЯКО МЫ
ТЫЕ ЖЪ ПОНЕВАЖЪ НЕ ИНШІЙ ЦЕЛЬ СЕБѢ ЗАМѢРЕНЫЙ
МЪЮТЬ, ТЫЛКО ЦѢЛОСТЬ И ПОЖИТОКЪ ПОСПОЛИТЫЙ,
СИМЪ ПИСАНЬЕМЪ ПОТВЕРЖАЕМЪ И ЗА КРЕПКІЕ МѢЕМЪ,
ОБѢЩАЮЧИ КОРОЛЕВСКИМЪ НАШИМЪ СЛОВОМЪ, ЖЕ ОНЫЕ
ВСЕГДА БОРОНИТИ БУДЕМЪ, И ОТЪ ВСЯКОГО НАСИЛСТВИЯ
ЦѢЛЫЕ И НЕНАРУШИМЫЕ ЗАХОВАЕМЪ: ЧОГО ВСЕГО ДЛЯ
БОЛШОЙ ВѢРЫ СЕЕ ПОТВЕРЖЕНЬЕ РУКОЮ НАШОЮ ПОД-
ПИСАННОЕ ПЕЧАТІЮ НАШОЮ КОРОЛЕВСКОЮ УТВЕРДИТИ
РОСКАЗАЛИСЬМО. ДАНЪ ПРИ ГОРОДѢ БЕНДЕРѢ ДНЯ І МАЯ
РОКУ АУІ.

ПОСТАНОВЛЕНИЕМЪ
ГОДА
СПРАВЕДЛИВЫЕ
ПОНЕЖЕ
ИМѢЮТЬ ПОЛЬЗУ ОБ-
ЩЕСТВЕННУЮ
ЧТО
ЗАЩИЩАТЬ
ХРАНИТЬ БУДЕМЪ

ПРИКАЗАЛИ

в народі Малоросійськiм Генеральною Старшиною і тим же Військом Запорозьким спiльною ухвалою виробленi і на вiльнiй елекцiї вiд того ж Ясновельможного Гетьмана квітня 5 дня – року 1710 побожною присягою стверженi, бачили, схвалили і за слухнi визнали. Оскiльки ж ми нiякої iншої собi мети задуманої не маємо, тiльки цiлiсть і пожиток громадський, цим писанням пiдтверджуємо і за сталi маємо, обiцяючи Королiвським нашим словом, що завжди iх боронити будемо і вiд усякого насильства цiлi і непорушнi збережемо: чому все ж для бiльшої вiри це пiдтвердження, рукою нашою пiдписане, печаткою нашою Королiвською утвердити наказали. Дано при мiстi Бендерах, дня 10 травня року 1710.

23

Переподъ съ писма Польского пи-
санного отъ Шведского Короля къ
войска Запорожскому и Кашопому
Атаману Якимъ Тотмш.

Король милостивъ Богъ и Король
Шведский Готский и Вандальский ве-
ликий Князь Финляндский Князь
Шонский Естонский и Инфлянский
Карельский Бремский Вередский Шле-
сский Померанский Кашубъ Венгер-
ский и Руттвский Гостадинъ Инерман-
ландский и Вистгарийский Пале-
Князь Ренский Боларский Юлский
Клепский и Монтинский Благород-
номъ и почетномъ Атаману
Кашопому и всему Капалеретцу
войска Запорожского низопото ми-
лости наша Королевская.

Нижайшее писаніе Ваше въ
такеттахъ дня Дванадцатого мѣ-
сяца Августа получено и дошло
насъ, чрезъ Вашихъ посланныхъ
братовъ Луяна и Кондратта, ко-
торое мы милостиво знали что
вы Гостадъ до сего времени отъ
насъ никакой вѣдомости не по-
лучали, и для того събѣ речаете
отъ насъ вѣдомленія якъ о здравствѣ

Арх 23

ПЕРЕВОДЪ СЪ ПИСЬМА ПОЛЬСКОГО ПИСАНОГО ОТЪ ШВЕДСКОГО КОРОЛЯ КЪ ВОЙСКУ ЗАПОРОЖСКОМУ И КОШОВОМУ АТАМАНУ ЯКИМУ БОГУШУ.

КАРОЛЬ МИЛОСТЮ БОЖІЕЮ КОРОЛЬ ШВЕДСКІЙ ГОТСКІЙ И ВАНДАЛСКІЙ ВЕЛИКИЙ КНЯЗЬ ФИНЛЯНДСКІЙ КНЯЗЬ ШОНСКІЙ ЕСТОНСКІЙ И ИНФЛЯНДСКІЙ КАРЕЛСКІЙ БРЕМСКІЙ ВЕРДСКІЙ ШЕЦЬНСКІЙ ПОМЕРАНСКІЙ КАШУПЪ ВЕНГЕРСКІЙ И РУГЬСКІЙ ГОСПОДИНЪ ИНЕРМАНДЛЯНДСКІЙ И ВИСТАРИЙСКІЙ ТАКЖЕ КНЯЗЬ РГЕНСКІЙ БАВАРСКІЙ ЮЛСКІЙ КЛЕВСКІЙ И МОНТИНСКІЙ БЛАГОРОДНОМУ И ПОЧТЕННОМУ АТАМАНУ КОШОВОМУ И ВСЕМУ КАВАЛЕРСТВУ ВОЙСКА ЗАПОРОЖСКОГО НИЗОВОГО МИЛОСТЬ НАША КОРОЛЕВСКА.

НИЖАЙШОЕ ПИСАНІЕ ВАШЕ ВЪ ПАКЕТАХЪ ДНЯ ДВНАДЦЯТОГО МЪСЯЦЯ АВГУСТА ПОЛУЧЕНО И ДОЙШЛО НАСЪ, ЧРЕЗЪ ВАШИХЪ ПОСЛАНЫХЪ БРАТОВЪ ЛУКЯНА И КОНДРАТА, КОТОРОЕ МЫ МИЛОСТИВО УЗНАЛИ ЧТО ВЫ ГОСПОДА ДО СЕГО ВРЕМЕНИ ОТЪ НАСЪ НИ ЯКОЙ ВЪДОМОСТИ НЕ ПОЛУЧАЛИ, И ДЛЯ ТОГО СОБЪ ЖЕЛАЕТЕ ОТЪ НАСЪ УВЪДОМЛЕНІЯ ЯКЪ О ЗДОРОВЬѢ

Переклад з польської листа від Шведського Короля до Війська Запорозького та Кошового Отамана Якіма Богуша.

Кароль, милістю Божою Король Шведський, Готський і Вандалський, Великий Князь Фінляндський, Князь Шонський, Естонський та Інфляндський, Карельський, Бременський, Верденський, Штетинський, Померанський, Кашубії, Венденський і Ругійський, Пан Інерманляндський і Вісмарський, також Князь Рейнський, Баварський, Юлійський, Клевський і Монтинський, Шляхетному та Поважному Отаману Кошовому та всьому Рицарству Війська Запорозького Низового Наша Королівська милість.

Уклінний лист ваш в пакетах дванадцятого дня місяця серпня отримано, дійшов до нас через ваших посланців братів Кіндрата і Лук'яна, з якого ми дізналися, що ви, панове, до цього часу від нас ніяких відомостей не одержували і через те бажаєте собі від нас повідомлення як про здоров'я

25

Нашемъ паше и о напѣреніи
 заратой войны претерпенной въ
 Москвалю, вствѣ на и покорнѣй-
 ше просите еяго въ мѣ писемъ
 нашихъ Королевскихъ о томъ
 вствѣ васъ удѣломъ, и кносѣ
 сіе по намъ особенно покрѣплено
 ето не пошло о персонѣ нашей
 Королевской седеко оскорбленъ,
 но паше и до скорѣйшей надѣ
 нашихъ и вашихъ неприятелихъ
 Москвалю сѣдѣющахъ отпущенію
 охотни оземляется, ето ето
 не хосѣтъ предъ вами Господа
 упайте ето же рана наша
 микостію божію настояще ис-
 цѣлена и пѣть однодушно претер-
 расудая и пѣть станемъ въ
 баталіи противъ Москвалю въ
 наибольшомъ нашей арміи и мо-
 рено паше окончить, кто вы паше
 яшъ и мы на пѣть по пѣтій Го-
 сподости и велмодамъ нашихъ
 Господомъ быть приказали и
 ни кого въ томъ опасномъ быти
 ето боже наймѣшій нашихъ пра-
 ведныхъ оружіемъ пѣть пѣть

Арх. 2338

НАШЕМЪ ТАКЪ И О НАМБРЕНІИ ЗАЧАТОЙ ВОЙНЫ ТЕПЕРЕШ-
 НЕЙ ЗЪ МОСКАЛЯМИ, ВСѢ ВЫ НАИПОКОРНѢЙШЕ ПРОСИТЕ
 ЧТОБЪ МЫ ПИСЬМОМЪ НАШИМЪ КОРОЛЕВСКИМЪ О ТОМУ
 ВСѢХЪ ВАС УВѢДОМИЛ, ИННОЕ ЖЪ СІЕ ТО НАМЪ ОСОБЕН-
 НО ПОНРАВИЛОСЬ ЧТО НЕ ТОЛЬКО О ПЕРСОНѢ НАШЕЙ
 КОРОЛЕВСКОЙ СЕРДЕЧНО ОСКОРБЛЕНЫ, НО ТАКЖЕ И ДО
 СКОРѢЙШЕЙ НАДЪ НАШИМЪ И ВАШИМЪ НЕПРЯТЕЛЕМЪ
 МОСКАЛЕМЪ СЛѢДУЮЩЕМУ ОТМЩЕНІЮ ОХОЧИМИ
 ОБЗЫВАЕТЕСЬ, ЧРЕЗЪ ЧТО НЕ ХОЧЕМЪ ПРЕДЪ ВАМИ ГОСПО-
 ДА УТАИТЬ ЧТО УЖЕ РАНА НАША МИЛОСТІЮ БОЖІЕЮ НА-
 СТОЯЩЕ ИСЦѢЛЕНА И ВСѢ ОДНОДУШНО ТЕПЕРЬ РАСУЖДАЯ
 КРѢПКО СТАНЕМЪ В БАТАЛІИ ПРОТИВЪ МОСКАЛЯ ЗЪ НАЙ-
 БОЛЬШОЮ НАШЕЮ АРМІЕЮ И МОЖЕМО ТАМЪ ОКОНЧИТЬ,
 ИБО ВЫ ТАКЪ ЯКЪ И МЫ НА ТОЕ ВО ВСЯКОЙ ГОТОВОСТИ
 И ВЕЛМОЖАМ НАШИМЪ ГОТОВЫМЪ БЫТЬ ПРИКАЗАЛИ И НИ
 ЧОГО ВЪ ТОМЪ ОПАСНЫМЪ БЫТЬ ЧТО БОГЪ НАЙВЫШІЙ
 НАШИМЪ ПРАВЕДНЫМЪ ОРУЖІЕМЪ ВСѢХЪ ТЫХЪ

наше, так і про наміри в початій теперішній війні з Москалями. Усі ви найпокірніше просите, щоб Ми листом нашим Королівським про те всіх вас повідомили. Інше ж це то нам особливо сподобалося, що не тільки про персону нашу Королівську сердечно схвильовані, але також і до найшвидшої над нашим і вашим неприятелем Москалем наступної помсти охочими озивається, через що не хочемо перед вами, панове, приховувати, що вже рана наша милістю Божою нині зцілена і всі, одностайно тепер обдумавши, міцно станемо в баталії проти Москаля з найбільшою нашою армією і зможемо там завершити, бо ви, так як і Ми, на те у всякій готовності і вельможам нашим готовими бути наказали і нічого там небезпечного немає, бо Бог найвищий нашою праведною зброєю всіх тих,

24

«Почему же нами сражается злая-
 тослоситъ, что вы неприятели
 нашихъ соотечественниковъ и не полки ка-
 палеря наша отъ прошедшего зрѣ-обманчивого
лицита боя несомненно истреблена
 бѣдѣ, и тогда зптѣшеннымъ
 бѣдѣ полки въ высочайшемъ
 Господѣ съ падѣ нашей протѣнцѣ
 не отступили, вѣдь же высоко-
 радные Господа на прѣтѣ того
 нашей Королевской охотой ма-
 тери тѣдѣ за протѣнцѣ не по-
 топѣнцѣ, вѣдь же падѣ пшѣ неприятельски
 знаменомъ бѣдѣ, до шѣрной слѣдѣ
 побѣдѣ вѣдѣ понѣе и вѣдѣ
 того разсѣдѣ поѣ вѣдѣ отвѣ-
 щаннѣ и неопѣнцѣ кадѣ,
 дано въ лататѣ подѣ Бендероу
 мая 10. року 1709.

Карольсѣ

Лрх. 24

КОТОРЫИ ЗЪ НАМИ СРАЖАЮТСЯ УБЛАГОСЛОВИТ, ЧТО ВЫИ
 НЕПРЯТЕЛЕЙ НАШИХЪ СОТРЕМЪ И НЕ ТОЛЬКИ КАВАЛЕРІЯ
 НАША ОТЪ ПРОШЕДШОГО ЗРАДЛИВОГО БОЯ НЕСУМНѢННО
 ИСЦѢЛЕНА БУДЕТЪ, И ТОГДА УТѢШЕННЫМЪ БУДУЧИ ТОЛЬКИ
 БЪ ВЫ ВЫСОКОРОДНЫЕ ГОСПОДА СЪ ПОДЪ НАШЕЙ ПРОТЕК-
 ЦИ НЕ ОТСТУПИЛИ, ВАМЪ ЖЕ ВЫСОКОРОДНЫЕ ГОСПОДА
 НА ПРИМѢРЕ ТОГО НАШЕЮ КОРОЛЕВСКОЮ ОХОТОЮ МАЮ-
 ЧИ ГНѢВЪ ЗА ПРОГОВИРКИ НЕПОТРЕБНЫИ, ВАМЪ ЖЕ ПОДЪ
 ТЫМЪ ЗНАМЕНОМЪ БУДУЧИ, ДО ВѢРНОЙ СЛУЖБЫ ПОБУЖ-
 ДАТЬ ВСѢХЪ ПОНЕЖЕ И БЕЗЪ ТОГО РАЗСУЖДАТЬ ТОЕ ВАМЪ
 ОБѢЩАННУЮ И НЕОТМѢННУЮ НАДЕЖДУ. ДАНО ВЪ ЛАГАРѢ
 ПОДЪ БАНДЕРОМЪ МАЯ 10. РОКУ 1709

ОБМАНЧИВОГО

НЕПРЯТЕЛЬСКИ

КАРОЛЮСЪ

котрі поруч з нами б'ються, благословить, так що ви і [Ми] ворогів наших зітремо і не тільки кавалерія наша від минулого зрадливого бою безсумнівно зцілена буде, а тоді, втішеними будучи, тільки б ви, високородне панство, з-під нашої протекції не відступили. Вам же, високородне панство, маючи вже на прикладі намір гніву нашого Королівського за проговірки непотрібні, вам же, під тим знаменом будучи, до вірної служби всіх заохочувати і без того проголошувати вам обіцяну і неодмінну надію. Дано в таборі під Бендерами

Травня 10, року 1710*.

Кароліус.

* В оригіналі помилково значиться «1709»

Dogamok

PACTA ET CONSTITUTIONES

LEGUM LIBERTATUMQUE

Exercitus Zaporoviensis

INTER ILLUSTRISSIMUM DOMINUM DOMINUM PHILIPPUM ORLIK, NEOELECTUM DUCEM EXERCITUS ZAPOROVIENSIS, ET INTER GENERALES, COLONELLOS, NEC NON EUNDEM EXERCITUM ZAPOROVIENSEM, PUBLICO UTRIUSQUE PARTIS LAUDO CONVENTA AC IN LIBERA ELECTIONE FORMALI IURAMENTO AB EODEM ILLUSTRISSIMO DUCE CORROBORATA, ANNO DOMINI 1710, APRILIS 5, AD BENDERAM.

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI, DEI IN SACROSANCTA TRINITATI GLORIFICATI.

Fiat ad perpetuam Exercitus Zaporoviensis gentisque Rossiacae gloriam et memoriam.

Mirabilis et incomprehensibilis Deus in iudiciis suis, misericors in diuturna patientia, iustus in poena, ut continuo a condito hoc visibili mundo, iustissima iudicii sui lance una regna gentesque

exaltat, altera pro delictis et iniquitatibus humiliat, una demancipat, altera vindicat, una extollit, altera deprimit. Ita et gentem strenuam antiquamque Cosaticam, antea nominatam Cossaricam, prius exaltaverat immortura gloria, amplo dominio et factis heroicis, quibus non solum vicinis nationibus verum et ipsi Imperio Orientali in mari terraque fuerat formidanda adeo, ut Imperator Orientalis pacificandam illam sibi intendens, connubio iunxerit stabili propriamque di-

2

caverit filio suo filiam Cagani, hoc est principis Cosacorum. Post glorificatus in excelsis idem iustissimus Iudex Deus pro multiplicatis iniquitatibus et peccatis, multitudine poenarum punitam eandem Cosaticam gentem deiecit, humiliavit et vix non aeveterna depressit ruina. Ad extremum victricibus Boleslai Chrobry et Stephani Batorii, Regum Poloniarum armis, regno Poloniae subiugavit. Et quamvis immensus et inconceptibilis in iustis iudiciis suis Deus castigans castigaverat antenatos nostros numero plagarum innumero, tamen irascens et non ad extremum in malitia perseverans volensque ad pristinum libertatis praedicatam gentem Cosaticam, excuso pro tunc gravi iugo Polonico, restituere, suscitavit zelo Orthodoxae Religionis, patriae legum et libertatum veterum, fervidum propugnatorem, strenuissimum Ducem, aeviternae memoriae Theodatum Chmielnicium, qui auxilio Eius divino, invictissimis suppetiis Serenissimi Regis Sueciae, immortalis et gloriosae memoriae Caroli X, ac unitis auxiliatricibus Domini Crymensis et Exercitus Zaporoviensis armis suaque perspicaci industria, cura, opere et animi magnitudine, vindicato de servitute Polonorum Exercitu Zaporoviensi genteque mancipata ac oppressa Rossiaca, subdidit sese et eam sponte sua absoluto

Moscovitico Imperio, confisus ipsi tanquam unionis ritu nobis uniformi, quod obligationes suas pactis conventis constitutionibusque annexas, et iuramenti ligamento connexas observaverit, et in perpetuum Exercitum Zaporoviensem gentemque liberam Rossiacam, iuribus legum ac libertatum inviolatis sub protectione sua conservaverit; ast post obitum pie defuncti eiusdem Ducis Theodati Chmielnicii, cum idem Imperium Moscoviticum multis acquisitis modis et mediis conlitteretur iisdem libertatis Exercitus Zaporoviensis iuribus fide sua confirmatis derogare ac finalem ruinam inferre, gentisque liberae, vi armorum nunquam sibi adscitae, mancipale iugum imponere; tunc quoties Exercitus Zaporoviensis in his violentiam patiebatur, toties compulsus fuerat sanguine proprio et audaci nisu integritatem legum ac libertatum suarum defendere, quarum defensionem ipse Deus iniuriarum vindex suppetiis suis propitius erat. Ad extremum cum iam nunc recenter sub auspiciis pie defuncti Ducis Illustrissimi Ioannis Mazepae praefatum Imperium Moscoviticum intendens sua impia vota actu exequi retribuensque nobis mala pro bonis, loco greci animi, respectuumque iudiciorum pro tot tantisque fidelibus serviitiis atque impensis in illa ad

ultimam sui ruinam militaribus sumptibus, pro innumeris heroicis actionibus ac bello consecratis cruentis laboribus, voluerat Cosacos in regularem militiam transformare, urbes ditioni suae adigere, iura ac libertates evertere, Exercitum Zaporoviensem, in inferioribus partibus Borysthenis degentem, eradicare et nomen eius in aeternum delere, quorum omnium evidentia erant et nunc exstant indicia, documenta ac initia; tunc praefatus piae memoriae Dux Illustrissimus, Ioannes Mazeppa, iusto motus zelo pro integritate patriae legum ac libertatum Exercitus Zaporoviensis, et anhelanti desiderio flagrans, in diebus Ducatis suae praeceminentiae intueri, et post decessum suum propter aeviternam nominis sui memoriam, eandem patriam nostram, ac utrumque Exercitum Zaporoviensem non modo intactis, verum ampliatis et auctis libertatibus florentem relinquere, contulit sese invictissimae protectioni Serenissimi ac Potentissimi Regis Sueciae Caroli XII speciali divina providentia cum copiis suis in Ucrainam diversi, insistendo vestigiis antecessoris sui piae memoriae strenuissimi Ducis Theodati Chmielnicii, qui cum Serenissimo Rege Sveciae S-ae R-ae Maiestatis univoco avo Carolo X, unanimi consensu et stratagemmatum industria in eli-

beranda patria sua e gravi protunc Polonica servitute conferens, non minus sortitus votis suis conforme auxilium, pro divertendis armis Polonicis. Et quamvis immensa iudicia Dei, tam zelosa pie defuncti Ducis intenta, contrario mutabilis bellorum sortis eventu non solum eluserint, sed ipsum quoque hic Benderae iura mortalitatis subeundum adigerint; attamen orbatus post obitum antesignani sui Ducis Exercitus Zaporoviensis, non desperans optandam sibi libertatem collocansque firmam spem in auxilio Dei, in protectione Seneressini ac Potentissimi Regis Sueciae atque in iusta sua causa, quae semper triumphare solet, ad promovendam eam propterque meliorandum militarem Ordinem constituit communi officialium Generalium laudo insistens approbanti vota sua Serenissimi Protectoris Nostri S-ae R-ae Maiestatis Sueciae menti eligendum novum Ducem, cuius electionis praefixo tempore, cum incompetenti huic actui electorali loco prope Benderam ad ineundum publicum consilium cum Praeside suo, Domino Constantino Hordienko, Attamano Praetoriano, convenisset, tum omnes non dissono animo cum Generalibus, Officialibus cumque missis ab Exercitu Zaporoviensi in Siecz degenti, in unum pro veteri consuetudine legibusque antiquis eligerunt sibi li-

4

beris votis Ducem Dominum Dominum Philippum Orlik, dignum tantae Ducalis dignitatis capacemque, cum auxilio divino, suffragante sibi S-ae R-ae Maiestatis Sueciae, alta rerum intelligentia et experientia munus hoc Ducale in praesenti turbido statu onerosum et periculosum baiulare, de publicis patriae negotiis sollicitam animo volvere curam, consulere, regenda regere ac dirigere. Quoniam vero nonnulli Praetitorum Ducum adhaerentes despotico Moscovitico Imperio usurpandum sibi audaci nisu ambiebant contra ius et aequum absolutum Dominium, quo violare non erubuerant antiquas Exercitus Zaporoviensis leges et libertates non sine gravi onere plebis. Igitur Nos Generales praesentanei et Nos Attamanus Praetorianus cum Exercitu Zaporoviensi praeveniendo tantis praeiudiciis, maxime hoc ad peragendum tantum opus, commodo tempore, cum idem Exercitus Zaporoviensis non alio fine sub protectionem S-ae R-ae Maiestatis Sueciae confugerit et nunc fortiter in ea perseverat, nec vacillat, solum propter corrigendas ac sublevandas depressas leges ac libertates suas, inivimus pactum constituimusque cum Domino Philippo Orlik neoelecto Duce, ut non solum Illustrissima, Excellentia Sua, in diebus

felicis utinam sui Ducatis regiminis cuncta haec sequentia punctis expressa et fide sua iurata pacta et constitutiones inviolata observaret, verum etiam et a caeteris succedentibus Ducibus Exercitus Zaporoviensis ut illa immutabiliter sint conservanda, quorum tenor talis est:

I.

Quoniam inter tres virtutes Theologicas fides primatum teneat locum, ergo in primo hoc puncto de Fide Orthodoxa Orientalis Confessionis opus exordiendum sit, qua sicut semel gens strenua Cosatica dominantibus adhuc Principibus Cosaricis a sede Constantinopolica Apostolica illuminata, ita et nunc fortiter in illa perseverans, nulla unquam exotica religione agitata fuerat; neque ignotum est, gloriosae memoriae Ducem Theodatum Chmielnicium cum Exercitu Zaporoviensi non ob aliam causam praeter iura libertatis commotum fuisse iustaque contra Rempublicam Polonam arma arripuisse, solum pro Fide sua Orthodoxa, quae variorum gravaminum compulsu a potestate Polonorum coacta fuerat ad unionem cum Ecclesia Romana; post extirpatam quoque e patria Neoromanam exoticam Religionem, non alio motivo cum eodem Exercitu Zaporoviensi genteque Rossiaca protectione Im-

perii Moscovitici dedisse et libere se subdidisse, solum ob Religionis Orthodoxae unionem. Igitur modernus neoelectus Illustrissimus Dux, quando Dominus Deus fortis et potens in praeliis iuvabit felicia sacrae S-ae R-ae Maiestatis Sueciae arma ad vindicandam patriam nostram de servitutis iugo Moscovitico te- nebitur et debito iure obstringetur singularem volvere curam fortiterque obstare, ut nulla exotica Religio in patriam nostram Rossiacam introducatur, quae si alicubi clamve, palamve apparuerit, tunc activitatem suam extirpandae ipsi debet, praedicari ampliarique non permittet, asseclis eiusdem, praesertim vero praestigioso Iudaismo cohabitationem in Ucraina non concedet et omni virium conatu sollicitam impendet curam, ut sola et una Orthodoxa Fides Orientalis Confessionis sub obedientia S-tae Apostolicae sedis Constantinopolitanae in perpetuum sit firmanda, atque cum amplianda gloria Divina, erigendis ecclesiis exercendisque in artibus liberalibus filiis Rossiacis dilatetur, ac tanquam rosa inter spinas, inter vicina exoticae Religionis Domina virescat et forescat. Propter verò majorem auctoritatem primariae in Parva Rossia sedis Metropolitanæ Kiiovenss facilliorique in Spiritualibus regimine, impo-

sitam sibi idem Illustrissimus Dux vindicata patria nostra de iugo Moscovitico geret provinciam circa procurandam et impertiendam a sede Apostolica Constantinopolitana Exarchicam primitivam potestatem, ut hoc actu renovetur relatio et filialis patriae nostrae obedientia ad praefatam Apostolicam sedem Constantinopolitanam, cuius praedicatione Evangelii in Fide Sancta Catholica illuminari firmarique dignata est.

II.

Sicut omne dominium integritate limitum inviolata consistit et stabilitur, ita et Parva Rossia, patria nostra, in suis limitibus, pactis conventis a Republica Polona, praefulgita Porta Ottomanica et Imperio Moscovitico confirmatis, praecipue in his, qui ad flumen Slucz sub regimen Theodati Cmielniccii ab eadem Republica Polona possessioni Ducali Exercitusque Zaporoviensis adsciti, in perpetuum restituti et robore pactorum confirmati, vim praeiudiciumque patiat, obligationis erit Illustrissimi Ducis tempore Tractatum S-ae R-ae Maiestatis Sueciae circa hoc negotium agere curam et fortiter qua potest arte valere, ubi res agendi interfuerit obstare, praesertim vero supplici prece S-am R-am Maiestatem Dominum suum clementissimum, tanquam

6

tutorem, defensorem ac protectorem compellare, ut S-a Sua Maiestas nemini permittat non modo leges et libertates, ast et limites patrios violare sibi que appropriare. Insuper Illustrissimi Ducis erit peracto feliciter utinam bello imperitari a S-a R-a Maiestate Sueciae talem Tractatum assecurationemque, ut S-a Sua Maiestas ac successores ipsius Serenissimi Reges Sueciae perpetuorum Ucraina Protectorum titulo gaudeant et actu existant pro futuro patriae nostrae munimine conservandaque eius indemnitate in legibus privilegiis et limitibus. Pariter supplicandum erit Illustrissimo Duci ad S-am R-am Maiestatem ut pactis Maiestatis Suae cum Imperio Moscovitico conveniendis adiungatur tam restitutio post finitum bellum libertati captivorum nostrorum, in Imperio Moscovitico degentium, quam iusta damnorum omnium vi armorum, Ucrainae illatorum, recompensa. Specialiter vero hoc petendum et curandum sit Illustrissimo Duci apud S-am R-am Maiestatem supererit, ut captivi nostri in Regno Maiestatis Suae existentes, in patriam suam libere liberi redeant.

III.

Quoniam originem suam genealogicam gens antea Cosarica, post nominata Cosatica a stre-

nuis es invictis Gethis ducit desumitque, insuper et iura amicae vicinitatis stricto imo sympathico amoris nexu eandem gentem Cosaticam cum Dominio Crymensi accopulat coniungitque, cum quo non semel Exercitus Zaporoviensis unionem armorum iniecit ac auxiliares vires in tuitionem sui patriae et libertatum suarum assumpserat. Igitur quantum in praesenti rerum statu possibile sit, curandum sibi ducat Illustrissimus Dux apud Serenissimum Hanum per legatos renovandam veterem cum Dominio Crimensi confraternitatem colliganda arma et confirmandam perpetuam amicitiam, quibus in successum vicinae regiones animadversis ne ferantur audaci nisu in ambitum subiugandae sibi Ucrainae invimque ipsi inferendam. Peracto autem bello cum Dominus Deus auxilio suo benedixerit neoelecto Duci cum optabili votisque nostris conformi pace residentiam Ducalem possidendam fore, tunc omni virium intensione et perspicaci diligentia attendere huic pro munere ministerii sui obligatus fuerit, ne in minimo quoque cum Dominio Crimensi stabilitum foedus et confraternitas licentioso ex nostra parte exorbitantium ausu laedatur violeturque, qui assuetudine peccandi inhabituati non solum iura vicinitatis ac amicitiae, ast

et foedera pacis rumpere et vertere non erubescunt.

IV.

Exercitus Zaporoviensis Inferioris Borysthenis partis uti immortalem sibi gloriam innumeris heroicis actionibus terra marique promeruit, ita et amplis beneficiorum privilegiis praemiatus fuerat pro communi suo commodo et usu, sed cum Imperium Moscoviticum procurando varios modos ad opprimendum depraedandumque illum erexerit in fundis ac ditionibus ipsius propriis tum oppida Samariensia, tum et fortalicia ad Borysthenem situata, quo actu in piscando et venando eidem Exercitui Zaporoviensi praepedimentum, damnun, iniuriam, praeiudicium ac depressionem intulerat. Ad extremum sedem militarem Siecz antemurale Zaporoviensium fugibundo Marte in ruinam redigerat. Igitur post conclusum utinam felici eventu bellum (si nunc praefatus Exercitus Zaporoviensis easdem ditio- nes suas et Borysthenem a violenta Moscorum possessione non viudicaverit) curandum impendet Illustrissimo Duci inter pacta S - ae R - ae Maiestatis Sueciae cum Imperio Moscovitico de alma pace convenienda, ut Borysthenes et fundi Exercitus Zaporoviensis ab oppidis et fortali- ciis Moscoviticis evacuentur ac pri-

mitivae possessioni eiusdem Exercitus restituantur, ubi in successum neque fortalitorum extruendorum, neque oppidorum pagorumque cum praefixo libertatis termino situandorum, neque alio aliquo modo et praetextu devastandarum harum Exercitus Zaporoviensis ditionum ulli unquam non modo concedenda sibi ab Illustrissimo Duce licentia, verum et omne Exercitui Zaporoviensi in tuitionem earum adhibendum sit suffragium.

V.

Civitas Terechtemirow quoniam ab antiquo possessionatus iure ad Exercitum Zaporoviensem Inferiorem ferebatur Xenodochii- que ipsius titulo fungebatur, igitur et nunc liberata utinam patria nostra de servitute Moscovitica non praetermittet Illustrissimus Dux eandem civitatem Terechtemirow Exercitui Zaporoviensi Inferiori cum omnibus attinentiis et cum traiectu ibidem ad flumen Borysthenis existente restituendam, Xenodochium in ea pro Cosacis longo senio praessis extremaque egestate oppressis, atque cicatricibus lassatis, sumptu publico erigendum, nec non victum et amictum illis procurandum fore. Itidem Borysthenem desuper a Perevoloczna ad inferiora meantem loca, traiectum Perewoloznensem ipsamque urbem Perewo-

8

locznam cum oppido Kereberda et fluvium Worsklo cum molinis, in Chiliarchatu Poltaviensi situatis, et fortalitium Kodacense cum omnibus accidentiis tenebitur Illustrissimus Dux successoresque eius pro veteri legum ac privilegiorum iure penes Exercitum Zaporoviensem conservare, nemini de Spirituali et Seculari Ordine primorum concessa in Borysthene a Perevoloczna ad inferiores eius partes piscandi late sumenda libertate; singulariter in campis desertis fluvii, fluvioli et omnia loca signata usque Oczacoviam nullius alii solum Exercitus Zaporoviensis usum ac possessionem concernere debent.

VI.

Si in absolutis Dominiis gloriosus ac statui publico utilis observatur in hoc ordo tam in sago, quam in toga, de communi patriae commodo privata ac publica absolvi soleant consilia, in quibus et ipsi absoluti Domini praesentia Maiestatis Suae eminendo non renituntur consensum suum communi Ministrorum Consiliariorumque suorum arbitrio et laudo submittere; et quidni in libera natione talis salutaris observaretur ordo? Qui et in Exercitu Zaporoviensi anteaetis temporibus pro veteri libertatum iure penes Ducales fasces continebatur et continuebatur, ta-

men cum nonnulli Exercitus Zaporoviensis Duces usurpata sibi contra omne fas et aequum absoluta potestate, statuerint propria authoritate hanc legem: SIC VOLO, SIC IUBEO. Quo despotico iure Ministerio Ducali incompetente introducti sunt in patriam et Exercitum Zaporoviensem multi disorders, legum et libertatum eversiones, publica gravamina, violentae et appetitae officiorum militarium dispositiones, levis Generalium, Colonellorum et insignium commilitonum aestimatio. Igitur Nos Generales, Attamanus Praetorianus et totus Exercitus Zaporoviensis pactum fecimus statuimusque cum Illustrissimo Duce in actu electionis Suae Excellentiae talem legem in perpetuum in Exercitu Zaporoviensi conservandam, ut in patria nostra Primores essent Consilarii Generales Officiales, tam respectu Ministeriorum suorum primariorum, quam continuae ad latus Ducum residentiae; post illos autem consueto ordine Colonelli civiles simili publicorum consiliariorum characterе dignentur; insuper de quolibet chiliarchatu singulos insignes veteranos, prudentes et bene meritos viros pro ineudo publico consilio cum consensu Ducis eligendos fore necesse est, cum quibus Generalibus primoribus, Colonellis et Generalibus Consilia-

riis consulendum expedit moder-
no Illustrissimo Duci et succes-
soribus eius de integritate patriae,
de bono eius communi, et de
omaibus negotiis publicis, nihil
sine praevio ipsorum consilio et
consensu, privata autoritate in-
choandum, statuendum et effec-
tuandum. Qua propter nunc ad
electionem Ducalem unanimi om-
nium laudo assignantur tria Ge-
neralia Consilia, quolibet anno in
Residentia Ducali obeunda. 1-mum
inter festa Nativitatis Christi. 2-dum
inter festa Paschatis. 3-tium feri-
is protectionis Beattissimae Dei-
parae, quibus consiliis non so-
lum Colonelli cum suis Officiali-
bus et Centurionibus, non solum
ex omnibus Chiliarchatibus Gene-
rales Consiliarii, ast et de Exer-
citu Zaporoviensi Inferiori pro
attendendo et consultando lega-
ti praemisso Ducis mandato de-
bito obligationis iure obstricti te-
nebuntur adesse et prodesse ni-
hil de praefixo tempore praeter-
misso; ubi quidquid ab Illustris-
simo Duce publicum consilium
concernens proponetur, huic toti
pura mente exclusis omnibus pri-
vati sui et alieni lucri respecti-
bus, sine nefario livore et zelo
vindictae, recta subministrare con-
silia obligati fuerint adeo, ne
haec perficiantur cum ulla ho-
noris Ducalis detractioe, cum
publico patriae gravamine, rui-
na absit vero et pernicie. Si ve-

ro extra hos praefatos Genera-
libus Consiliis praefixos terminos
contigerint aliqua negotia irre-
missibiliter curanda, corrigenda
et expedienda, tunc Illustrissimus
Dux pollebit omni potestatis et
auctoritatis libertate regendorum
dirigendorumque talium negotio-
rum cum consilio Generalium
Primorum. Itidem si pervenerint
aliquae literae de extraneis reg-
nis ac regionibus ad Illustrissi-
mum Ducem destinatae, tunc eas
oportebit excellentiam suam Pri-
moribus Generalibus communica-
toram responsoriasque manifes-
taturam, neque occultaturam fo-
re correspondentias literales, prae-
cipue exoticas, et illas, quae pos-
sunt integritati patriae bonoque
publico damnum inferre. Ut vero
efficacior interveniat Duci in pe-
ragendis secretis et publicis con-
siliis cum Generalibus Primori-
bus, Colonellis Generalibusque
Consiliariis communicativa confi-
dentia, cuilibet eorum in obeundo
officio suo, fides patriae, fideli-
tas candida Duci, observantia mu-
nerum ministerio suo corporaliter
secundum formam iuramenti pub-
lico laudo contextam iuranda sit.
Et si quid aequitati dissoni ac
devii legibus libertatibusve no-
civi et patriae inutilis in Illu-
strissimo Duce annotetur, tunc
iidem Generales Colonelli et Con-
siliarii activa vocatione utentur li-
bertate, privatim ve, sive cum

extrema et irremeabilis exigerit necessitas publice in consilio exprobrandi Suam Excellentiam, et de violandis legibus ac libertatibus patriis interpellandi sine destructione minimaque summi Ducalis honoris laesione; pro quibus exprobrationibus non indignandum sit Illustrissimo Duci, neque vindicandum, imo transversis corrigenda procurabit. Singulariter quilibet Generalium Consiliariorum in suo Chiliarchatu, de quo in Curules Consiliariatus publici electorali voto promovebitur fortem se aget insimul cum Colonello Civili in attendendo Ordini dirigendoque, illo communis consilii remigio, contra audenter eundo intuitionem iniuriandae aggravandaeque plebis. Et sicut Generales Primores, Colonelli Generalesque Consiliarii obligatis se de correlativo iure tenentur ad cultuandum Illustrissimum Ducem omni observantia, ad praestandum ipsi debitum honorem et fidelem obedientiam, ita et Illustrissimo Duci expedit mutuo ipsos observare, pro commilitonibus et non pro servis habere et municipaliter sibi assistentibus censere, non cogendo illos consulto in vilipendium personarum ad adstandum sibi publicum incongruum et indecorum, praeter ubi hoc occasio et necessitas exoptulabit.

VII.

Si quis ex Primoribus Generalibus, Colonellis, Generalibus Consiliariis insignibus Commilitonibus caeterisque omnibus Officialibus, insuper et gregariis, crimineve laesi Ducalis honoris nefario ausu commiserit, aliove aliquo casu culpabilis apparuerit, tunc tales criminis reos ipse Illustrissimus Dux privata Sua vindicta et activitate punire non debet, sed talis criminalisve, accidentalisve causa Generali Iudicio committenda sit, unde qualis non in favorem, neque hypocrisis feretur sententia, cuilibet iure victo subeunda restet.

VIII.

Per eosdem Generales Primores, continuo lateri Ducis adhaerentes, omnia publica negotia, quae a cuius munere ministerii dependebunt, deferenda sint Illustrissimo Duci, et declaratio recipienda non vero per domesticos Ducis particulares servos, qui nullis legalitatibus, interpositionibus negotiisque militaribus immiscendi, ac absolvendis legationibus vel minimis publicis applicandi sint.

IX.

Quoniam ab antiquo in Exercitu Zaporoviensi semper Thesaurarios Generales fuisse scimus, qui

aerario publico, molinis omnibusque publicis proventibus et tributariis pensionibus attendebant, ac omnia haec pro libitu et assensu Ducis disponebant, igitur et nunc talis ordo communi pacto statuitur et immutabili lege constituitur, ut liberata utinam Patria nostra de Moscovitico iugo, iudicio Ducali et consensu publico eligatur Thesaurarius Generalis, vir insignis, emeritus, dives opum et rectus corde, qui aerario publico suam tutelam impenderet, molinis et omnibus redditibus attenderet, illisque necessitati publicae, non vero suae privatae, stante sententia Ducis, succurreret. Ipse autem Illustrissimus Dux supra publicum aerarium redditusque ipsum concernentes, nullum debet extendere ius et praetensionem, neque personali usui vertere, Sua contentus sorte et redditibus clavam et personam Ducalem spectantibus, scilicet inducta Chiliarchatu Hadiacensi, districtu Szeptacoviensi, bonis Poczepoviensibus et Obolonensibus caeterisque proventibus, publico laudo antiquitus muneris Ducali destitutis; plus vero Illustrissimo Duci ditionum bonorumque Exercitus Zaporoviensis communium, ne sit absoluta potestate usurpandum aliisque minus de patria meritis, praecipue monachis, praesbyteris, viduis im-

prolibus, tribunis plebis gregariisque servis, aulicis et privatis personis distribuendum. Et non duntaxat modo lateri Ducali applicandus Thesaurarius debet eligi et ad stabiliendam Ducalem sedem praesentaneus esse, verum etiam in quolibet Chiliarchatu duo Thesaurarii pariter iurati viri insignes et locupletes ex communi Colonelli ac utriusque status equestris et plebeii praesidium laudo asserendi, qui Chiliarchatus civiliumque redditus et publica tributa scirent, ac illa tutelae erogationique suae commissa haberent, nec non omni anno rationem villicationis suae redderent. Hi ergo Thesaurarii Chiliarchatum habita correlativa dependentia a Thesaurario Generali munere suo fungentur in Chiliarchatibus suis debitos publico aerario redditus investigandi, illos colligendi manibusque Generalis Thesaurarii retribuendi. Dominis Colonellis autem nullum itidem praetendendum sit interesse aerarii Chiliarchatus, sed contenti esse debent proventibus et beneficiis officii sui.

X.

Sicut omnis partiae Exercitusque Zaporoviensis ordo pro munere ministerii ab Illustrissimo Duce regendus introspicendusque sit, ita praecipue solici-

42

ta cura huic invigilandum incumbit, ne populo gregario et plebeio nimia imponantur gravamina, oppressiones et violentae extorsiones, quibus compulsi, relictis suis incolatibus, aliena solent petere regna et extra patrios limites pro allevandis tantis oneribus commodiorem, molliorem placidioremque quaerere vitam. Qua propter ne Domini Colonelli, Centuriones, Attamani, Officiales ac Tribuni plebis plus audeant operationes suas domesticas familiares et particulares, gregario plebeioque hoc, praesertim, qui nec ministerio eorum stricta dependentia subditur, nec personalem concernit possessionem, expedire falcandum foenum, ad colligendam messem, ad munios aggeres adigere, rapinis violentaque fundorum emptione, vim inferre, pro vili aliqua culpa de tota substantia mobili ac immobili spoliare. Artifices absque solutione ad perficienda domestica artem ipsorum mechanicam spectantia opera cogere Cosacisque privatas missiones absolvere, tenebitur Illustrissimus Dux ea, qua pollet activitate, tantos abusus prohibere ipseque illos imitando exemplo evitare, atque adimplere. Quandoquidem vero omnia gravamina et rapinae in oppressionem miserae gentis plebeiae originem suam ducunt de

ambitionis pretio subsellia petentibus et appetentibus, qui non fidendo nec fundando se in meritis ambiendoque insatiabili appetitu pro privato suo lucro curules equestres plebeiosque corrumpunt captantque Ducis animum illicio munerum, quibus nituntur sine liberis votis contra ius et aequum in apicem dignitatum Chiliarchalium caeterorumque ministeriorum. Igitur serio statuitur, ne Illustrissimus Dux omni munerum genere respectibusque ductus ulli praevia appretiatione fasces Chiliarchales aliaque equestria et plebeia officia conferat, vique illata in illa intrudat, sed semper tum equestres cum et plebeii Officiales, et praesertim Colonelli eligendi sint liberis vocibus et votis, et post electionem Ducali potestate confirmandi; tamen horum Tribunalium electio non sine consensu Ducali celebranda absolventaque sit. Eandem legem incumbit et Colonellis observare, nec appretiata dextra privatisque respectibus sine liberis totius districtus suffragiis, Centuriones aliosque Officiales creare ac propter particulares offensas de officiis deponere.

XI.

Viduae Cosacorum uxores orbataque illorum proles, domus

Cosaticae et uxores, eorum absentibus maritis, cum operi belli vel quibuscunque servitiis militaribus accincti fuerint, ne ad ulla ferenda plebi debita ac communia onera adigantur, extortionibus tributariis aggraventur pactum sancitumque est.

XII.

Non minus Civitatibus Ucrainensibus inde oritur imponiturque gravamen, quod multae villae in subsidium publicorum onerum stricta antea dependentia illis incorporatae ad possessionem variorum tenentiarum spiritualium seculariumque reductae fuerint, incolans autem illas plebs extenuata obligatur sine omni alleviatione eadem ferre onera, quae cum subsidio avulsarum redeptarumque villarum baiulaverat. Igitur pacificata a bellorum turbine liberataque a Moscovitica servitute patria nostra Generalis statuenda adimplendaque sit per destitutos Commissarios Revisio omnium publicae sortis ditionum possessorum, atque alto Generalis in praesentia Ducis Consilii, iudicio committenda, cuius laudo sancitoque statuatur: cui competit, et cui non possessione bonorum ac ditionum communium frui, et qualia sint possessoribus vectigalia qualisque obedientia a subditis praestanda. Similiter

et exinde miserae abiectaeque plebi augentur gravamina, quod multi Cosaci locupletiores, plebeios sub praetextu vicinitatis iuris ditioni suae adscitos protegunt ab omni onere urbano villanoque. Mercatores vero opulentiores glorandi tum libertationibus Ducalibus, cum et protectrici Colonelorum tutela evitant baiulanda publica onera sibi competentia renitentque praestando subsidio miserae plebi. Qua propter Illustrissimus Dux Universalibus suis non praetermittet restituere tam rusticos a Caesaris protectos, quam et mercatores tolerandis publicis oneribus prohibereque, ne amplius protegantur.

XIII.

Metropolis Urbs Rossiae, Kiiovia, caeteraeque Ucrainae civitates in omnibus suis legibus ac privilegiis aequo iure collatis, inviolatae ac intactae ut conserventur, auctoritate huius Actus Electoralis statuatur et confirmandum hoc suo tempore Ducali potestati committitur.

XIV.

Inter caetera gravaminum genera, quibus plebs et gregarii Cosaci in Roxolana patria nostra opprimuntur, non potest dari major populi depressio et extenuatio, quam quae promanat ex

14

congressu adeuntium, redentium, itinerariorum ex sancitisque impraeticato iure publicis vehiculariis cursibus concomitantibus et honorariis, quibus misera plebs et Cosaci gregarii ad incitas redacti; quoniam multi et innumerabiles peregrini et patriti cuiuslibet status et ordinis sive in publicis, sive privatis suis negotiis iter sibi confixum capessendo per Roxolanas utriusque partis Borysthenis urbes ac villas, saepissime vero et servi personales non solum Ducis, sed Generalium Primorum, Colonellorum, Centurionum et insignium Commilitonum, insuper et Spiritualium praesidum obeundo qualemcunque missionem. Nonnulli autem suo studio et necessitate accingendo se itineri cogunt urbium, oppidorum et pagorum praesides ad offerenda sibi insolita honoraria, victum, potum, vecturam, concomitatum et vigiliam. Multi autem tales dantur impii raptores, praecipue ex servis, qui nulla prorsus praemissa necessitate assignant immensum numerum vehiculariorum equorum, quem cum praesides urbani sive villani adimplere nequeant, tunc probrosis verbis ac verberibus consulto ad implendum adigunt, ut illos praefati Praesides de alleviatione convenienda pecuniariis placeant offerentiis. Nonnulli vero vectorios equos secum ducunt, et sive illos

vendicant, sive vendunt. Solent etiam dari multi inter Generales, Colonellos caeterosque spiritualis et secularis Ordinis Primores, qui praesides urbanos adigunt ad reparandos suos sumptu civili currus, ad praeparanda et extradenda servis suis varii generis indumenta; insuper non erubescunt Curias sollicitare exigereque per substitutos ac instructos serves acromata aliaque coquinae suae necessaria. Interea et ipsi Praesides captando sibi benevolentiam respectusque et appetendo gloriam nominis sui omnem transeuntibus quamvis in suis privatis et non in publicis negotiis Primoribus servisque eorum accommodant sufficientiam. Saepe etiam et ipsi Praesides, praesertim oppidorum et villarum hilari vultu acceptant captantque occasiones praestandae hospitalitatis advenis, quibus supeditato exiguo victu et potu, sub praetextu tantae hospitalitatis sumunt varios potus ac satis bibunt, victualia autem inter se distribuunt, inserendo haec omnia codicibus ratiocinariis inter expensas, qua de causa plebem non solum debitis et vectigalibus tributis aggravant, verum ad extremam egestatem redigunt. Igitur Illustrissimus Dux pacificata patria e praesenti turbine et vindicata illa a iugo Moscorum, instituere non gravabitur cum alle-

viatione populi publica, in omnibus regiminis sui urbibus talem ordinem, ut in qualibet civitate iuratus sit Thesaurarius, dependens a Thesaurario Chiliarchatus, qui omnibus redditibus et expensis publicis cura et tutela sua attenderet, et vera codicibus rationariis annecteret, ex quorum calculatione singulis annis perficienda, si convictus fuerit in debitis et in iustis expensis, tunc hoc proprio ipsius aere in recompensam civitati restituendum sit; qua propter codicibus expensi inserendum ipsi incumbit, in quovis negotio itineri accinctus fuerit, cum cuius literis salvi passus et qualis in illis exprimeretur viatica commoditas. Et praecipue Illustrissimus Dux applicabit salutiferam curam ad extirpandum in patria nostra publicum vehicularium cursum, concomitatum et extorsiva vehicularia et honoraria, conformando se statui externarum regionum, in quibus nullibi observatur talis impia plebique gravis consuetudo. Pro transferendis autem literis exemplo et ritu peregrinorum Dominiorum, instituet Illustrissimus Dux publico sumptu in certis regiminis sui Chiliarchatibus cursum publicum, de quo in Generali Consilio fusius et efficacius consulendum, pactandum et constituendum sit.

XV.

Quandoquidem arendae pro stipendio annali Companiae et Serdiucis, aliisque expensis publicis constitutae communi oneri ab omnibus incolis Roxolanis, equestribus et plebeis; itidem stativa Companiensa et Serdiucensia incommodo et aggravationi imputantur, igitur tam arendae, quam et praefata stativa rejicienda sint et omnino delenda. Unde autem Thesaurus publicus ruinatus pro expediendis publicis negotiis, adimplendisque expensis reparandus restituendusque et quantae copiae stipendiariae equestres et pedestres post peractum bellum ad latus Illustrissimi Ducis in servitiis militaribus conservandae sint, hoc in Generali Consilio diiudicetur et stabilietur.

XVI.

Saepissime misera plebs clamat vindictam, quaerulosque interponit dolores, quod tam Tenutarii inductae, quam et Commissarii Nundinarii multis illam, iisque insolitis ac innumeris infestant extorsionibus, quibus obstantibus datur misero homini impossibilitas libero passu nundinas adeundi, viles res pro subsidio egestatis suae vendendi, aut pro domestica necessitate ali-

16

quid comparandi absque vectigali nundinario; et si vel in minimo culpabilis apparuerit, tunc a capite usque ad calcem spoliari a Commissariis Nundinariis debet. Igitur tenentarii inductae eorumque substituti de his solum mercibus, et tantum de inductione et evectioe earum ad publicum aerarum exigant, quantum Universales contractus litterae sonabunt, nihil prorsus supervacanei a mercatoribus extorquendo. Item Commissarii Nundinarii, ut solum munus nundinarium ab iis, qui ad hoc sunt obligati et non ab egenis hominibus provendenda vel comparanda vilire domesticae necessitatis causa nundinas adeuntibus recipiant. Nulla iudicia non tantum in causis criminalibus, sed et in accidentalibus peragant, neque insolitas extorsiones et gravamina populo et civitatibus inferunt, attendet huic Illustrissimus Dux sagaci mente, solita cura et Ducali authoritate, cuius magno animo omnia in patria regenda ac corrigenda iura libertatis publicae inviolabili observantiae et tutelae, Pacta autem illa et Constitutiones efficaci executioni committuntur, quas Sua Excellentia subscriptione manus propriae et sigillo publico, sed et formali iuramento dignata est confirmare. Quod se taliter habet:

Ego Philippus Orlik, Neoelectus Exercitus Zaporoviensis Dux, iuro in Dominum Deum, in Trinitate Sancta glorificatum, supra hoc: quod cum fuerim liberis vocibus et votis pro veteri lege et consuetudine patria, cum consensu S-ae R-ae Maiestatis Suae, Protectoris Nostri, a Generalibus Primoribus et a toto Exercitu Zaporoviensi, ad latus eiusdem S-ae R-ae Maiestatis, et ad rippas inferiores Borystenis existente per legatos electus, declaratus et evectus, in insignem praerminentiam Ducalem, uti haec omnia Pacta et Constitutiones, hic annexas et unanimi consilii sensu in Actu praesentis electionis inter me et eundem Exercitum Zaporoviensem conventas, in legem adductas et stabilitas in omnibus punctis, commatibus ac periodis et clausulis immutabiliter adimplere, amore fide et sollicita cura pro bono Roxolonae patriae, Matris Nostrae, communi et integritate eius publica ardere, in ampliandas leges ac libertates Exercitus Zaporoviensis omni qua potuero arte viriumque conatu valere ferri, nullas factiosas cum exoticis dominiis ac gentibus, et intra patriam, in ruinam et qualemcunque eius damnificationem cointelligentias inire, arcanas ab exteris allegationes, patriae iuribusque libertatis nocivas Gene-

ralibus Primoribus, Colonellis et cuius hoc officii erit revellare, dignis et bene de patria meritis personis observantiam, nec non omnibus utriusque superioris et inferioris Ordinis commilitonibus, bene se gerentibus dilectionem, criminis vero consciis secundum iurium articulos poenam exhibere et conservare spondeo et debeo; ita me Deus adiuvet illibatam Evangelium ac innocens Passio Christi. Et haec omnia subscriptione manus meae propriae et sigillo publico munio confirmoque. Actum Benderae, anno Domini 1710, Aprilis 5-ta d.

CONFIRMATIO HORUM PACTORUM A REGE SUECIAE.

Nos Carolus XII., Dei Gratia Suecorum, Gottorum Vandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiae, Dux Scaniae, Esthoniae, Livoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stetini, Pomeraniae, Casubiae et Vandaliae, Princeps Rugiae, Dominus Ingriae et Wismariae, nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariae, Iuliaci, Cliviae et Montium Dux, etc., etc. Omnibus et singulis, quorum interest, aut quoquo modo interesse poterit, notum testatumque facimus: Quod quum inclyta Gens Rossiaca atque universus Exercitus Zaporoviensis unanimis votis et suffragiis sibi Ducem eligerit, Illustrissimum Dominum Dominum

Philippum Orlik in locum pie defuncti Ducis Iohannis Mazeppae, atque in certas leges et conditiones cum eodem, de rite et secundum antiquas patriae constitutiones administranda Republica, deque tuenda avita religione atque illibata conservanda libertate et privilegiis omnium et singulorum consenserit, humillime a nobis petens, ut quae ita liberis animis vocibusque in aequam constantem et nunquam temerandam imperandi et parendi formam concepta, conclusa et sancita sunt, auctoritate Nostra Regia corroboraremus et rata esse iuberemus. Nos proinde non minus quam praedecessores Nostri gloriosae memoriae Reges Sueciae inclytam Gentem Rossiacam atque universum Exercitum Zaporoviensem singulari gratia et favore prosecuti sumus, eiusdem commodis ac incrementis impense studuimus, praedictas conditiones seu Pacta et Constitutiones legum libertatumque Exercitus Zaporoviensis inter Illustrissimum Ducem Dominum Dominum Philippum Orlik et Primores Gentis Rossiacae, nec non inter eundem Exercitum Zaporoviensem publico utriusque partis laudo conclusas ac in libera electione ab eodem Illustrissimo Duce die 5-ta Aprilis, anno 1710, iurandi religione confirmatas vidimus, approbavimus et rati ha

haurimus, quemadmodum Nos eadem, ut pote quae non alium scopum sibi praefixum habent, quam salutem et utilitatem publicam, hisce approbamus et rati habemus, verbo Regio Nostro spondentes, Nos easdem semper protecturos. In quorum omnium majorem fidem Instrumentum hoc confirmatorium manu Nostra subscriptum, Regio Nostro sigillo corroborari iussimus. Dabamus ad urbem Benderam die Mai X, anno Domini MDCCX.

Carolus

L. S.

H. G. von Mullern.

PERORATIO AD S-AM R-AM MAIESTATEM SUECIAE DUCIS DOMINI PHILIPPI ORLIK, POST SUAM ELECTIONEM ET CONFIRMATIONEM HABITA.

Sistor tibi, Fortissime ac Fortunatissime Rex, neoelectus Dux Exercitus Zaporoviensis. Cadere debueram nisi S-ae V-ae R-ae Maiestatis hostibus formidabilis, fidelibus autem subditis benevola dextera cadentem fulciret, labentem suffragaretur. Ego ne, Potentissime Rex, magnitudinem nominis et omnis Ioannis Mazepae, quorum maior in nostra patriam surrexit adimplebo? Qui nondum mensuram meritorum adimplevi? Ego ne ruenti inpraecipit Rossicae patriae zodiaco

baiulos submoyebo humeros incapax tanti honoris, plus dicam oneris Athlas? Ego ne quassatam tot turbinibus et procellis Rossicam navim ad aureas feream hoc saeculo insulas regam et dirigam, inassvetus tanti regiminis et muniminis Argonavta? Ego ne custoditam Moscovitico draconem pulchram Ariadnam, patriam nostram, ex labyrintho immanis servitutis in antiquam reducam libertatem erraticus per variarum ambages viarum The-saeus? Fabebis, tamen, Clementissime Rex, publicis votis nostris Exercitumque Zaporoviensem plussquam sub Aiacis clypeo, sub inconcusso protectionis suae umbone fovebis. Beabis promontorio bonae spei fractam densis fluctibus Rossicam cymbam. Propulsabis Moscoviticum portentum heroico pectore, quo magnanimum gestas leonem. Ego vero opus manuum Tuarum dum Ducales capesso curules, immortales creatori meo, S-ae V-ae R-ae Maiestati, ad aras et arma eius consecro gratiarum actiones milleque basiis victricem S-ae V-ae R-ae Maiestatis veneror dextram.

DIPLOMA ASSECURATORIUM PRO DUCE ET EXERCITU ZAPOROVIANSI.

Nos Carolus, Dei Gratia Suecorum, Gottorum Vandalorumque

Rex et cet., universis et singulis, quorum interest, aut quoquo modo interesse poterit, notum hisce testatumque facimus, quod quum Illustrissimus Dux Exercitus, Zaporoviensis Dominus Philippus Orlik, atque inclyta Gens Rossica sub iugo inpotentis Dominationis Moscoviticae anhelantes, et tantum non defessi innumeris istis calamitatibus et iniuriis, quas inde a multis retro annis contra ius et fas coacti fuerant sufferre ad opem et tutelam nostram confugerint, subque variis fortunae ictibus non modo dignam fortibus viris constantiam et intemeritam erga Nos fidem conservaverint, verum etiam postquam auspicia nostra secuti socii Nobiscum arma contra communem hostem iuxerunt, tot tantaque documenta fortitudinis ac fidelitatis suae Nobis dederunt, ut certo persuasi sumus eosdem non destituros ab honesto hoc proposito suo, priusquam asserta in libertatem patria sua, Moscorum dominatio refrenetur atque intra iustos cancellos reducatur. Nos idcirco, qui non minus quam predecessores Nostri gloriosissimae memoriae Reges Sueciae saluti ac libertati inclytae Gentis Rossicae huius impense studemus eamque semper auctiorem ac magis florentem reddere cupimus, publico hoc Diplomate declaramus, quod iustissima ar-

ma, quae contra Czaarum Moscoviae sumere coacti fuimus, non simus deposituri, aut aliquas pacis condiciones admissuri, nisi simul Illustrissimus Dux et Exercitus Zaporoviensis una cum universa Gente Rossica, exuto Moscovitico iugo, in pristinam libertatem plene restituantur atque securitati eorum limitumque integritati per futurum pacificationis Tractatum, quovis meliori modo prospiciatur provideaturque, ne a potentioribus vicinis quovis sub praetextu opprimantur, aut iuribus eorum in posterum quidquam derogetur. Verbo Nostro Regio insuper spondentes omnes eos, qui communicato prius Nobiscum consilio in societatem armorum cum bellicosa hac Gente venire volent contra communem hostem, paria studia et officia Nostra in procurandis ipsorum commodis atque efficaciter tuendis illorum iuribus esse experturos, quam primum de pace restauranda fuerit laboratum. In quorum omnium maiorem fidem Diploma hoc assecuratorium, manu Nostra signatum Regio Sigillo corroborari iussimus. Dabamus ad Urbem Benderam die X Maii, anno MDCCX.

CAROLUS.

Locus Sigilli
H. G. von Müllern

ДОГОВОР И ПОСТАНОВЛЕНИЕ
МЕЖДУ
ГЕТМАНОМ ОРЛИКОМ И ВОЙСКОМ ЗАПОРОЖСКИМ
В 1710 ГОДУ

1710 года, Мая 10.

Грамота Шведскаго Короля, Карла XII, къ войску Запорожскому и къ Кошевому Атаману, Якиму Богушу.

Каролюсь, милостию Божіею, Король Шведскій, Готскій и Вандальскій, Великій Князь Финляндскій, Князь Шонскій, Эстонскій, Карельскій, Бремскій и проч., благородному и почтенному Атаману Кошевому и всему Кавалерству войска Запорожскаго Низоваго, милость Наша Королевска.

Нижайшее писаніе ваше въ пакетахъ дня двенадцатаго мѣсяца Августа получено и дошло Насъ, чрезъ вашихъ посланныхъ братьевъ, Лукьяна и Кондрата, изъ котораго Мы милостиво узнали, что вы, господа, до сего времени отъ Насъ нѣякой вѣдомости не получали, и для того собъ жѣлаеге отъ Насъ увѣдомленія якъ о здоровью Нашемъ, такъ и о намѣреніи зачатой войны теперешней з Москалями, всъ вы найпокорнѣйше просите, чтобъ Мы письмомъ

Часть II.

Нашимъ Королевскимъ о томъ всѣхъ васъ увѣдомили, и иное. Сіе-то Намъ особливо поправилось, что не только о персонѣ Нашей Королевской сердечно оскорблени, но такъ же и до скорѣйшей падъ Нашимъ и вашимъ неприятелемъ, Москалемъ, слѣдующему отмищенію охочими обзывается, чрезъ что не хотимъ предъ вами, господа, утаить, что уже рана Наша, милостию Божіею, настольще исцѣлена и всъ однодушно теперь разсуждая, крѣпко станемъ въ баталѣи противъ Москала з пай-большою Нашею арміею, и можемо то мы окончить, ибо вы, такъ якъ и мы, на тое во всякой готовности, и вельможамъ Нашимъ готовымъ быть приказали, и нѣчого въ томъ опаснымъ быть, что Богъ найвишій Нашимъ праведнымъ оружіемъ всѣхъ тихъ, которіи з Нами сражаются, ублагословить, что він неприятелей Нашихъ сотремъ, и не толко кавалерія Наша отъ прошедшаго зрадливого боя несумнѣнно исцѣлена будетъ, и тогда утѣшенны будемъ; только бъ вы, высокородные господа, съ подъ Нашей протекціи не отступали. Вамъ же, высокородные господа, на примѣръ того Нашею Королевскою охотою маючи гнѣвъ, за проговѣрки непотребни неприятельски, вамъ же подъ тимъ знаменемъ будучи, до вѣрной службы побуждать всѣхъ, понеже и безъ того разсуждать тое вамъ общающую и неотмѣнную надежду. Дано въ лагерь, подъ Бендеромъ, Маія 10, року 1710.

Каролюсь.

1710 году, Апрѣля 5.**Договоръ и постановленіе между Гетманомъ Орликомъ и войскомъ Запорожскимъ въ 1710 году.**

Во имя Отца и Сына и Святаго Духа, Бога, во Троицы Святой славимаго.

Нехай станется на въкопомную войска Запорожского и всего народу Малороссійского славу и памятку!

Дивный и непостыжимый въ судьбахъ своихъ Богъ, милосердный въ долготерпѣніи, праведный въ казни, яко всегда, отъ початку видимого сего свѣта, на праведномъ правосудіи своего мирилъ, едны Паиства и народы возвышаетъ, другіе за грѣхи и беззаконія смиряетъ, едны порабощаетъ, другіе освобождаетъ, едны возноситъ, другіе низвергаетъ; такъ и народъ валецный, стародавній Козацкій, прежде сего именованный Козарскій, первъ провознеслъ былъ славою несмертельною, обширнымъ владѣніемъ и отвагами рицерскими, которыми не тылко окрестнымъ народомъ, лечь и самому Восточному Паиству, на морь и на земли страшенъ былъ, такъ далече, же Цесарь Восточный, хотячи оный себѣ вѣчнѣ примирити, сопрягъ малженскимъ союзомъ сынови своему дочку Кагана, то есть, Князя Козарскаго. Потомъ славимый во вышнихъ той же праведный Судія Богъ, за умножившіеся неправды и безза-

конія, многими казнями наказавши тотъ народъ Козацкій, понизилъ, смирилъ и ледво певѣчною рушиною низвергъ, наостатокъ военнымъ оружіемъ державъ Польской чрезъ Болеслава Храброго и Стефана Баторія, Королей Польскихъ, поработилъ. И любо не домыслимый и непонятный въ правосудіи своемъ Богъ, на казуи наказалъ сородныхъ нашихъ предковъ песчисленными плягами, однакъ не до конца прогибывающися, ни во вѣки враждующи, а хотячи на первую слободу помянутый народъ Козацкій зѣ подтяжного на тотъ часъ панованья Польского выпроводити, воздвигнулъ ревностного Православія святого, отчизны правъ и вольностей войсковыхъ стародавнихъ оборонцу, валецного Гетмана, славной памяти Богдана Хмельницкого, который помощію его всеильною, непреодоленнымъ пособіемъ иаяснѣйшого Короля, Его Милости, Шведского, несмертельной и вѣчно достойной памяти Карла Десятого, и съ полнымъ и сопособственнымъ Паиства Крымского и войска Запорожского оружіемъ, а своимъ благоразумнымъ промысломъ, працами и отвагами вызволивши з Польского подданства войско Запорожское и народъ порабощенный и утысненый Малороссійскій, поддался зѣ онымъ добровольне подъ самодержавную руку Великихъ Государей, Царей и Великихъ Князей, повелителей Россійскихъ, надъючнися, же обовязковъ своихъ, въ договорахъ и статьяхъ изображеннымъ и присягою стверженныхъ, Государ-

ДОГОВОРЪ ГЕТМАНА ОРЛИКА СЪ ЗАПОРОЖЦАМИ.

243

ство Московское, яко з нами единовѣрное, содержитъ и вѣчне войско Запорожское и народъ вольный Малороссійскій при правахъ и вольностяхъ ненарушимо подъ обороною своею заховаетъ. Лечъ по смерти славной памяти того жъ Гетмана, Богдана Хмельницкого, кгда тое жъ Государство Московское многими изобрѣтенными способами усиливало права и вольности войсковые, собою подтвержденные, надвередити и до конца разрушити, а на народъ вольный Козацкій, собою никогда не завоеванный, невольничое ярмо вложити, теды клекротъ войско Запорожское въ томъ насильство терпѣло, тилекротъ принуждено было кровію и отвагами цѣлости правъ и вольностей своихъ боронити, до которыхъ обороны самъ Богъ мститель пособствовалъ. Напоследокъ, когда уже свѣжо теперъ, за Гетманства славной памяти небожчика, Ясневельможного Іоанна Мазепы, помянутое Государство Московское, хотячи свое злое намѣреніе въ skutokъ привести, а воздаючи злая возъ благая, во мѣсто вдячности и респектовъ, за такъ многіе вѣрныя службы, и говеніе на оныхъ до остатнего знищенія кошты и утраты, за несчисленные отваги и военные кровавыя працы, хотѣло непременно Козаковъ въ регулярное войско перемѣнити, города въ область свою одобрати, права и вольности войсковые поломати, войско Запорожское Низовое искоренити и имя того вѣчне зглядити, чого явные были, и подъ сее время суть, знаки, доводы и почат-

ки, тогда преречонный, славной памяти, Гетманъ Ясневельможный Іоаннъ Мазепа, подвигнувшися правдою и ревностію за цѣлость отчизны, правъ и вольностей войсковыхъ, а желаючи усерднымъ желаніемъ за дній Гетманского своего владѣнія видѣти, и по смерти своей для вѣкопомной имени своего памяти заставити туо жъ отчизну, милую матку нашу, и войско Запорожское городовое и низовое, не тилко въ ненарушимымъ, лечъ и въ разширенныхъ и размноженныхъ волностяхъ, квітнучую и изобилуючую, отдался въ непреламашную оборону Найсвѣйшого Короля, Его Милости, Шведского, Карла Дванадцатого, особливимъ Бога Всемогущого Промысломъ, съ Войсками своими вступившого въ Украину; послѣдуючи и наслѣдуючи Аптецессора своего, славной памяти, валечного Гетмана, Богдана Хмельницкого, который, з Найсвѣйшимъ Королемъ Шведскимъ, Его Королевскому Величеству соименитымъ дѣдомъ, Каролемъ Десятымъ, единомыслиемъ и промыслами военными въ высвобожденю отчизны своей отъ Польского, на тогъ часъ тяжкого, подданства согласуючися, не меншую мѣль въ замыслахъ своихъ помочь, до розерванья силъ Польскихъ стягауючюся, и хотъ то неизслѣдованные судьбы Божіи, такъ ревностного небожчиковского намѣренія, за опачнымъ отмѣнной фортуны военной поводомъ, не тилко не исполнили, лечъ и самого тутъ въ Бендеръ декретомъ смертельнымъ, прикрили; однакъ, осиротѣ-

244

ДОГОВОРЪ ГЕТМАНА ОРЛИКА СЪ ЗАПОРОЖЦАМИ.

лое, по смерти своего первенствующаго Рейментара, войско Запорожское, не отчаеваючися желаемой себѣ свободы, и полагаючи сталую уфность въ помощи Божой, въ протекціи Наяснѣйшаго Короля, Его Милости, Шведского, и въ праведной нашей справѣ, якая всегда обыкла триумфовати, на попарте оной и для лучшихъ войсковыхъ порядковъ и поводу, постановило, зъ общою Енеральной Старшины обрадою, послѣдуючи и согласуючи въ томъ воли Наяснѣйшаго Протектора Нашего, Королевского Величества Шведского, избрати себѣ новаго Гетмана, на которое избраніе назначивши терменъ, кгда на приличное тому акту елекціальному мѣстце подѣ Бендеромъ, въ общую Раду, съ предводителемъ своимъ, Паномъ Константиномъ Гордбенкомъ, Атаманомъ Кошевымъ, совокуплюся, теде всѣ сполне зъ Старшиною Енеральною и зъ Послами отъ войска Запорожскаго зового, у Днѣпру зостаючого, знесшися, по давнымъ обыкновениямъ и по правиламъ войсковымъ, избрали себѣ, волными единократными голосами, за Гетмана, Его Милости, Пана Филипа Орлика, достойного тоей Гетманской чести и могучого, при помощи Божой и при протекціи Наяснѣйшаго Королевского Величества Шведского, высокимъ своимъ разумомъ и искусствомъ, урядъ тотъ Гетманскій, подѣ сее время трудное тяжкій, двигати, управляти и о интересахъ отчичны Малороссійской радѣти и радити. А поневажъ преждныи Гетманы войска Запорожского, зостаю-

чи подѣ Самодержцами Московскими, привлащати себѣ дерзали надѣ слушность и право, Самодержавную владгу, которою были значне надвередили давные порядки, права и вольности войсковые, не безъ всенародной тяжести, пре то мы, Енеральная Старшина, тутъ притомная, и мы, Атаманъ Кошевой зъ войскомъ Запорожскимъ, запобѣгаючи впередъ таковому безправью, найбарзѣй подѣ сей до того дѣла выгодный часъ, когда тое жъ войско Запорожское, не для чого ишого подѣ протекцію Наяснѣйшаго Королевского Величества Шведского удалося, и теперь оной крѣпко и непоколебимо держится, тылко для поправки и подвиженья упалыхъ правъ своихъ и вольностей войсковыхъ, договорили и постановили съ Ясновельможнымъ, Его Милостью, Паномъ Филипомъ Орликомъ, новобраннымъ Гетманомъ, абы не тылко Его Вельможность, за счастливого Гетманского своего владѣнія, всѣхъ тыхъ, тутъ послѣдующихъ, пунктами изображенныхъ, а собою поприсяжныхъ договоровъ и постановлений, ненарушимо додержалъ, лечь и за иныхъ, впередъ будучихъ, Гетмановъ войска Запорожского, чтобъ оные непременно захованы и задержаны были, которые такъ ся въ собѣ мають:

1.

Поневажъ межи тремя добродѣтелями богословскими вѣра первенствуетъ, теде въ первомъ семъ пунктѣ о вѣри святой Православной Восточного исповѣданія дѣло надле-

дарства Московского стверженныхъ, найбарзѣй въ тимъ: которые по рѣку Случь, за Гетманства, славной памяти, Богдана Хмельницкого, отъ той же Рѣчи Посполитой Польской, области Гетманской и войску поступлены, вѣчно отданы и пактами обварованы zostали, не была згвалчена и нарушена, мѣть и тое Ясневельможный Гетманъ, при трактатахъ Найяснѣйшого Короля, Его Милости, Шведского, старатися, и крѣпко, сколько Богъ силы и разуму пошлетъ, застановлятися, гдѣ будетъ палезати, а найпаче суппльковати о тое до Найяснѣйшого Маестату, Его Королевского Величества Шведского, яко оборонцы и протектора нашего, чтобъ Его Величество не допускалъ никому, не тылко правъ и вольностей, лечъ и границъ войсковыхъ надверезати и себѣ привлащати. Надъ то повиненъ будетъ тотъ же Ясневельможный Гетманъ, по сконченю, дай Боже, счастливомъ войны, упросити у Королевского Величества Шведского такого трактату, чтобъ Его Величество и Его сукцессорове, Найяснѣяшіе Короли Шведскіе, вѣчными протекторами Украины титуловалися и самимъ дѣломъ zostавали, для большой крѣпости отчизны нашей и для захованья оной цѣлости въ правахъ надацыхъ и границахъ. Такъ тежъ и о тое долженъ будетъ Ясневельможный Гетманъ до Найяснѣйшого Королевского Маестату суппльковати, абы у трактатахъ Его Величества зъ Государствомъ Московскимъ было тое доложено, чтобы, якъ неволь-

никовъ нашихъ, на сей часъ въ Государствѣ Московскомъ найдуючихся, по сконченю войны, намъ свободныхъ возвращено, такъ и всѣ починены въ нынѣшнюю войну на Украинѣ шкоды, нагорожено и слушне отъ Москвы пополнено; а особливо о тое просити и старатися у Найяснѣйшого Королевского Величества повиненъ, жебы невольниковъ нашихъ, въ Панствѣ Его жъ Величества zostающихъ, всѣхъ освобождено и намъ возвращено.

3.

Поневажъ намъ всегда пріязнь сусѣдская Панства Крымского есть потребна, отъ которого помощи не разъ войско Запорожское до обороны своей засягало, теды, иле подъ сей часъ возможно будетъ, мѣть Ясневельможный Гетманъ и Найяснѣйшого Хана, Его Милости, Крымского, чрезъ пословъ старатися о обновленье давнего зъ Панствомъ Крымскимъ братерства, коллегациі военной и потверженье вѣчной пріязни, на которую бы окрестные Панства заглядующися, не дерзали порабощенія себѣ Украины желати и оную въ чомъ колвекъ насильствовати. По сконченю зась войны, когда Господь Богъ пособитъ, при желаемомъ и помыслномъ намъ покою, новообранному Гетману на своей осысти резиденциі, тогда крѣпко и неусыпно постерегати того, должностію уряду своего обовязанъ будетъ, абы ни въ чомъ зъ Панствомъ Крымскимъ пріязнь и побратимство не нарушилося черезъ своевольныхъ

и легкомысленныхъ з нашей стороны людей, которые обькли не тылко сусьдскую згуду и прїязнь, лечь и союзы мирные, рвати и раздрушати.

4.

Войско Запорожское Низовое, яко несмертельную собъ славу многими рыцерскими отвагами на моръ и на земли заслужило, такъ и не меншими наданнями обогащено было для общего своего пожитку и промысловъ, лечь кгда Государство Московское, вынаходячи розныхъ способовъ до утисненья и знищенья оногo, построило на власныхъ войсковыхъ кгрунтахъ и угодїяхъ, то города Самарскїе, то фортецы на Днѣпръ, чимъ, хотячи въ промыслахъ рыбныхъ и звѣриныхъ томужъ войску Запорожскому Низовому перешкоду учинити, незносную шкоду, праволомство и утеменженье учинило. На остатокъ гнѣздо войсковое, Съчь Запорожскую, военнымъ наступленїемъ розорило. Пре то, по скончанью, дай Боже, счастливомъ, войны (естли теперь помянутое войско Запорожское тыхъ кгрунтовъ своихъ и Днѣпра отъ насильства Московского не очиститъ и не удовольнитъ), повиненъ будетъ Ясневельможный Гетманъ, при трактованью Наяснѣйшого Короля, Его Милости, Шведского, зъ Государствомъ Московскимъ о покою, о тое старатися, жебы Днѣпръ отъ городковъ и фортець Московскихъ, тако жъ и кгрунта войсковые отъ поссессїи Московской очищены и до первобытной области войска Запорожского привержены были, гдѣ впредь ни-

кому ани фортець строити, а ни городковъ фундавати, а ни слободъ осажувати, а ни якимъ же колвекъ способомъ тыхъ войсковыхъ угодїй пустошити, не тылко не мѣеть Ясневельможный Гетманъ позволяти, лечь и до обороны оныхъ обовязанъ будетъ войску Запорожскому Низовому всякую помочъ чинити.

5.

Городъ Терехтемировъ, поневажъ здавна до войска Запорожского Низового належалъ и шпиталемъ оцого назывался, теда и теперь, за освобожденьемъ, дай Боже, отчины отъ Московского подданства, мѣеть Ясневельможный Гетманъ тотъ же городъ войску Запорожскому Низовому, зо всеми угодїями и зъ перевозомъ на Днѣпръ, тамъ застаючимъ, привернути, шпиталь въ ономъ для стариныхъ зубожалыхъ и ранами скалеченныхъ Козаковъ, коштомъ войсковымъ построить, и отколь мѣеть имъ быти пища и одежда, промыслъ; также Днѣпръ увесь зъ гори отъ Переволочной внизъ, перевозъ Переволочанскїй и самый городъ Переволочную, съ городомъ Керебердою и рѣка Ворскло зъ млинами, въ полку Полтавскомъ знайдующимся, и фортецу Козацкую принадлежностями, повиненъ будетъ Ясневельможный Гетманъ и по немъ будучи уряду того Гетманского наслѣдники, ведлугъ давныхъ правъ и привилеевъ, при войску Запорожскомъ заховати, никому зъ власти духовной и свѣцкой не допускаючи и не позволяючи възовъ тамъ на Днѣпръ отъ Переволочной внизъ забивати и

— 170 —

ДОГОВОРЪ ГЕТМАНА ОСТАВКА СЪ ЗАПОРОЖЦАМИ.

строить, становъ и рыбныхъ ловль заводити, особливе въ полю рѣки, рѣчки и всякіе прикметы, ажъ по самой Очаковъ, не до кого иншого, тилко до войска Запорожского Низового, вѣчными часы мѣють належати.

6.

Если въ Павствахъ Самодержавныхъ хвалебный и состоянію публичному полезный захуется порядокъ, въ тотъ порядокъ, же завше, якъ въ бою, такъ и въ покою, о общомъ отчистомъ добръ приватные и публичные обыкли отпраоватися Рады, въ которыхъ и самыи Самодержцы притомностию своею продкуючи, не возбраняются соизволеніе свое подъ общее Министеровъ своихъ и Совѣтниковъ зданье и ухвалу подлагати, а чому жъ бы въ вольномъ народѣ таковой збавенный порядокъ не мѣлъ быти захованъ, который, любо въ войску Запорожскомъ при Гетманахъ передъ симъ, ведлугъ давныхъ правъ и вольностей, непремѣнно содержался, однакъ, кгда нѣкоторіи войска Запорожского Гетмани, привлащивши собъ неслушне и безправне Самодержавную владгу, узаконили самовластіемъ такое право: «Такъ хочу, такъ повелѣваю», черезъ якое Самодержавіе, Гетманскому урядови неприличное, уросли многіе въ отчизнѣ и въ войску Запорожскомъ нестроенія, правъ и вольностей разоренія, посполитые тяжести, насильные и накупные урядовъ войсковыхъ распоряженья, легкое Старшины Енеральной, Полковниковъ и значного това-

риства поваженье, пре то Мы, Енеральная Старшина, Атаманъ Кошовый и все войско Запорожское, договорили и постановили съ Ясневельможнымъ Гетманомъ, при елекціи его Вельможности, таковое право, которое мѣеть быти вѣчне въ войску Запорожскомъ заховано: абы въ отчизнѣ нашей первенствующими были совѣтниками Енеральная Старшина, такъ респектомъ урядовъ ихъ первоначальныхъ, яко и уставичной при Гетманахъ резиденціи; по нихъ, засъ обыклымъ порядкомъ послѣдующіи Полковники городовіе, подобнымъ же публичныхъ совѣтниковъ характеромъ почтены пехай будутъ; надъ то зъ каждого полку по единой значпой старинной, благоразумной и заслужоной особъ мѣють быти до общей рады Енеральной Совѣтники, за согласіемъ Гетманскимъ избраны, зъ которыми всѣми Енеральными особами, Полковниками и Енеральными Совѣтниками долженъ будетъ теперешный Ясневельможный Гетманъ и его сукцессорове оцѣлости отчизны, о добръ опой посполитомъ и о всякихъ дѣлѣхъ публичныхъ радитися, ничего, безъ ихъ соизволенія и совѣту, приватною своею владгою, не зачинати, не установляти и въ скутокъ не приводити. Для чого теперь, при елекціи Гетманской, единоголасною всѣхъ обрадою и ухвалою, назначаються три Енеральные въ каждомъ року Рады, мѣючіеся въ резиденціи Гетманской отпраовати: первая о Рождествѣ Христовомъ, другая о Воскресеніи Христовомъ, третія о Покровѣ Пресвятой Богородицы, на

ДОГОВОРЪ ГЕТМАНА ОРЛИКА СЪ ЗАПОРОЖЦАМИ.

249

которое, не тылко Панове Полковники з Старшиною своею и Сотниками, не тылко зо всехъ полковъ Енеральныи Советники, лечь и отъ войска Запорожского Низового, для прислухованья ся и сѣтованья, Послы мѣють и повинни будутъ, за присланьемъ къ себѣ отъ Гетмана ординансу, прибывати, ничего назначенного термену не ухибляючи, гдѣ что колвекъ будетъ отъ Ясневельможного Гетмана, до общей бы Рады предложено, о томъ всемъ благосовѣстно, безъ жадныхъ, приватного своего и чужого порядку, респектовъ, безъ душегубной зависти и вражды, совѣтовати обовязаны будутъ, такъ далече, жебы ничего не было въ тыхъ Радахъ з уближеньемъ чести Гетманской, з публичною отчизны тяжестию и разореніемъ, а, не дай Боже, и пагубою. Если бы зась, опрочъ тыхъ вышреченныхъ, до Енеральной Рады назначенныхъ терменовъ, призрафлялися якіе публичные sprawy, скорого управленія, отпреставленія и отправленія потребующіе, теды Ясневельможный Гетманъ моцень и воленъ будетъ, зъ обрадою Енеральной Старшины, таковые дѣла повагою своею Гетманскою управляти и отпраовати. Такъ же если бы якіе письма приключалися зъ заграничныхъ посторонныхъ Панствъ, до Ясневельможного Гетмана ординованные, теды оные маеть Его Вельможность Енеральной Старшинъ объявити и отвѣты, якіе отписуватимутся, освѣдчати, не утаеваючи предъ ними жадныхъ корресподенцій листовныхъ, найбарзѣй заграничныхъ и

Часть II.

тыхъ, якіе могутъ цѣлости отчистой и добру посполитому вредити. А жебы скутечнѣйшая была въ секретныхъ и публичныхъ Радахъ междоусобная Ясневельможного Гетмана зъ Старшиною Енеральною, съ Полковниками и Енеральными Советниками поуфалость, повинень будетъ каждый зъ нихъ, при обнятію своего уриду, на вѣрность и у отчизнѣ на зычливость къ рейментарови своему на захованье повинностей своихъ, якіе колвекъ до уриду чіего належатимуть, формальную присягу, ведлугъ роты, публично ухваленой, выконати. И если бы что противного, здоровниого, правамъ и вольностямъ войсковымъ вредительного и отчизнѣ неполезного усмотрено было въ Ясневельможномъ Гетману, теды таяжъ Старшина Енеральная, Полковники и Енеральные Советники, моцны будутъ волными голосами, чили то приватне, чили, когда пужная и неотволочная потреба укажетъ, публично, на Радѣ Его Вельможности выговорити и о нарушенье правъ и вольностей отчистыхъ упоминатися, безъ уближенья и наименшого поврежденья высокого рейментарского гонору; о якіе выговоры не мѣеть Ясневельможный Гетманъ уражатися и помсты чинити, овшемъ развращенная исправити старатимется. Особливе Енеральныи Советники, каждый зъ нихъ въ своемъ полку, зъ которого на радецтво изберется, силенъ будетъ, совокупне съ Паномъ Полковникомъ городовымъ, постерегати порядковъ и оные общимъ советомъ управляти, застаювлиючися за кривды и тѣжести люд-

250

ДОГОВОРЪ ГЕТМАНА ОРЛИКА СЪ ЗАПОРОЖЦАМИ.

скіе. А яко Енеральная Старшина, Полковники и Енеральныи Советники, повинны будутъ Ясневельможного Гетмана въ должномъ мѣти почитаніи, належить ему выразати гоноръ и вѣрное отдавати послушество, такъ и Ясневельможному Гетману взаимне шановати оныхъ, и за товариство, а не за слугъ и предстоятелей работныхъ, належить консервовати, не принуждаючи ихъ умыслне, для пониженья особъ, до публичного, неприличного и непоносного предъ собою стоянья, опрочъ того, гдѣ потреба укажетъ.

7.

Если бы кто зъ Енеральныхъ особъ, Полковниковъ, Енеральныхъ Советниковъ, значного товариства и иныхъ всѣхъ войсковыхъ урядниковъ надъ той самой чернѣ, чи то гоноръ Гетманскій дерзнулъ образити, чли еъ иншомъ якомъ дѣлѣ провинити, теды таковыхъ проступцовъ самъ Ясневельможный Гетманъ, приватною своею помстою и владою не мѣетъ карати, лечь па судъ войсковый Енеральный такую справу, чи то криминальную, чили не криминальную, повиненъ будетъ здати, у которого якій неліцемирный и неліцезрѣтельный падеть декретъ, такій долженъ всякъ проступный попести.

8.

Тыежь Енеральныя особы, уставиче при боку Гетманскомъ резидуючіе, всякіе справы войсковыя, якіе до чіего чину и повинности будутъ належати, мѣють Ясневельмож-

ному Гетману доносити и декларациі отбирати, а не слуги приватныя домовныя, которыхъ до жадныхъ справъ, докладовъ и дѣлъ войсковыхъ не отправовати.

9.

Попеважъ передъ симъ въ войску Запорожскомъ всегда бывали Подскарбїи Енеральныи, которые скарбомъ войсковымъ, млысами и всякими, до скарбу войскового належачими, приходами и повинностями завѣдовали и оными за вѣдомомъ Гетманскимъ шафовали, теды и теперь таковой порядокъ общимъ договоромъ устанавлиается и непременно узаконяется, абы за увольненемъ, дастъ Богъ, отчизны нашей зъ ярма Московского, увагою Гетманскою и соизволенемъ общимъ, былъ обранъ Подскарбїй Енеральный, человекъ значный и заслуженый, маетный и благосовѣстный, который бы скарбу войсковый въ своемъ дозорѣ мѣлъ, млысами и всякими приходами войсковыми завѣдовалъ и оныя на потребу публичную войсковую, а не на свою приватную, за вѣдомомъ Гетманскимъ, оборочалъ. Самъ зась Ясневельможный Гетманъ до скарбу войскового и до приходовъ, до онога належачихъ, не имѣетъ належати и на свой персональный пожитокъ употреблять, довольствуячися своими оброками и приходами, па булаву и особу его, Гетманскую, належачими, яко то: индуктою, полкомъ Гадяцкимъ, сотнею Шентаковскою, добрами Почеповскими и Облопскими и иншими витратами, якіе здавна ухвалены и постановлены на

урядъ Гетманскій; большъ зась Ясневельможный Гетманъ маестностей добръ войсковыхъ не мѣетъ самовластно себѣ привлащати и иншимъ, мѣтъ въ войску Запорожскомъ заслужонымъ, а найбарзтѣй чернцямъ, попамъ, вдовамъ бездѣтнымъ, урядникомъ, посполитымъ и войсковымъ мѣлкимъ слугамъ своимъ Гетманскимъ и особамъ приватнымъ, для респектовъ якихъ колвекъ, не раздавати. А не тылко до боку Гетманского Подскарбій Енеральный поприсяжный, для дозору скарбу войскового, мѣетъ избиратися, и гдѣ резиденція Гетманская утвердится, тамъ зоставати, лечь и въ каждомъ полку два Подскарбіи, такъ же поприсяжные, люде значныи и маестныи, общою, Полковника, Старшины войсковою, и посполитой ухвалою, повинны знайдоватися, которыи бы о полковыхъ и городовыхъ приходахъ и посполитыхъ поборахъ знали, оные въ своемъ завѣдованью и шафунку мѣли и каждого року порахунокъ зъ себе чинили. Якіе полковіе подскарбіи, мѣючи релацию до Енерального Подскарбего, должны будутъ въ своихъ полкахъ о належащихъ до скарбу войскового приходахъ знати, оные отбирати и до рукъ Енерального Подскарбего отдавати. Панове Полковники зась неповинни такъ же интересоватися до скарбцовъ полковыхъ, контентуючися своими приходами и добрами, на урядъ Полковничій належачими.

10.

Яко всякихъ во отчизнѣ и войску Запорожскомъ порядковъ, по дол-

жности уряду своего мѣетъ Ясневельможный Гетманъ постерегати, такъ найбарзтѣй повишень будетъ и на тое пилное и пеусыпное мѣти око, жебы людѣмъ войсковымъ и посполитымъ збытечныи не чинилися тяжести, налоги, утеменженья и здырства, для которыхъ они, оставивши жилища свои, обыкли въ прочку ити и въ заграничныхъ Панствахъ спокойнѣйшого, легчайшого и помыслнѣйшого шукати себѣ помешканья. За чимъ, абы Панове, Полковники, Сотники, Атаманы и всякіе войсковые и посполитые урядники, не важилися панцизнѣ и роботизнѣ своихъ приватныхъ господарскихъ Козаками и посполитыми людѣми тыми, якіе а ни на урядъ ихъ не належатъ, а ни подъ ихъ персональною державою зоставють, отбувати до кошенія сѣнъ, збиранья зъ полъ пашень и гаченья гребель примушати, въ одиманью и квалтовномъ купленью кгрунтовъ насилія чинити, за леда якую випу зо всей худобы, лежачой и рухомой, обнажити, ремесниковъ безплатежне до дѣль своихъ домашнихъ приневоляти и Козаковъ до посылокъ приватныхъ заживати, повишень будетъ того Ясневельможный Гетманъ владгою своею возбраняти, чого и самъ, на добрый иншимъ, подручнымъ себѣ, прикладъ, мѣетъ выстерегатися и не чинити. А поневажъ всякіе на людей вѣрныхъ тяжести, утыски и здырства походять найбарзтѣй отъ властолюбныхъ накупневъ, которин, не фундуючися на заслугахъ своихъ, а прагнучи несытою пожадливістю, для приватного своего пожитку уря-

252

ДОГОВОРЪ ГЕТМАНА ОРЛИКА СЪ ЗАПОРОЖЦАМИ.

довъ войсковыхъ и посполитыхъ , прельщаютъ сердце Гетманское корруціями и оными втыскаются, безъ вольного избранія, надъ слушность и право, то на уряды Полковничіе, то на иншыя власти, пре то всекопечіе постановляется, абы Ясневельможный Гетманъ жадными, хочъ бы наибольшими, не уводячися датками и респектами, никому за корруціи урядовъ Полковничьихъ и иншихъ войсковыхъ и посполитыхъ начальствъ не вручалъ и на сильно на опые никого не наставлялъ, лечъ всегда, якъ войсковые, такъ и посполитые, урядники мѣютъ быти волними голосами, особливе засъ Полковники, обираны, а по избранію владгою Гетманскою подтверживаны; однакъ таковыхъ урядниковъ елекціи не безъ воль Гетманской отправоватися повинны. Тоежъ право должны будутъ и Полковники заховати и не постановляти, безъ вольного избранія цѣлой сотнѣ, Сотниковъ и иншихъ урядниковъ, для корруціи и якихъ же колвекъ респектовъ, а для урядъ своихъ приватныхъ не повинны такъ же отъ урядовъ отстановляти.

11.

Вдовы Козачіи и осиротѣлые Козацкіе дѣти, вдовы Козацкіи и жоны, безъ бытности самыхъ Козаковъ, когда въ походахъ, албо на якихъ же колвекъ службахъ войсковыхъ знайдоватимутся, жебы до всякихъ посполитыхъ повинностей не были потяганы и вымаганьемъ датковъ обтяжованы, договорено и постановлено.

12.

Не меньшая городамъ Украинскимъ и оттоль дѣется тяжесть, же многіе, для отбуванья всякихъ посполитыхъ повинностей належащіе, подъ розныхъ державцовъ, духовныхъ и свѣцкихъ, въ посессию поотходили жители, засъ ихъ посполитые, въ малолюдствіи оставшіеся, мусятъ, безъ жадной фолги, тые жъ самыя двигати тяжари, якіе з помощью отторгненыхъ и одойшлыхъ селъ на себѣ носили. За чимъ, за успокоеньемъ отъ военного мятежу отчизны и за увольненіемъ; дай Боже, оной отъ подданства Московского, енеральная маеть быти установлена, чрезъ избранныхъ на тое Комисаровъ, ревизія всѣхъ маетностей, подъ державцами зостаючихъ, и до уваги Енеральной при Гетману Рады подана, на которой разсудится и постановится, кому годне належитъ, а кому не належитъ, войсковые добра и маетности держати, и якіе повинности и послушенства подданскіе мѣются державцамъ отъ посполства отдавати. Такъ тежъ и оттоль людемъ убогимъ посполитымъ умножается тяжесть, же многіе Козаки людей достальныхъ посполитыхъ, въ подсуздіи себѣ пріймуючи, охороняютъ оныхъ отъ обыкныхъ имъ повинностей, ку общей тяглости городой и сельской стягаючихся, а купцы маетные, защищаючися то Универсалами Гетманскими, то протекціею Полковничою и Сотничкою, ухилиются отъ двиганья сполныхъ тяжаровъ посполитыхъ и не хотятъ

ДОГОВОРЪ ГЕТМАНА ОРЛИКА СЪ ЗАПОРОЖЦАМИ.

253

быти помощными въ отбуванью оныхъ людѣмъ убогимъ. Пре то Ясневельможный Гетманъ Универсалами своими привернути не занехаеть, такъ подсусъдковъ достатныхъ Козацкихъ, яко и купцевъ до посполитыхъ, повинностей, заборонити оныхъ протекціи.

13.

Городъ столечный, Кіевъ, и иные Украинскіе города зъ Маистратами своими во всѣхъ правахъ и привилеяхъ, слушне наданыхъ, не порушимо жебы захованы были, повагою сего акту елекціального постановляется и подтверженіе оныхъ своего часу Гетманской власти поручается.

14.

Же посполитымъ людѣмъ прежде сего на Украинѣ наѣзды и подводы, а Козакамъ проводничества, наибольшъ приносили тяжести, черезъ которые люде до крайнего въ худобахъ своихъ приходили знищенья, теда теперъ, абы тые подводы и проводничества вовся были отставлены, и ниhto зъ переѣзжающихъ жадной нигдѣ подводы брати, наповеъ, кѣрмомъ и даткомъ наименшихъ вымагати отнюдь не важился, хнба хто въ публичныхъ дѣлѣхъ, и то за подорожною Ясневельможного Гетмана, будетъ ѣхати, то и тому, безъ жадныхъ поклонныхъ датковъ, подводъ толко дати, сколько въ подорожной будетъ написано. Особливе, чтобы жадные особы войсковые и ихъ слуги, Ясневельможного Гетмана, за приватными дѣлами, а не войсковыми, переѣзжающіе, подводъ, кормовъ, на-

повеъ, поклоновъ и проводниковъ отнюдь не вымагали, бо черезъ тое городиви разореніе, а людѣмъ бѣднымъ знищенье, наносится; лечь всякій особа, великій, мѣлкій и наименший, за приватнымъ своимъ дѣломъ, а не войсковымъ, безъ подорожной рейментарской переѣзжающей, долженъ будетъ своимъ грошемъ всюде по городахъ и селахъ sustentоватися, подводъ и проводниковъ не вымагати и условне никогда не брати.

15.

Же аренды, для платы роковой компаней и сердюкамъ и для иныхъ расходовъ войсковыхъ, установленные, за тяжесть посполитую отъ всѣхъ обывателей Малороссійскихъ войсковыхъ и посполитыхъ, такъ и станція Компанійская и Сердюцкая за прикрость и утяженье у поспольства почитается: пре то, якъ аренды, такъ и помянутая станція повинна быти отставлена и весьма знесена. Отколь да скарбъ войсковою упалый на отбуванье и удовольствованіе всякихъ публичныхъ войсковыхъ же расходовъ реставроватися и постановитися; и якъ много, по скончанью войны, Ясневельможный Гетманъ мѣетъ людей платныхъ компаней и пѣхотинцевъ, при боку своемъ на услугахъ войсковыхъ держати, о томъ на Еперальной Радѣ общая будетъ увага и постановленье.

16.

Востокротне люде убогіе воплять и ускаржаются, же такъ индуктари

и ихъ факторы, яко и вывѣдѣіе ярмарковые, многіе чинятъ не обыкновеные и нечисленны имъ здырства, за которыми згола невозможно челоуѣку убогому свободити на ярмарокъ появитися. малой якоу рѣчи, для подпартя убозства своего, продати, албо на домовую потребу купити, безъ платежи ярмарковой, а, не дай, Боже, въ вину якую, хочъ малую, попагиси, то съ ногъ до головы отъ вывѣдѣихъ ярмарковыхъ ободранному быти прыйдется. За чимъ абы индуктари и ихъ факторы, отъ тыхъ тылко товаровъ и таковыя ексакціи, евекты и индукты до скарбу войскового отбырали, якіе будутъ выражены въ интерцигахъ, ничого лишнего отъ купцевъ не вымагаючи и людѣмъ вѣрнымъ убогимъ найменшого здырства не чинячи. Такъ же и вывѣдѣіе ярмарковые, абы повинность, у кого належить, а не у людей убогихъ, з малою продажею домовою, албо для купленья чого на домовую потребу на ярмарокъ прибылыхъ, выбирали, справъ жадныхъ, не тылко криминальныхъ, але и поточныхъ, не судили и необыклого здырства людѣмъ в городови не чинили, потрафляти въ тое будетъ Ясневельможный Гетманъ своимъ благоразумнымъ радѣніемъ и владгою, которого и всѣ въ отчизнѣ нестроенія, премудрому исправленію, права и вольности войсковые непорушимоу захованію и оборонѣ, договоры сіи и постановленія skutечному исполненію, поручаются, якіе Его Вельможность не тылко подписомъ руки своей, лечь и формальною при-

сягою и притисненіемъ печати войсковою, изволить подтвердити. А присяга тая такъ ся въ себѣ мѣеть:

ПРИСЯГА ОРЛИКА.

Я, Филиппъ Орликъ, новизбранный войска Запорожского Гетманъ, присягаю Господу Богу, въ Троицы Святой славимому, на томъ, ижъ, будучи волними голосами, по давнымъ правамъ и обыкновеніямъ войсковымъ, за соизволеніемъ Найсвѣтѣйшого Королевского Величества Шведского, Протектора нашего, отъ Енеральной Старшины и отъ всего войска Запорожского, тутъ при боку Его жъ Королевского Величества, и у Дивпра на низу застаючого, черезъ посланныхъ особъ, обранѣйшій, оголошенный и возведеный на знаменитый урядъ Гетманскій, яко сіи договоры и постановленія, тутъ описанные, и съ полною обрадою на актъ теперешной елекціи, межи мною и тымъ же войскомъ Запорожскимъ, узаконенные и утвержденные во всѣхъ пунктахъ, комматахъ и періодахъ непременно исполняти, милость, вѣрность и печаливое ку отчизнѣ Малороссійской, матцѣ нашей, о добръ оной посполитомъ, о цѣлости публичной, о разширенію правъ и вольностей восковыхъ, старанье, сколко силъ, разуму и способовъ станеть, мѣти, жадныхъ факцій зъ посторошними Панствами и народами и внутрь въ отчизнѣ иззруйнованье и яко жъ колвекъ оной зашкоженье, не строити, подсылки

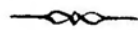
ПОДТВЕРДИТЕЛЬНАЯ ГРАМОТА ШВЕДСКАГО КОРОЛЯ.

255

всякіе, отчизнѣ, правамъ и вольностямъ войсковымъ шкодливые, Енеральной Старшинѣ, Полковникомъ и кому колвекъ належатимуть, объявляти, ку горнымъ и заслужонымъ въ войску Запорожскомъ особамъ пощанованье и ку всему старшому и меньшому товариству любовь, а ку проступнымъ, ведлугъ артикуловъ правныхъ, справедливость заховати обьцую и долженъ буду, такъ мнѣ, Боже, помози, непорочное сіе Евангеліе и невинная страсть Христова, А тое все подписомъ руки моея власной и печатью войсковою ствержаю. Дѣялося въ Бендерѣ, року 1719, Апрѣля 5 дня.

Филиппъ Орликъ, Гетманъ войска Запорожского, рукою власною.

(М. П.)

1710 года, Мая 10.

**Подтвердительная Грамота Шведскаго
Короля Орлику на Гетманство.**

Nos, Carolus, Dei Gratia Suecorum, Gothorum Wandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiæ, Dux Scaniæ, Esthoniæ, Livoniæ, Careliæ, Brehmæ, Verdæ, Stettini, Pomeraniæ, Casubiæ et Wandaliæ, Princeps Rugiæ, Dominus Ingridiæ et Wismariæ nec non Comes Palatinus Rehni Baviariæ, Juliaci, Cliviæ et montium Dux etc. etc.

Omnibus et singulis, quorum interest, aut quoquomodo interesse poterit, notum hisce testatumque facimus, quod cum inclita gens Rossiaca atque universus exercitus Zaporoviensis unanimis votis et suffragiis sibi ducem elegerit illustrissimum Dominum Philippum Orlick in locum pie defuncti Ducis Iohannis Maseppæ, atque in certas condiciones ac leges cum eodem de rite et secundum antiquas patriæ constitutiones administranda republica deque tuenda avita religione atque illibata, conservanda libertate et privilegiis omnium et singulorum consenserit, humillime a Nobis petens, ut quæ ita liberis animis vocibusque in æquam constantem et nunquam temerandam imperandi et parendi formam concepta, conclusa et sancita sunt, autoritate nostra Regia corroborarem et rata esse jubermus. Nos proinde, qui non minus quam præcessores Nostri gloriosæ memoriæ Reges Sweciæ inclytam gentem Rossiacam atque universum exercitum Zaporoviensem, singulari gratia et favore semper prosecuti sumus, ejusque commodis et incrementis impense studimus, prædictas condiciones seu pacta et constitutiones legum libertatumque exercitus Zaporoviensis inter illustrissimum Dominum Philippum Orlick, neoclitum ducem et primores gentis Rossiacæ, nec non inter eundem exercitum Zaporoviensem, publico utriusque partis laude conclusas, ac in libera electione ab eodem illustrissimo Duce die 5 Aprilis, Anno MDCCX, jurisjurandi religione confirmatas.

256

ПОДТВЕРДИТЕЛЬНАЯ ГРАМОТА ШВЕДСКАГО КОРОЛЯ.

vidimus, approbavimus et ratihabemus, quemadmodum Nos easdem, utpote quae non alium scopum sibi praefixum habent, quam salutem et utilitatem publicam, hisce approbavimus et ratihabemus, verbo Nostro Regio spondentes, Nos easdem semper protecturos atque ab omni violatione salvos et illibatos auctoritate Nostra praestituros, in quorum omnium majorem fidem instrumentum hoc confirmatorium, manu Nostra subscriptum, Regio Nostro sigillo corroborari jussimus. Dat. ad urbem Benderam, die 10 Maii, Anno MDCCX.

Carolus.

ПЕРЕВОДЪ.

Мы, Кароль, Божією милостію, Король Шведскій, Готскій и Вандальскій, Великій Князь Финскій, Князь Шонскій, Естонскій, Инфлянскій, Карельскій, Бремскій, Вердскій, Штетинскій, Поморянскій, Касубскій, Вандальскій и Ругійскій, Государь Ингерманляндскій и Висмарскій яко тежъ Князь Ренскій, Юльскій, Кливскій, Бергенскій, и проч. проч., всѣмъ въ обещъ, и каждому зъ особна, кому о томъ вѣдати належитъ, албо якимъ же способомъ належати можетъ, ознаймуемъ и освѣдчаемъ, ижъ кгда славный народъ Малороссійскій и все войско Запорожское единомыслнымъ желаніемъ и голосами избрали себъ за Гетмана Ясневельможного Пана Филиппа Орлика,

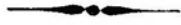
на мѣсце въ Богу зейшого Гетмана, Иоанна Мазепы, и на певніи кондиціи и права зъ нимъ, для порядного, по давныхъ отчыстыхъ установахъ, рѣчи посполитой управленія и для обороны вѣры святой Православной, такъ же для ненарушимого правъ и вольностей войсковыхъ захованья, всѣ сполне и зъ особна згодилися, покорне просячи Насъ, абысмо тые яко волыми умыслами и голосама наслушныи, по стоянныи и никогда не згвалченныи владѣнія и повиновенія визерунокъ зачатіе, законченныи и постановленныи суть, повагою Нашею Королевскою ствердили и неперемѣнныи быти приказали. Мы теда, которіи не мнѣй, яко предкове Наши славной памяти, Короли Шведскіе и ухваленому народу Малороссійскому и всему войску Запорожскому, особливою милостію и доброжелательствомъ всегда прихилны были и о ихъ пользѣ и помноженію усильне старалися, вышмененныи кондиціи, албо уговоры и постановленья правъ и вольностей войсковыхъ межи Ясневельможнымъ Паномъ Филиппомъ Орликомъ, новоизбраннымъ Гетманомъ, и межи первенствующою въ народъ Малороссійскомъ Старшиною Енеральною и тымъ же войскомъ Запорожскимъ, общою съ обовхъ сторонъ ухвалою законченныи и на вольной елекціи отъ того жъ Ясневельможного Гетмана, Априля 5, року 1710, любовною присягою стверженіе, видѣли, похвалили и за слушныи узнали; яко мы тые жъ, поневажъ не иншыго цѣль себъ замѣренныи мѣють,

УКАЗА ПЕТРА I-ГО СКОРОПАДСКОМУ НА УРЯДЪ ГЕТМАНАЩИН.

25.

Тылко цѣлость и пожитокъ посполитый, симъ писащемъ подтверждаемъ и за крѣпкіе мѣемъ, обещаючи Королевскимъ Нашимъ словомъ, же оныя всегда боронити будемъ и отъ всякого насильствія цѣлыя и ненарушимыя заховаемъ. Чото всего для большой вѣры сее подтверженье, рукою Нашею подписанное, печатью Нашою Королевскою утвердити розказалисмо. Данъ при городѣ Бендерѣ, дня 10 Маія, року 1710.

Зміст

Від упорядника	6
Короткий текстологічний аналіз	14
«Договори і постанови...»	17
Додаток	
«Pacta et Constitutiones»	112
«Договор и постановление»	132

Наукове видання

ДОГОВОРИ І ПОСТАНОВИ

*Розчитка тексту та упорядкування: О. Алфьоров,
Науковий рецензент: д. і. н. О. Однороженко*

*Головний редактор: Юлія Олійник
Коректор: Ірина Давидко
Дизайн та верстка: Микола Койдан*

Підписано до друку 01.04.2010. Формат 60x84/8
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Arno Pro
Умовн. друк. арк. 17,73. Облік.-видавн. арк. 19,50
Наклад 1000. Замовлення № 0904/214

ТОВ «Темпора»
01030, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 32, оф. 4
Тел./факс: (044) 234-46-40
www.tempora.com.ua

Свідоцтво про внесення до державного реєстру:
ДК № 2406 від 13.01.2006

Друк та палітурні роботи «Майстерня книги»
вул. Максима Кривоноса, 2-Б, м. Київ 03037
Тел.: (8 044) 248 89 14, 248 89 31
E-mail: oranta@oranta-druk.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2955 від 31.08.2007 р.